



P X O M DA ESTRADA

DOCUMENTO
DOCUMENTO REFUNDIDO PARA APROBACIÓN DEFINITIVA
SEGUNDO A ORDE DO 3 DE XUÑO DE 2.013

DATA
XULLO 2013

TOMO I
MEMORIA INFORMATIVA

VISIER ARQUITECTOS S.L.P.



TOMO I. MEMORIA INFORMATIVA

1. ENCADRE REXIONAL E COMARCAL	3
1.1 Localización rexional	3
1.2 Localización comarcal	5
2. MARCO NATURAL E SITUACIÓN AMBIENTAL	7
2.1 Clima	7
2.2 Xeomorfoloxía	10
2.3 Xeoloxía	11
2.3.1 Formacións Principais	12
2.4 Capacidade produtiva do solo	12
2.5 Sistema hidrolóxico	13
2.6 Paisaxe, Vexetación e Fauna	16
2.7 Riscos ambientais	22
2.8 Patrimonio cultural, histórico e arqueolóxico	24
3. ENCADRE SOCIODEMOGRÁFICO	90
3.1 Encadre territorial e demográfico	90
3.2 Evolución recente da poboación	90
3.3 Crecemento vexetativo	92
3.4 Movemento migratorio	94
3.5 Estrutura da poboación	96
3.6 Estrutura social	100
3.7 Renda	102
3.8 Mercado de traballo	104
3.9 Educación e formación	107
3.10 Vivenda	109
3.11 Sanidade	110
3.12 Participación social	110
3.13 Novas tecnoloxías	111
3.14 Cultura e lecer	111
3.15 Actividades económicas no municipio	111
3.15.1 Sector primario	111
3.15.2 Industria e construción	113
3.15.3 Sector terciario	116
3.15.4 Demografía empresarial	117
3.15.5 Sector público	118
4. ESTRUTURA FUNCIONAL DO TERRITORIO	119
4.1 Sistemas xerais de comunicacións	121
4.1.1 Sistema viario	121
4.1.2 Sistema ferroviario	123
4.2 Infraestruturas de servizos	123
4.3 Situación dotacional	126
5. DIAGNÓSTICO DA SITUACIÓN URBANÍSTICA ACTUAL	144
6. PLANS, PROGRAMAS E ESTRATEXIAS VIXENTES QUE AFECTAN AO PLANEAMENTO E LEXISLACIÓN SECTORIAL DE APLICACIÓN	152
6.1 Plans, programas e estratexias vixentes	152
6.2 Lexislación sectorial de aplicación	153
7. ANALISE DO PLANEAMENTO OBXECTO DE CORRECCIÓN	155
7.1 Antecedentes	155
7.2 Ordenación proposta polo Planeamento obxecto de corrección	155
7.3 Clasificación do solo proposta polo planeamento obxecto de corrección	158
7.4 Análise da ordenación territorial proposta no planeamento obxecto de corrección seguindo a orde do 05.05.06 da COTOP	176
7.5 Análise de clasificación do solo proposta no planeamento obxecto de corrección seguindo a orde do 05.05.06 da COTOP	179
7.5.1 Solo urbano	179



Normativa	180
7.5.2 Solo urbanizable.....	181
7.5.3 Solo de núcleo rural.....	184
7.5.4 Solo rústico.....	185
7.6 Análise da viabilidade económica do plan proposta no planeamento obxecto de corrección seguindo a orde do 05.05.06 da COTOP	187



1. ENCADRE REXIONAL E COMARCAL

1.1 Localización rexional

Un dos obxectivos prioritarios dun PXOM é a definición dun modelo territorial acorde coas potencialidades e singularidades de cada termo municipal. Na análise do modelo territorial da Estrada débese ter en conta a situación que o concello desempeña dentro da estrutura xeral de Galicia, e a súa relación co conxunto da rede urbana galega e o sistema de asentamentos, xa que ningún concello se atopa illado, senón que ao contrario as interrelacións son continuas e as dinámicas territoriais demográficas e económicas interdependentes.

A Estrada caracterízase por localizarse nunha área de transición entre as áreas costeiras e o interior do país, que definen uns claros contrastes costa -interior, manifestados en calquera variable xeográfica que se manexe. O litoral é o espazo máis dinámico de Galicia. Presenta as máis altas densidades de ocupación humana, os maiores niveis de actividades empresariais e diversidade produtiva, os usos e aproveitamentos máis intensivos do solo e as maiores taxas de urbanización. Aquí localízanse 5 das 7 principais cidades. ao redor delas, nas súas periferias máis próximas, sitúanse uns espazos de densa ocupación e unha marcada dependencia e complementariedade que forman comarcas ou subrexións urbanas. Nos espazos litorais non próximos ás cidades (coa excepción da zona da Costa da Morte) predomina un sistema de ocupación do solo rururbano, no que se mesturan distintos usos do solo (cultivos intensivos, usos industriais, comerciais e residenciais) e un hábitat moi disperso no que é frecuente a presenza de pequenas cidades ou vilas. Esta é a situación característica das rías galegas, penetrando esta situación nas áreas máis interiores a partires dos vales trazados que configuran as rías.

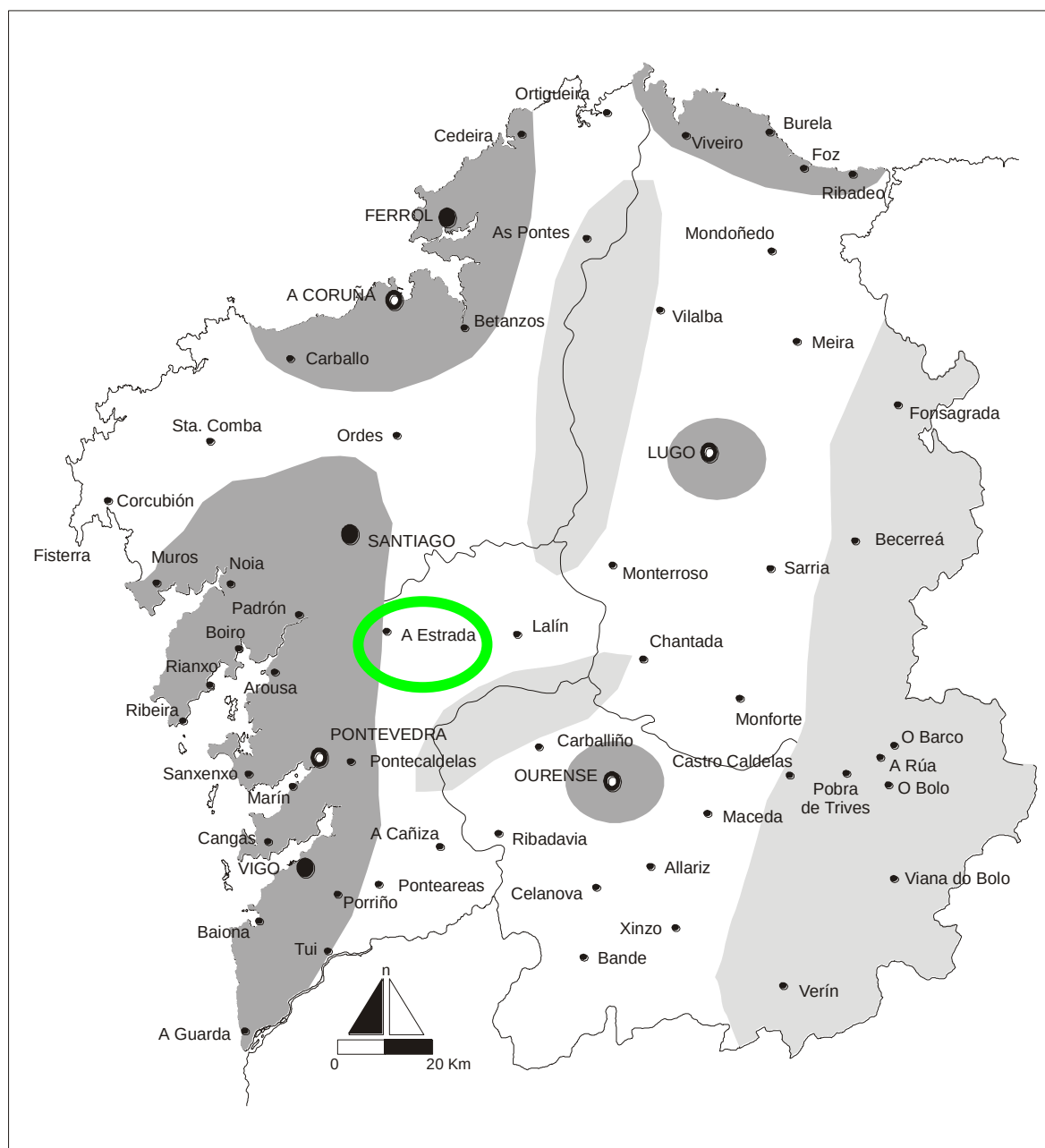
As terras do interior teñen un carácter máis agraria. O dinamismo demográfico e económico, así como a densidade de ocupación humana e do solo, diminúe conforme se avanza cara ás zonas máis orientais. A presenza urbana redúcese ás cidades medias de Ourense e Lugo e a pequenas cidades que desempeñan unha función de cabeceiras de comarca. A partires deste tipo de asentamentos, tal como é a vila da Estrada, céntrase unha organización espacial de base comarcal. Funcionalmente estes núcleos urbanos convértese en centros de servizos, comerciais, de concentración humana e oferta laboral dunhas áreas rurais próximas de carácter supramunicipal. A Estrada consolídase nos últimos anos como unha pequena cidade que centraliza unha grande parte dos fluxos humanos da Comarca de Tabeirós -Terra de Montes (formada por Cerdedo, Forcarei e A Estrada), ao concentrar no núcleo unha cantidade significativa de actividades de alcance suprarexional.

A Estrada sitúase como un territorio de transición entre a costa e o interior, xa que as parroquias do norte, situadas no Val do Ulla, reciben as influencias marítimas e marcan un modelo de poboamento semellante ao das zonas costeiras, tanto nas densidades demográficas, como nos usos do solo, ou nas actividades agrarias. Mentres no sur do concello as paisaxes, así como os modelos de ocupación e rendibilidade do espazo aseméllanse máis os característicos das comarcas interiores.

As características de transición identifícanse tanto no eido natural como no humano. Ao longo do val do Ulla penetran influencias marítimas debido á apertura topográfica do val, e á dirección dominante dos ventos. Esta situación arrastra unha maior benignidade climática e, por conseguinte unhas paisaxes próximas ás das zonas litorais. No norte ás maiores alturas colócanos nas estribacións da



Dorsal Meridiana, sistema montañoso que en dirección norte -sur separa as provincias occidentais das orientais. Zonas significativas das parroquias de Souto, Codeseda, Sabucedo, Olives e Curantes sitúanse por riba dos 600 metros de altitude, nun primeiro piso altimétrico da Dorsal.





1.2 Localización comarcal

A Estrada desempeña un papel de cabeceira da comarca de Tabeirós -Terra de Montes. Correspóndese esta co Partido Xudicial do mesmo nome, formada polos concellos de Forcarei, Cerdedo e o propio da Estrada.

A relación da Estrada co conxunto da comarca desempeña un papel importante para avaliar o seu desenvolvemento futuro, pois apréciase unha cada vez máis forte interdependencia entre as dinámicas socioeconómicas da cabeceira comarcal e o espazo dependente da mesma.

A comarca de Tabeirós -Terra de Montes presenta unha grande complexidade territorial. Nela acentúanse os contrastes identificados a nivel do concello da Estrada, incrementándose a diversidade entre a zona do norte, integrada no val do Ulla, e neste caso a do sur xa plenamente inserida no sistema montañoso da Dorsal Meridiana. Esta disparidade espacial trae consigo moi numerosas diferenzas a nivel ambiental e de ocupación humana entre ambas zonas. Así mesmo pódese constatar unha desigual intensidade das relacións funcionais, pois se A Estrada compartía os seus vínculos relacionais con Santiago e Pontevedra, no caso de Cerdedo e Forcarei practicamente as relacións exercítnse unicamente coa capital provincial.

A Estrada é o núcleo reitor da comarca debido á localización na súa pequena cidade dunha serie de equipamentos e servizos públicos e privados de alcance supramunicipal que xeran unha área de influencia que se corresponde en gran medida con Tabeirós -Terra de Montes. Unha parte significativa do protagonismo e o crecemento que o núcleo urbano da Estrada ten experimentado nas últimas décadas débello a esta particularidade e aos efectos positivos que sobre a súa dinámica lle aportan o feito da capitalidade comarcal. Dinámica que, por outra parte, ten unha repercusión directa no conxunto do termo municipal.

O PXOM debe contemplar esta particularidade e contribuír desde o planeamento urbanístico tanto á consolidación da Estrada como cabeceira comarcal de Tabeirós -Terra de Montes, como a favorecer a complementariedade territorial e o incremento de relacións entre todos os concellos da comarca.

A dualidade presentada con anterioridade fundaméntase nos contrastes existentes no marco natural. O primeiro é de base topográfica, marca unha clara diferenza entre as terras do norte situadas no val do Ulla con alturas en casos de pouco máis de 100 m., e as do sur nas cales temos xa puntos por riba dos 1.000 m., inseridas plenamente na Dorsal Meridiana. A comarca presentase como un sistema escalonado de diferentes pisos altimétricos entre os dous niveis, ocasionados a partires da acción tectónica terciaria. Os diferentes solozos teñen unha dirección predominante oeste -leste que será aproveitada polo trazado dos ríos principais, mentres os afluentes cortan transversalmente este sistema escalonado.

Os contrastes mantéñense a nivel hidrográfico, pois a zona norte correspóndese coa cunca do Ulla, mentres a do sur repártese entre o Lérez e o Umia. Climaticamente esta dualidade implica unha maior benignidade térmica e hídrica no norte da comarca, mentres as áreas situadas a máis altura presentan unhas precipitacións máis abundantes, maiores riscos de xeadas e unhas medias térmicas inferiores. A nivel edáfico a diversidade pasa por uns solos máis grosos no fondo do val do Ulla, mentres nas zonas do sur a potencialidade edáfica redúcese por efecto da erosión.



O resultado desta situación é que o potencial agrológico, e por conseguinte, a ocupación humana do territorio ten sido historicamente moi dispar. As parroquias do val do Ulla, polo incremento comparativo da súa fertilidade presentan unha máis forte capacidade de carga humana e unha maior intensidade nos usos e na ocupación do solo. Proba desto e que o concello da Estrada conta cun índice de poboamento de 1,68 núcleos por cada Km², mentres o mesmo é de 0,58 en Forcarei e de 0,61 en Cerdedo.



2. MARCO NATURAL E SITUACIÓN AMBIENTAL

O coñecemento do medio natural e as condicións ambientais dun territorio (xeolóxicas, topográficas, hidrolóxicas,...) tórnase básico desde o punto de vista da acción urbanística. O medio natural é o soporte sobre o que se desenvolven as actividades humanas, sendo obxecto do planeamento regular e xestionar os diferentes usos que se poden dar nel.

O PXOM á hora de marcar as directrices fundamentais do planeamento respecto ao medio natural pretende o logro dun modelo de desenvolvemento sostible, no cal se faciliten as distintas actividades humanas, pero sen que estas supoñan un prexuízo ou agresión para o medio ambiente natural.

Para acadar este obxectivo pártese de:

- Posta en marcha de medidas de protección daqueles espazos naturais significativos que polo seu valor ambiental ou singularidade paisaxística merezan ser conservados e resgardados da acción construtiva.
- Protección dos espazos produtivos agrícolas respecto de actividades ou intervencións non ligadas á actividade agrícola.
- Delimitación dos núcleos rurais como asentamentos de poboación fundamentais dentro do sistema de poboamento do rural galego.

Co establecemento de medidas nesta dirección preténdese fixar a acción construtiva, especialmente de novas residencias, nos núcleos rurais. A fin de evitar unha maior dispersión do poboamento que suporía:

- Incremento dos custes económicos na prestación dos diferentes servizos por parte das administracións.
- Potenciais prexuízos paisaxísticos.
- Redución da superficie agraria útil.
- Incremento de riscos medioambientais (especialmente en materia de depuración de augas).

O marco natural da Estrada aparece marcado polas seguintes peculiaridades:

- Localización do termo municipal nun área de transición morfoclimática entre o espazo litoral e o interior de Galicia.
- Contrastes internos entre o norte do municipio, correspondente ao val do Ulla e afluentes directos, e a zona sur de carácter máis montañoso en contacto coas serras da Dorsal Meridiana, e pertencente á conca do Umia
- Presión por parte das diferentes actividades humanas, sobre todo na zona norte, que implica unha transformación do marco natural e a aparición de diferentes riscos ambientais.

2.1 Clima

A situación climática da Estrada caracterízase por un tipo de tempo xeral de carácter oceánico húmido, definido pola súa suavidade térmica e ter abundantes precipitacións. O termo municipal



atópase nunha situación de transición morfoclimática entre os caracteres puramente oceánicos e os interiores con certas características máis continentalizadas. Se ben neste caso a amplitude do val do Ulla favorece a introdución nas áreas máis interiores da súa conca de influencias marítimas. Dentro do concello pódense identificar certos matices climáticos entre as parroquias do norte e as do sur en función da topografía e da exposición aos ventos do oeste que penetran polo val.

A estación climática de referencia para a extracción de datos é a da Estrada, situada a unha altitude de 296 m e a 42°41' de latitude e 8° 29' de lonxitude.

DATOS CLIMÁTICOS MEDIOS DA ESTRADA (medias mensuais)

	Temperaturas	Precipitacións
	(°C)	mm.
xaneiro	7,9	268
febreiro	8,3	203
marzo	8,3	184
abril	11,7	138
maio	14,2	154
xuño	17,2	76
xullo	19	40
agosto	19	60
setembro	17,7	94
outono	14,7	154
novembro	10,8	237
decembro	8	186

Fonte: A. Carballeira et al. Bioclimatoloxía de Galicia

Dos anteriores datos despréndese que as medias térmicas dos meses máis quentes son suaves (xullo e agosto con 19º) e as dos meses máis fríos tamén (decembro e xaneiro con 8º). Esta situación fálanos dunha moderada oscilación térmica entre os períodos do ano máis quentes e os máis fríos, con independencia dos picos de máximas e de mínimas que de xeito ocasional supoñen períodos sobrecalurosos ou de xeadas.

As precipitacións son constantes ao longo do ano, se ben cunha lóxica diferenza entre o período de maiores chuvias (o inverno) e os de menos (o verán). As escasas precipitacións estivais, xunto á porosidade do terreo, e a conseguinte débil retención de humidade, supón que durante xullo e agosto se poida falar dun lixeiro período de déficit hídrico.

Os anteriores son datos medios de referencia. Sen embargo é preciso introducir dentro da análise climática as variacións e os gradientes climáticos derivados do efecto topográfico de contraste entre o sur do concello, de carácter de media montaña, e a zona de val do norte. Neste senso é posible identificar significativos contrastes internos a nivel térmico e de precipitacións debido a:



- Diferenzas de altitude. Os diferentes niveis altimétricos marcan un gradiente de temperatura de xeito que co incremento de altitude prodúcese de xeito paralelo un descenso das medias térmicas. Segundo datos dos técnicos redactores do Plan de Desenvolvemento Comarcal de Tabeirós-Terra de Montes estímase un gradiente de redución térmica de 0,63°C cada 100 m de altitude. Isto supón unha diferenza entre a zona norte e a sur de 5-6°C de diferenza media, incrementándose a mesma nos momentos extremos. Do mesmo xeito as precipitacións aumenta en 90 mm por cada 100 m gañados en altitude. Isto supón tamén unha diferenza media de 500-600 mm por ano.
- Exposición aos ventos do oeste. Os ventos oceánicos do oeste son os predominantes no concello. Isto supón que os efectos atemperizadores a nivel térmico procedentes da costa inciden con moita máis forza nas parroquias do norte que nas do sur. Esta exposición, xunto á menor altitude incrementa os contrastes norte -sur.

Os contrastes internos anteriores teñen tamén repercusión directa no risco de xeadas e nas horas de sol de cada porción do termo municipal. Esta situación repercute de xeito inmediato nos usos do solo, tanto a nivel agrícola como forestal, e no aproveitamento humano que se fai do territorio. E incluso a súa repercusión afecta á estrutura dos núcleos de poboación e ao modelo de asentamento que tamén presenta un contraste significativo entre o norte e o sur do concello.

Alejo Carballeira identifica para A Estrada diferentes subrexións climáticas que, en base aos datos climáticos medios e aos riscos de xeadas e secas, contan cun potencial de produción vexetal e forestal diferenciado. Segundo a intensidade bioclimática expónse a seguinte gradación dentro do concello:

- **Moi alta.** Correspóndese esta zona coas zonas máis próximas ao val do Ulla, remontando esta caracterización polos trazados dos seus afluentes Veá, Liñares e en menor medida Oca. Tipograficamente son terras por debaixo dos 300 m de altitude. As condicións climáticas son moi favorables para o desenvolvemento de gran cantidade de especies vexetais, sobre todo por aquelas esixentes a nivel térmico e que soportan mal as baixas temperaturas (produtos de horta, vide ou frugais). Posibilita o desenvolvemento de modelos agrícolas intensivos, e tamén favorece unha alta densidade de ocupación humana (correspóndese dentro das áreas climáticas co tipo 31a definido por A. Carballeira).
- **Alta.** Trátase das parroquias situadas ao sur da anterior zona. Ocupa unha parte significativa do termo municipal, estendéndose pola zona centro e gran parte da zona oriental. A altura media sitúase entre a cota dos 300-600 m e aínda as condicións térmicas favorecen a produción dun gran número de cultivos ou especies forestais. (correspóndese dentro das áreas climáticas co tipo 31b, 22b, 23c definido por A. Carballeira).
- **Moderada.** É esta unha estreita franxa de terreo que delimita o anterior das zonas máis elevadas do concello. Aquí as condicións climáticas xa introducen dificultades obxectivas que frean o desenvolvemento de determinados cultivos ou especies forestais. (correspóndese dentro das áreas climáticas co tipo 13c definido por A. Carballeira).



- **Baixa.** Estamos ante a zona do concello de menor potencial produtivo pola dureza das condicións climáticas. Sitúase esta nas zonas máis elevadas do concello, en áreas moi concretas xa no límite do termo con Forcarei e Cerdedo. Predominan usos de monte baixo. (correspóndese dentro das áreas climáticas co tipo 13d definido por A. Carballeira).

O diferencial grado de intensidade bioclimática, como xa se sinalou, ten unha translación directa aos usos do solo e aos modelos de aproveitamento do territorio, que á súa vez repercuten de xeito inmediato na densidade de poboación e de núcleos rurais. Márcase así un significativo contraste norte-sur dentro do concello.

2.2 Xeomorfoloxía

As formas do relevo do concello defínense por un forte contraste norte-sur. As parroquias situadas na parte setentrional, intégranse de cheo no val do Ulla e dos seus principais afluentes, Veá, Liñares e Oca. Caracterízanse por unha baixa cota altimétrica, por debaixo dos 100 metros nas partes máis próximas ao curso fluvial. A zona meridional do concello, pola contra, presenta unha altitude media moi superior, chegándose a cotas superiores aos 750 metros en puntos como o Monte de San Sebastián ou Outeiro Grande, entroncando co sistema de serras pertencentes á Dorsal Meridiana.

A topografía marca un sistema escalonado de superficies de erosión achairadas que de sur-sureste, descende en dirección norte -noroeste cara o curso fluvial. Configúranse diferentes pisos altimétricos orixinados pola tectónica cuaternaria de bloques que marcan diferentes superficies aplanadas.

Pódense diferenciar 3 grandes áreas topográficas en relación a súa altura. A primeira correspóndese coas superficie situadas por debaixo dos 300 metros. Correspóndese esta coas parroquias da zona norte, prolongándose cara ao sur (ata a parroquia de Tabeirós) a partir dos vales marcados polo ríos Veá e, sobre todo polo Liñares e o seu principal afluente o Curantes. Un segundo paso sitúase entre os 300 e os 600 m. Neste caso atópase unha área espacial que bordea á anterior e ocupa gran parte da zona sur do concello e os seus límites occidental e oriental rodeando, a modo de anfiteatro, a superficie anterior. Neste paso topográfico encádrase a conca do Umia. Desde este nivel pásase xa ao paso das terras situadas por riba dos 600 m. Neste caso estamos xa nos límites municipais con Silleda, polo este, e Forcarei e Cerdedo polo sur.

A xénese das formas de relevo son de orixe tectónica. O xogo de bloques da lugar a un sistema territorial de carácter escalonado no cal atopamos unha oscilación entre as superficies de aplanamento, de carácter chaira, e as superficie de maior pendente que serven de conexión entre as anteriores. Neste caso e debido ás desiguales facilidades presentadas para a ocupación humana, atópase un contraste entre as zonas chairas, nas que predominan usos agrarios e unha maior presenza humana, e as de máis forte pendente con usos forestal ou de monte e menores densidades demográficas.

As formas tectónicas van ser modeladas pola acción fluvial. O Val do Ulla presenta, con excepción da súa entrada por Ponte Ulla onde o río corta, formando un canón de gran interese paisaxístico, o dique cuarcítico do Pico Sacro, un carácter aberto, que se prolonga polos vales dos seus afluentes. As incisións dos caudais dos afluentes do Ulla modifican e alteran a planitude dos distintos niveis de erosión, orixinando unha topografía escalonada e fragmentada respecto aos diferentes cursos fluviais. Nas proximidades do Ulla este sistema vese reforzado polo sistema de terrazas fluviais sedimentarias.



O trazado dos cursos fluviais é debedor do sistema de fallas e fracturas tectónicas. O río Veá, Liñares e Oca, marcan un trazado rectilíneo e perpendicular o Ulla, ao transcorrer por sucesivas liñas de falla en dirección norte-sur.

Na configuración das formas do relevo a litoloxía ten unha menor relevancia. Predomina no termo municipal unha base litolóxica granítica, con algunha zona de esquistos na parte oriental do concello onde xa aparecen materiais pertencentes á Serie de Ordes. Tamén é destacable neste senso a importancia cualitativa, pola súa forte presenza na paisaxe, que adquiren os filóns cuarcíticos do Pico Sacro, e os situados na separación das parroquias de San Xurxo e Frades con Barcala, e na zona sueste na parroquia de Ribela. Debido á dureza destes materiais resaltan sobre os circundantes xerando espazos de forte pendente nas zonas de contacto.

No tocante ás cuncas fluviais a meirande parte do concello pertence, directa ou indirectamente, á do Ulla, a zona norte e centro, mentres o norte encádrase na conca do Umia, e só unha pequena porción territorial de Codeseda e Sabucedo verte as súas augas no Lérez. A divisoria de augas principal entre o Ulla e o Umia sitúase ao longo dunha aliñación entre os montes Cabalar e de Fontefría.

As formas do relevo son un claro condicionante para o modelo de ocupación humana. O contraste topográfico norte-sur ten un reflexo inmediato nos sistemas de asentamentos, nas densidades poboacionais e nas actividades agropecuarias. O sur, a zona de val, conta con áreas de gran fertilidade e intensa ocupación humana en base á benignidade climática (pola menor altitude) e ao grosor dos solos, dispostos moitos deles a partir de terrazas fluviais. O sur, pola contra é menos fértil, cunha maior dureza climática e menor grosor dos solos, polo que o potencial agrolóxico redúcese notablemente e, por conseguinte, tamén a densidade de núcleos rurais diminúe.

2.3 Xeoloxía

A base territorial do municipio desde o punto de vista xeolóxico e litolóxico intégrase no Macizo Espérico. Trátase dos materiais máis antigos da Península Ibérica. Estes teñen experimentado unha forte acción tectónica durante a oroxenia herciniana, que deu lugar ás actuais formas de relevo a modo de sucesión de bloques fundidos e levantados, orixinando os actuais niveis ou superficies de aplanamento.

Dentro do termo municipal predomina un substrato granítico, con diferentes composición mineralóxicas, excepto en áreas concretas nas que os materiais xistosos pasan a ser dominantes (zona suroriental), e espazos moi concretos nos que se identifican filóns cuarcíticos moi localizados ou depósitos sedimentarios cuaternarios.

A base granítica dá orixe a solos areosos que xunto á propia base rochosa fragmentada e diaclasada pola acción tectónica, dá orixe a terreos cun alto nivel de permeabilidade. Os materiais xistosos, pertencentes ao gran grupo da Serie de Ordes, predominan en zonas como San Miguel de Castro, onde alternan con materiais tipo gnéis, ou nas parroquias do sur nas que os xistos aparecen en zonas elevadas como pode ser o Monte Cádabo. Pola súa parte os diques cuarcíticos singularízanse pola súa dureza, resaltando por erosión diferencial sobre o resto dos materiais circundantes. O caso máis significativo é o dique do Pico Sacro que penetra na Estrada polo seu extremo nordeste ou os localizados na zona occidental do concello entre as parroquias de Barcala, Veá e Frades. Os depósitos sedimentarios identifícanse nas marxes máis próximas dos ríos. Sobre todo nas ribeiras do



Ulla e dos seus afluentes (Vea, Liñares-Curantes e Oca), e en menor medida no Umia, ao estar este no seu curso alto onde a capacidade de acumulación de materiais erosivos é menor.

2.3.1 Formacións Principais

A disposición das pendentes dentro da Estrada é un factor básico para entender a disposición dos núcleos de poboación, o trazado das vías de comunicación, os usos do solo e, tamén, para a ordenación urbanística do termo municipal. Predomina unha alternancia de zonas chairas e de pendente, marcando unha disposición escalonada das formas do relevo que van desde as zonas de menor altitude do val do Ulla no parte norte do concello, ata as áreas máis elevadas das parroquias do sur.

O gradiente da pendente oscila entre:

- Zonas de maior pendente. Correspóndese coas áreas próximas aos leitos fluviais, puntos de contacto entre os distintos pisos altimétricos, terrazas fluviais e diques cuarcíticos. Localízanse en zonas específicas dentro do concello como os entornos dos diques en San Miguel do Castro en San Xurxo de Vea e Barcala. Ou na zona de contacto entre as parroquias montañosas do sur e as centrais como Nigoi, Parada, Vinseiro ou Lamas.
- Zonas de menor pendente. Correspóndense coa meirande parte da superficie do termo municipal. Trátase de zonas achairadas correspondentes con superficies de erosión ou terrazas fluviais de forte horizontalidade. As pendentes medias atópanse por debaixo do 2-3%, e son terreos que en base á súa topografía son aptos para o aproveitamento humano. Este tipo de superficie desenvólvese en diferentes niveis altimétricos.

Nas áreas de maior pendente é posible identificar unha serie de riscos potenciais que deben ser contemplados necesariamente á hora de poñer en marcha calquera actividade humana, e que deben ser contempladas no planeamento. Trátase fundamentalmente dos correntamentos de terra ocasionados polo corte da liña de pendente por accións antrópicas como a apertura de vías de comunicación ou o explanado de fincas. Esta situación conta cun maior nivel de risco nas áreas de contacto das diferentes terrazas fluviais, xa que nestas, a parte da intensa actividade humana, os solos son predominantemente sedimentarios, cunha gran facilidade para o anegamento en momentos de fortes chuvias, co que o risco por correntamentos de terras, e os seus conseguíntes prexuízos económicos para particulares e administración, incrementáanse.

2.4 Capacidade produtiva do solo

Sobre a base litolóxica anteriormente descrita desenvólvese terreos con diferentes niveis de permeabilidade e fertilidade de incidencia directa tanto no aproveitamento agrícola, como na calidade ambiental do territorio, en relación co diferente grao de filtración das augas superficiais e residuais con potencial contaminador sobre os acuíferos. Neste senso pódense marcar diferentes niveis de permeabilidade e, por conseguinte, de riscos de contaminación acuífera:



I.- As zonas de maior permeabilidade dos terreos correspóndense cos solos desenvoltos sobre unha base sedimentaria nas marxes fluviais. Atópanse nesta situación importantes superficies correspondentes ás parroquias do norte e dos vales interiores do concello. Son estas as máis poboadas e onde a actividade agraria é máis intensiva. O risco de contaminación dos acuíferos é elevado xa que á progresiva utilización de fertilizantes e contaminantes na actividade agraria, únenselle as elevadas densidades demográficas e o feito que os núcleos de poboación non contén na súa gran maioría con sistemas de depuración de augas residuais. Tamén pola proximidade aos ríos os vertidos directos son outro elemento contaminante. Trátase en definitiva de zonas pouco favorables aos vertidos debido ao elevado risco de degradación das augas que leva asociado.

II.- Os solos de base granítica presentan un nivel de permeabilidade mediano.

As razóns estriban en que os materiais de conglomerado (os xabres) desenvoltos sobre eles son porosos, e en que a base granítica conta con numerosas liñas de diaclasamento e fisuras. Esta situación atopámola nunha grande parte do termo municipal. Os riscos de degradación asóciase ás infiltracións de axentes contaminantes polas áreas diaclasadas da rocha, sendo susceptible de contaminación pola diseminación das unidades industriais dispersas polo concello, polos residuos procedentes dos núcleos rurais sen depuración, e pola actividade agropecuaria.

III.- Os terreos máis impermeables son os desenvoltos sobre rochas de tipo xistoso.

Estas por ter sido alteradas por procesos metamórficos presentan unha maior compactidade que non favorece a infiltración ou almacenamento das augas e favorecen a escorrentía superficial. Identifícase nas parroquias do sur e sueste do concello de maior altitude media, e en zonas concretas do termo municipal como San Miguel do Castro ou Sta. Mariña de Barcala. O risco de contaminación que presentan é menor xa que os solos, especialmente nas zonas máis elevadas, presentan un escaso grosor, a actividade humana comparativamente é menor que nas áreas graníticas, e os niveis freáticos están máis baixos.

2.5 Sistema hidrolóxico

O territorio da Estrada intégrase en 3 cuncas fluviais. A principal e máis importante é a do Ulla e a dos seus afluentes Veá, Liñares e Oca. O Umia discorre pola parroquia do sur municipal. E, por último, entre Sabucedo e Codeseda atopamos o nacemento do Quireza, un dos principais afluentes do Lérez. A principal divisoria de augas corresponde á separación da conca do Ulla da do Umia. Trátase dunha lixeira liña de cumes entre o monte Cabalar e o de Fontefría.

O trazado dos cursos principais reproduce o basculamento sur -sueste a norte -noroeste. Os dous seguen esta dirección, modelan a paisaxe de diferentes superficies de erosión e desembocan na Ría de Arousa. No seu percorrido únense ás liñas de falla, xa que por elas é máis doado, por ser zonas de maior debilidade. O encaixamento sobre o sistema de fracturas apréciase tamén claramente nos afluentes máis importantes do Ulla. Así o Veá deseña un trazado rectilíneo e perpendicular ao curso principal. Do mesmo xeito o fai o Liñares e o Oca. Nestes casos os afluentes acomódanse a unha serie de fracturas secundarias paralelas á Depresión Meridiana, que discorren en dirección norte -sur.



Tamén o Curantes, tributario do Liñares, únese a unha liña de fractura perpendicular ás anteriores, de aí o seu carácter rectilíneo e o ángulo xeométrico que deseña na súa desembocadura.

O Río Ulla é o máis importante curso fluvial. Nacido na comarca da Ulloa, pola Estrada atópase no seu curso medio. Entra no concello a través dunha espectacular incisión, froito dunha antecendencia xeolóxica, sobre o dique cuarcítico do Pico Sacro. Unha vez superado este obstáculo discorre de xeito pousado cunha pendente de 0,34%.

O volume de caudal reproduce os réximes climático de precipitacións, pois a meirande parte do mesmo procede da esorrentía da auga de chuva. En Pontevea cóntase cunha Estación de Aforos que marca uns máximos de caudal nos meses de decembro a marzo, e unha redución do mesmo de maio a novembro, sendo setembro o mes de menor aporte de auga por parte do Ulla. Esta situación é extrapolable aos propios afluentes do Ulla e tamén ao Umia (os datos deste río obtidos en Caldas repiten esta secuencia).

DATOS DO CAUDAL DO ULLA EN PONTEVEA.

	Caudal absoluto	Caudal relativo
	M ³ /segundo	Litros/segundo/m ²
xaneiro	109,3	47,7
febreiro	147,8	64,5
marzo	135,1	58,9
abril	89,8	39,1
maio	45,8	19,9
xuño	37,4	16,3
xullo	19,3	8,4
agosto	9,5	4,1
setembro	9,2	4,0
outono	26,8	11,6
novembro	57,4	25,0
decembro	110,5	48,2

Fonte: Río Barja e Rodríguez Lestegás: Os ríos galegos

O caudal do río afecta á calidade da auga. No verán ao ter unha menor capacidade de arrastre e asimilación increméntase os parámetros microbiolóxicos e os coliformes, desaconsellándose o baño e a captación directa sen depuración. Pola contra na época de máis forte caudal increméntase a oxigenación e redúcese a presenza de microorganismos e elementos nítricos polo que se incrementa a calidade das augas.

O Liñares é o máis importante afluente do Ulla que percorre A Estrada. Nace a 360 m de altitude, nunha zona moi próxima ao trazado do Umia (separados por 500 m e unha cota altimétrica de 10 m). Atraviesa o centro do concello formando un val propio, bastante aberto, entre o monte Cabalar e o de San Sebastián. Neste último monte nace o Curantes que desemboca pola súa marxe dereita. O



Liñares mide 14,7 km e verte como media anual 3,8 m³/segundo no Ulla cun caudal relativo de 36,6 litros/segundo/m². O Vea é o segundo afluente en importancia. Nace no monte da Xesteira no límite con Cuntis, ten unha lonxitude de 9 km.

O Umia transcorre pola zona sur do concello a unha altura media relativamente elevada entre os 300 e os 400 m. Nace en Forcarei a unha altura de 640 m. Segundo a opinión de Nonn á altura de Nigoi ábrese unha brecha que forma unha vía de separación entre o Umia e o Ulla, formada por unha banda de materiais xistosos, formándose tamén a pequena cubeta de Codeseda-Quintáns. Presentando o Umia nesta zona unha forte disimetría debido á proximidade das fontes do Liñares. Como no caso do Ulla os meses de agosto-setembro son os de menor caudal, e os de febreiro -marzo os de máis.

O discorrer por zonas elevadas e de menores densidades humanas que no norte, os niveis de contaminación son máis reducidos que no caso do Ulla, si ben segundo o Plan Hidrolóxico de Galicia-Costa elaborado pola Xunta de Galicia partir da parroquia de Souto xa precisa tratamento e depuración para a súa potabilización.

Pola súa banda o Quireza, afluente do Lérez, nace na parroquia de Sabucedo, en Outeiro Grande, marcando un percorrer norte -sur.

Desde o punto de vista do planeamento urbanístico é necesario ter en conta os cursos e trazados fluviais debido a:

- Definición de áreas de protección nas marxes fluviais. Estes son espazos de especial sensibilidade en base a:
 - * Necesidade de definición das áreas de dominio hidráulico
 - * Valor paisaxística e ambiental (especies rupícolas, fauna,...)
- Influencia dos cursos fluviais na localización dos asentamentos humanos e na organización do modelo de organización espacial.
- Definición de áreas de potencial risco de inundación nos leitos fluviais, definido no artigo 9 pto.2, do Regulamento do Dominio Público Hidráulico, como zonas de fluxo preferente.

As marxes dos ríos son espazos que en función das súas condicións naturais especiais individualízanse lixeiramente do seu entorno no que respecta ás especies vexetais e elementos faunísticos. Esta situación asociada aos usos de lecer que se lle pode asignar a estas zonas (caza, pesca, sendeirismo, áreas recreativas, rafting,...) concédennlle un valor e un atractivo paisaxístico singular. Tamén se debe ter en conta que os leitos fluviais e a súa área de dominio público hidráulico están suxeitos a lexislación sectorial que lle é de aplicación polo organismo oficial que proceda.

A influencia dos cursos fluviais é fundamental á hora de definir a localización dos asentamentos rurais e o modelo territorial. No caso da Estrada identificamos ao longo das marxes do Ulla un sistema de localización dos núcleos rurais de modo escalonado, en función dos diferentes pisos altimétricos definidos polas terrazas fluviais. Predomina un emprazamento concreto dos núcleos na área de ruptura de pendente, no contacto entre espazos de certa pendente e áreas chairas. Deste xeito



desenvólvese un proceso de racionalización do solo no que se combinan os usos forestais, nas zonas de pendente, e os agrícolas nos máis achairados.

O anterior esquema, moi claro nas parroquias das marxes do Ulla, tamén se pode identificar nos trazados dos seus afluentes e do Umia. Se ben nestes casos a entidade das terrazas fluviais é menor, e os núcleos rurais localízanse nas ladeiras dos vales (tamén nas zonas de ruptura de pendente), ou nos espazos achairados pertencentes ás diferentes superficies de erosión.

Os ríos están suxeitos a unha serie riscos naturais de incidencia directa nas actividades humanas. O máis importante é o de inundación das marxes dos leitos fluviais, en momentos de sobreaporte por chuva e incapacidade de drenaxe dos niveis freáticos. Segundo os técnicos redactores do Plan Comarcal de Tabeirós-Terra de Montes os maiores riscos de inundación danse no tramo do propio río Ulla, especialmente nas chairas aluviais e na área agrícola aterrazada máis próxima ao curso. Para prever prexuízos económicos, materiais e mesmo humanos faise necesario contemplar no PXOM unha franxa de protección asociada ás potenciais áreas de inundación a fin de minimizar a incidencia e o impacto negativo dos posibles momentos puntuais de inundación. O mesmo sucede, aínda que acada unha menor importancia, nas chairas aluviais dos seus afluentes máis importantes. Pola súa parte o Umia, ao discorrer por unha área máis elevada, ter un caudal máis reducido e unhas menores densidades humanas, presenta un risco asociado ás inundacións moito menor.

Nos ríos da Estrada contamos con varios coutos pesqueiros:

COUTOS PESQUEIROS DA ESTRADA

nome	río	categoría
Couso	Ulla	1ª A.
Sinde	Ulla	1ª A.
Souto de Veá	Veá	3ª A.
Ximonde	Ulla	1ª A.
Ponte Liñares	Liñares	3ª B.
Rubín	Curantes	3ª B.
Codeseda	Umia	1ª B.

A Estrada conta grande tradición pesqueira, especialmente da pesca do Salmón, que dá nome a unha festa gastronómica de alcance rexional. O Ulla é o principal río salmoneiro grazas á boa oxixenación e baixa concentración de nitratos. Conta con cotos de tradición como o de Ximonde e con piscifactorías para a repoboación de especies. O Umia conta tamén con augas aptas tanto para salmónidos como para cípridos.

2.6 Paisaxe, Vexetación e Fauna



Para a análise da situación ambiental da Estrada é necesario ter en conta dous aspectos fundamentais: aqueles espazos que pola súa singularidade son merecentes dalgunha figura de protección especial, e aquelas actividades susceptibles de xerar algún tipo de risco natural.

Certas áreas do Concello da Estrada están catalogados desde o punto de vista ambiental, contando con figuras de protección de rango autonómico. Coa salvidade dos espazos que pola normativa urbanística local sexan merecentes de zonificarse con algún nivel de protección, destácanse os seguintes:

	CATALOGACIÓN
Sistema Fluvial Ulla-Deza	Rede Natura 2000
Brañas de Xestoso (Lagoa Sacra de Olives)	Rede Natura 2000 e Normas Subsidiarias e Complementarias de Planeamento da COTOP
BICO de Curantes (Fervenza de Callobre)	Normas Subsidiarias e Complementarias de Planeamento da COTOP

SISTEMA FLUVIAL ULLA-DEZA

Correspóndese este espazo coas marxes fluviais do río Ulla. Destaca a súa consideración como curso fluvial con importantes poboacións piscícolas e áreas forestais con especies autóctonas. Discorre por un área de alternancia de val aberto e zonas de encaixamento que lle configuren unha alternancia paisaxística de calidade.

Dentro do hábitat destacan as seguintes especies:

- Pasteiros de Spartina (*Spartinion maritimi*)
- Uceiras secas europeas
- Uceiras ortomediterráneas endémicas con toxo
- Rochedos silíceos con vexetación pioneira do Sedo-Scleranthion ou do Sedo albi-Veronicion dillenii
- Bosques aluviais de *Alnus glutinosa* e *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- Carballeiras galaico-portuguesas con *Quercus robur* e *Quercus pyrenaica*

Tamén se conta cunha importante riqueza faunística:

- Rato de almiscre (*Galemys pyrenaicus*)
- Lontra (*Lutra lutra*)
- Martiño peixeiro (*Alcedo atthis*)
- Merlo rieiro (*Cinclus cinclus*) Sábalo (*Alosa alosa*)



- Zamborca (*Alosa fallax*)
- Lamprea (*Petromyzon marinus*)
- Salmón (*Salmo salar*) Saramaganta (*Chioglossa lusitanica*)
- Mexillón de río (*Margaritifera margaritifera*)

BRAÑAS DE XESTOSO

Zona achairada situada no límite dos concellos da Estrada (parroquias de Olives e Pardemarín), Silleda (parroquia de Xestoso) e Forcarei (Parroquia de Meavía), a unha altura de máis de 600m. Denomínase indistintamente como Brañas de Xestoso ou Lagoa Sacra de Olives. Singularízase por presentar un área de turbeiras e torgueiras con presenza de carballeiras de reducida dimensión, monte baixo e prados. Na zona cría unha pequena poboación de sisón menor, ave característica de hábitats esteparios. Nas zonas topograficamente máis altas domina o monte baixo e a medida que o solo se fai máis húmido pasan a dominar primeiro os prados e despois a turbeira.

A presión humana neste espazo natural é escasa o que permite a conservación de distintas comunidades zoolóxicas e botánicas. Merecen especial atención as turbeiras, ecosistema escaso en Galicia, que aquí aparece ben representado e conservado.

Dentro do hábitat destacan as seguintes especies:

- Uceiras húmidas atlánticas de zonas mornas de *Erica ciliaris* e *Erica tetralix*
- Uceiras secas europeas
- Uceiras ortomediterráneas endémicas con toxo
- Turbeiras de cobertor
- Depresións sobre substratos turbosos do *Rhynchosporion*
- Rochedos silíceos con vexetación pioneira do *Sedo-Scleranthion* ou do *Sedo albi-Veronicion dillenii*
- Carballeiras galaico-portuguesas con *Quercus robur* e *Quercus pyrenaica*

Tamén se conta cunha importante riqueza faunística:

- Pica papuda (*Anthus campestris*)
- Sisón (*Tetrax tetrax*)
- Lagarto das silvas (*Lacerta schreiberi*)

Dato de interese etnográfico é o mantemento dunha lenda pola que se di que “houbo unha grande batalla e como eran tantos os mortos botáronos á auga da lagoa, por iso alí non medran as árbores, só ten herba, e unhas pedras rodeándoa para evitar profanacións”.

BICO DE CURANTES

Pequeno espazo situado a unha altura de 200 m detrás da igrexa parroquial de Curantes. Trátase dunha pequena fervenza do río Curantes rodeada de áreas forestais de especies autóctonas.



Ademais dos espazos catalogados con algunha fórmula de protección atopamos con outras áreas de interese:

MONTE DO OUTEIRO

Moreira e Paradela. Fica entre os dous lugares e está regado polo río Liñares. Hai restos de carballeira ben conservados e con importante fauna : xeneta, porco teixo, garza real, arcea, moucho, avelaiona...

CARBALLO DE “AZOREIROS”

San Xurxo de Veá. Carballo espectacular, de gran porte, en zona de vagoada. Destacan tamén masas importantes de loureiro. Posiblemente o carballo fose xa cortado, pois no ano da redacción deste breve informe andaban coa concentración parcelaria na zona.

ZONA DE BUMIO-COUSO

Couso. Ribeira fluvial no val do Ulla, de influencia mediterránea onde destacan as sobreiras, moitas delas xa desaparecidas, pero que se están rexenerando de novo.

CARBALLEIRAS DO RÍO VEA

San Xurxo e Santo André de Veá. Carballeiras de ribeira do mencionado río que veñen dende Portela (Cuntis) e presentan unha boa conservación. Hoxe en día xa foron concentradas e parte do seu valor xa se perdeu, a consecuencia das pistas que lles abriron polo medio e deixárona totalmente fragmentada.

ZONA HÚMIDA E RIBEIRA DO RÍO “PONTE BARCIA”

Sita entre Aguións e Toedo. Bastante carballeira, pero destaca sobre todo a vexetación das zonas encharcadas, composta por masas de salgueiros e bidueiros. Hoxe en día non coñecemos como está a zona.

BARRANCO DE PINA

Paradela e Santeles. Tramo final do río Liñares antes de desembocar no Ulla, onde forma un barranco de dimensións considerables, condicionando un medio e unha paisaxe moi particulares, por onde o río Liñares discorre a toda velocidade, e onde xa a mediados do século pasado se aproveitou a súa forza para producir enerxía eléctrica, o que de novo volve a ser unha ameaza para a zona, pois xa hai un proxecto novo aprobado para a zona, o que va minguar parte da riqueza natural do enclave. Por aquí tamén se evacúan as augas residuais da Estrada, e vese moi patente cando o río leva pouca auga, formando espumas considerables. Este tamén é un factor moi negativo para a zona, e cumpría que todas as depuradoras que verten a ela funcionasen correctamente.

RIBEIRA DO RÍO BO

En Riobó, o regato antes da desembocadura no río Ulla forma unhas interesantes masas boscosas de ribeira. A estas alturas non sabemos como se atopa a zona debido ás concentracións parcelarias que por Berres se realizaron e ben lle puideron afectar tamén.

CARBALLEIRA INSULAR DE ARNOIS



En Arnois. Illa fluvial no leito do Ulla con importante vexetación arbórea, sobre todo de carballos. Especial valor paisaxístico.

ACANTILADO DE GUNDIÁN

San Miguel de Castro. Enclave único no Concello da Estrada, dado que é o único lugar deste onde se pode ver un acantilado, que o forma o Ulla ao seu paso, e de dimensións bastante considerables. Aquí volve a aparecer a flora típica dos ambientes mediterráneos, como a sobreira. Destaca a presenza tamén da xesta branca. Faunisticamente destacar a poboación semisedentaria de Andoriña dos penedos e do escasísimo Falcón común, o que fai da zona unha reliquia dentro das paraxes naturais da comarca.

FERVENZA DE CALLOBRE

Callobre. No río Curantes, na aldea de Aldea Grande, onde tamén se atopa un castro co mesmo nome. Aquí, o río, afluente do Liñares, ten unha gran caída formando unha fervenza espectacular de un gran valor natural e paisaxístico, é quizais a fervenza máis alta de todo o concello.

Vexetación de ribeira ben conservada, con carballos, ameneiros, bidueiros, castiñeiros, freixos, abeleiras... que se viron algo afectados pola recente concentración parcelaria que se levou a cabo no lugar e que tantos estragos fai en tantos outros. En fauna destaca o merlo rieiro, indicador de augas limpas e puras, o martiño peixeiro que aparece de vez en cando e a lontra.

CARBALLEIRA DE OLIVES

En Olives, na zona de xunto a igrexa. Pequeno val moi cerrado formado por un regatiño e rodeado de unha fermosa e ampla masa de carballos e outras especies autóctonas, que dan acubillo a unha interesante fauna.

CARBALLEIRAS DE FRAÍZ E FIEITOSO

Tamén en Olives, forman as masas arbóreas máis altas da comarca da Estrada, e coas mesmas características cá anterior. Estas estanse vendo afectadas nestes momentos como non, pola concentración parcelaria, a causa das enormes pistas con fortes cortes que lle están abrindo, sen respectalas o máis mínimo.

CARBALLEIRA DE GOLFARIZ

En Pardemarín, onde se conservan tamén boas masas de bosque autóctono e tamén de masas arbóreas intercaladas entre zonas de cultivo e pastos.

CARBALLEIRA DO CASTRO DE PARADA

En Parada, tamén bastante ben conservada e de dimensións aceptables, encravada ademais nunha zona de interese dende o punto de vista do patrimonio como é o castro.

CARBALLEIRA DA PENA DE VINSEIRO

En Vinseiro, tamén unha das máis altas da comarca veuse afectada aí atrás tamén pola concentración parcelaria.

ZONA DE MONTE ABERTO DE PARDEMARÍN E VINSEIRO



Xa limitando co Concello de Forcarei, é unha zona de monte raso de toxo onde conviven especies de alto valor ecolóxico como son as rapinas do xénero *circus*, ademais de outras especies de especial interese.

CARBALLEIRAS DE RIVELA

En Ribela, parroquia está encravada no val do Umia e rodeada por espesas masas de carballos e bastantes castiñeiros que en principio presentan un bo estado de conservación. De todos os xeitos dende que se redactou este borrador xa fixeron unha concentración parcelaria que abriu numerosas pistas polo medio delas o que puido moi ben minguar parte da calidade ambiental da que gozaban.

ZONA DA GRELA

Neste espazo imos meter varias parroquias, como Codeseda, Liripio, Cabanelas e Sabucedo, conformando un ampla área onde se ven representados varios hábitats, dende fermosas e ben conservadas carballeiras ate monte aberto de toxo, onde se dan cita especies de grande interese, como as rapinas e a esporádica presenza do lobo. Cómpre dicir tamén que nestes montes mantéñense un gran número de bestas que logo serán baixadas para a súa rapa nas famosas festas de Sabucedo.

CARBALLEIRA DE QUINTAS:

Entre Codeseda e Souto.

CARBALLEIRA DE SOUTO

Na parroquia de Souto, atópanse moi boas masas arbóreas de carballos.

CARBALLEIRA DE CORTEGADA

En Montillón, é unha zona bastante recóndita, e encrávase nun profundo val dun afluente do Umia, entre montañas de forte pendente, como é o Cábado, formando unha masa bastante espesa e ben conservada. O río presenta algún salto interesante.

PIORNEDO DE ENVIANDE

En Montillón, ao sur do Cabado. Interesante formación desta especie de xesta, única en todo o concello e toda a comarca, dado os requisitos ecolóxicos que lles fan falla para desenvolverse. Destacar as grandes masas que forma e a súa extensión.

CARBALLEIRAS E SOUTOS DE NIGOI

En Nigoi, de importante valor faunístico e paisaxístico. Formada por pequenos bosques de carballos intercalados no medio de prados e campos de cultivo.

ZONA DA PRAIA FLUVIAL

En Lagartóns. Lugar ben conservado nas ribeiras. É núcleo de invernada importante para a garza real na Estrada. Zona de cría para a andoriña dos penedos e o lavanco real. Tamén hai citas do somorgullo pequeno.

RIBEIRA FLUVIAL DO UMIA



Abarca varias parroquias do Concello. Zonas, ata o de agora, moi ben conservadas, sobre todo na zona de Ribela, así como na de Arca, onde hai grandes campos de cultivo con soutos importantes, formando un ecosistema de mosaico con gran valor paisaxístico, cultural, floral e faunístico. Tamén se citou o martiño peixeiro e a garza real. Outro visitante frecuente é o lobo. Ultimamente, nalgunha destas zonas afectoulle a concentración parcelaria, o cal, minguou, considerablemente, a súa importancia paisaxística.

A SOMOZA E ZONAS LIMÍTROFES

Na Somoza. Ampla zona de gran valor natural e paisaxístico. Destaca un regato que atravesa a zona, onde nace tamén nunhas brañas, e logo baixa por unha zona encaixonada de bosque de ribeira carballeira bastante ben conservado, con herbeiras intercaladas. Estas hoxe xa en abandono dado o cambio de economía que sufriu a zona estes últimos anos. Dous montes característicos dominan a paisaxe, visibles case dende toda a comarca, o Cabalar e o Pedroso, dende onde se divisan tamén amplas panoramas como parte da rías baixas. O monte aberto ocupa grandes extensións, onde podemos atopar tamén zonas húmidas como charcas invernais e brañas de turba, e numerosos pedregais que dan acubillo a unha interesante fauna.

Destaca o censo de máis de 110 especies de aves, por citar algunha: Rapina Sapeira, Gatafornela, Falcón común, Miñato abelleiro, Merlo rieiro e outras moitas, así como a case totalidade dos anfibios representados en Galicia, un importante número de réptiles, dos que faltan aínda por catalogar, e tamén de mamíferos, estes en declive continuo, pero aínda hai xeneta, lirón careto, porco teixo, quizá gato bravo, o omnipresente xabaril, e de vez en cando, a visita dalgúns lobos, que dan algún ataque ao gando que o monte mantén de maneira semisalvaxe.

A carballeira en zonas presentase moi ben conservada, chegando a desenvolverse o seu óptimo ecolóxico, formando o que cientificamente se chama Rusco aculeati-Quercetum roboris, típica asociación entre o carballo e a silvardeira. Hai tamén un castiñeiro destacable na zona, que ben pode pasar dos 300 anos, pero que ninguén sabe a idade que pode ter. Todos os veciños da parroquia coinciden no mesmo, que o recordan alí toda a vida. Ten un perímetro de tronco duns 3 metros e unha altura aproximada de uns 25-30 metros. É ademais unha árbore moi produtiva, de moi bos froitos.

2.7 Riscos ambientais

Todas estas riquezas naturais estanse vendo minguadas ultimamente polo cambio de uso do solo, polo cambio da economía rural a actual, que na parroquia foi moi significativa. Así no monte estanse levando a cabo numerosas plantacións, sobre todo de eucalipto que deron o traste con elementos de gran valor ecolóxico e de patrimonio (mámoas), aínda que por outro lado en lugares semiabandonados aparece de novo a carballeira con gran forza. A ver se os incendios non acaban con elas, pois durante décadas, e aínda hoxe seguen a ser un dos principais inimigos da zona.

Riscos de contaminación

Dentro daqueles elementos contaminantes ou susceptibles de xerar algún tipo de risco natural identificamos fundamentalmente os seguintes:

- * Evacuación de residuos
- * Incendios forestais
- * Erosión e desprendementos de terras



A evacuación de residuos é unha actividade susceptible de xerar un gran impacto ambiental no referente á calidade das augas. Na Estrada pódense diferenciar tres tipos de residuos:

- * **Residuos Industriais:** Unha gran maioría das industria localízanse nas proximidades da Estrada (sobre todo en Matalobos e Lagartóns) e no Polígono de Toedo. Estas están conectadas na súa maioría á rede local de sumidoiros e depuración. Atopamos tamén industrias dispersas polo medio rural, especialmente asociadas ao subsector da madeira-moble, agroalimentarias ou pequenos talleres mecánicos non están conectados á rede de depuración. Neste caso, aparte do impacto paisaxístico dalgunha destas actividades, ábrese un potencial risco de contaminación ao non contar con depuración dos residuos (aceites, augas suxas por lacado de maquinaria, graxas,...)
- * **Residuos Urbanos:** A Estrada conta con depuración dos residuos urbanos no núcleo urbano e nalgúñas parroquias (ver apartado 1.6) Restan non obstante unha gran cantidade de núcleos rurais sen depuración de augas residuais degradadas (deterxentes, augas fecais,...) que son enviadas ao solo directamente ou a través de pozos negros particulares.
- * **Residuos Agrogandeiros:** A actividade agropecuaria xera unha serie de elementos contaminantes, utilizados habitualmente dentro do proceso produtivo agropecuario. Xeran un modelo de contaminación difusa que afecta á calidade das augas. Entre os elementos de maior risco contaminantes están os xurros e os abonos químicos que implican un sobreaporte de materiais nitroxenados, microorganismos patolóxicos ou metais pesados que o solo non ten capacidade de absorber e depurar. A maior carga gandeira aparece nas parroquias do sur e do centro que, por conseguinte, teñen un maior risco de contaminación por este motivo.

Riscos de incendios

Un forte risco ambiental é o asociado á problemática dos incendios forestais. A Estrada pola súa extensión superficial é a importante zona con uso forestal e de monte baixo ten un risco de incendio potencialmente elevado. As consecuencias derivadas pasan a ser a perda da calidade paisaxística, o incremento do risco de erosión pola perda da capa vexetal, e a emisión á atmosfera de diversos elementos contaminantes.

Se atendemos á distribución dos incendios forestais na década de 1990, pódese concluír afirmando que na zona sur existe un maior risco de incendio. As causas son varias: menores densidades humanas, maior cantidade de espazo abandonado, maior presenza de zona de monte baixo, dificultades de acceso ás áreas de maior risco,... Nas parroquias do sur e da zona centro o número de sinistros redúcese, xa que nos topamos cunha máis importante presenza humana traducida nun incremento da superficie cultivada e nunha máis ampla distribución dos asentamentos de poboación.

A erosión e a perda de solo por corrento de terras é un risco que se centra exclusivamente nas zonas de elevada pendente (entorno dos afloramentos cuarcíticos, zonas de contacto entre as superficies de aplanamento e as terrazas fluviais). O efecto de risco xurde a partir de diversas accións antrópicas que alteran o perfil das pendentes. O trazado de vías de comunicación ou o aplanamento de fincas rompen a pendente natural e aumentan o grao potencial de que se desencadee un



corremento de terras. Polo que respecta á erosión por causas naturais o risco é practicamente nulo, coa excepción das áreas incendiarias nas que, unha vez perdida a capa vexetal, o risco de perda de solo por arrastre, especialmente por chuvias estivais, é significativo, implicando un empobrecemento da área afectada.

Este tipo de risco é máis forte nas parroquias do sur xa que aquí ao grosor do solo é máis débil, o risco de incendios (cos efectos engadidos) é maior, a capa vexetal ten unha menor intensidade, e nas zonas elevadas temos áreas de forte pendente.

2.8 Patrimonio cultural, histórico e arqueolóxico

O concello da Estrada posúe un gran número de elementos patrimoniais de carácter cultural, histórico ou arqueolóxico. A continuación se enumerarán os elementos existentes no concello, os cales serán analizados co fin de seleccionar os que serán incluídos no Catalogo de bens e elementos a protexer.

IGREXAS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Igrexa parroquial de San Paio	A Estrada	Praza da Inmaculada
Igrexa parroquial de Santo Andrés	A Somoza	A Somoza
Igrexa parroquial de Santa Mariña	Agar	Sorribas
Igrexa parroquial de Santa María	Aguíóns	Os Cebados
Igrexa parroquial de San Miguel	Arca	Xustín
Igrexa parroquial de San Xiao	Arnois	San Xiao
Igrexa parroquial de San Salvador	Baloira	A Igrexa
Igrexa parroquial de Santa Mariña	Barcala	Santa Mariña
Igrexa parroquial de San Martiño	Calobre	A Riba
Igrexa parroquial de San Xurxo	Cereixo	A Igrexa
Igrexa parroquial de San Xurxo	Codeseda	A Sagrada
Igrexa parroquial de San Miguel	Cora	Cora
Igrexa parroquial de Santa María	Couso	Maíndo
Igrexa parroquial de San Miguel	Curantes	Curantes
Igrexa parroquial de Santa María	Frades	Frades
Igrexa parroquial de San Xiao	Guimarei	San Xiao
Igrexa parroquial de Santo Estevo	Lagartóns	O Viso
Igrexa parroquial de San Breixo	Lamas	Sobrado
Igrexa parroquial de San Xoán	Liripio	Igrexa
Igrexa parroquial de Santa María	Loimil	Loimil
Igrexa parroquial de Santa Baia	Matalobos	Santa Baia
Igrexa parroquial de San Miguel	Moreira	Sestelo



Igrexa parroquial de Santa María	Nigoi	O Pazo
Igrexa parroquial de Santa María	Olives	Pazos
Igrexa parroquial de San Pedro	Orazo	A Igrexa
Igrexa parroquial de San Lourenzo	Ouzande	O Redondo
Igrexa parroquial de San Pedro	Parada	Parada
Igrexa parroquial de Santa María	Paradela	A Igrexa
Igrexa parroquial de Santa Baia	Pardemarán	Castrelo de Abaixo
Igrexa parroquial de San Cristovo	Remesar	A Vilasusán
Igrexa parroquial de Santa Mariña	Ribeira	O Pazo
Igrexa parroquial de Santa Mariña	Ribela	A Pedreira
Igrexa parroquial de Santa María	Rubín	A Igrexa
Igrexa parroquial de San Lourenzo	Sabucedo	Sabucedo
Igrexa parroquial de Santo André	Santo André de Veá	Celeirón
Igrexa parroquial de San Miguel	San Miguel de Barcala	Cimadevila
Igrexa parroquial de San Miguel	San Miguel de Castro	San Miguel
Igrexa parroquial de San Xiao	San Xiao de Veá	A Igrexa
Igrexa parroquial de San Xurxo	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Igrexa parroquial de Santa Cristina	Santa Cristina de Veá	Sorribas
Igrexa parroquial de San Xoán	Santeles	Godoi
Igrexa parroquial de Santo André	Souto	Souto
Igrexa parroquial de Santiago	Tabeirós	Tabeirós
Igrexa parroquial	Tabeirós	A Consolación
Igrexa parroquial de San Pedro	Toedo	A Igrexa
Igrexa parroquial de Santa Cristina	Vinseiro	O Moucho
Igrexa parroquial de San Martiño	Barbude	San Martiño
Igrexa parroquial de Santo Estevo	Oca	Oca de Arriba
Igrexa parroquial de San Vincenzo	Berres	A Igrexa
Igrexa parroquial de San Martiño	Riobó	San Martiño
Igrexa parroquial de San Xiao	San Xiao de Veá	Dorelle
Igrexa parroquial de San Tomé	San Tomé de Acorados	San Tomé
Igrexa parroquial de San Pedro de Acorados	San Pedro de Acorados	San Pedro

CAPELAS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Capela das Neves	Arnois	Os Golmados
Capela do Amparo	Berres	Rocaforte
Capela de Nosa Señora de Guadalupe	Codeseda	A Grela
Capela	Codeseda	Monteagudo
Capela dos Milagres	Frades	Requián



Capela da Virxe de Guadalupe	Lamas	Riamonde
Capela da Virxe da Saleta	Loimil	Loimil
Capela do San Lois	Orazo	O San Lois
Capela de San Vicente de Constela	Ribeira	San Vicente
Capela Santo Antón	Rubín	O Foxo
Capela do Carme	San Miguel de Barcala	A Negreira
Capela de Nosa Sra. das Angustias	San Miguel de Castro	O Seixo
Capela de Santa María	Orazo	Castrovite
Capela de Nosa Señora de Aránzazu	Santa Cristina de Veá	A Cerqueira
Capela da Ascensión	Arca	O Carballal
Capela de San Bieito	Souto	Montillón de Abaixo

ERMIDAS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Ermida de San Xoan	Barcala	Trasande
Ermida de Santa Lucía	Liripio	Cabanelas

CRUCEIROS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Cruceiro	A Estrada	O Cruceiro
Cruceiro	A Somoza	
Cruceiro	A Somoza	Chan da Aldea
Cruceiro	Agar	Sorribas
Cruceiro	Agar	Outeiro
Cruceiro	Agar	Gonxar
Cruceiro	Aguións	Cebados
Cruceiro	Aguións	Campenlos
Cruceiro	Arca	O Cruceiro
Cruceiro da Igrexa	Arca	Arca
Cruceiro	Arca	
Cruceiro	Arnois	Ribadulla
Cruceiro	Barbude	Trasmonte
Cruceiro	Barcala	Trasande
Cruceiro	Barcala	Santa Mariña
Cruceiro	Berres	A Ribeira
Cruceiro	Berres	
Cruceiro	Callobre	Vilafruxil
Cruceiro	Codeseda	Monteagudo
Cruceiro	Codeseda	Codeseda
Cruceiro	Codeseda	A Sagrada
Cruceiro	Codeseda	Barro
Cruceiro	Codeseda	
Cruceiro	Cora	Igrexa
Cruceiro	Couso	Sequeiró
Cruceiro	Couso	Couso



Cruceiro	Curantes	Porto
Cruceiro	Curantes	As Pereiras
Cruceiro	Curantes	Pousada
Cruceiro	Curantes	Curantes Novo
Cruceiro	Frades	Frades
Cruceiro	Frades	Casalpaio
Cruceiro	Frades	Requián
Cruceiro	Guimarei	A Torre
Cruceiro na Algalia	Guimarei	Painceira
Cruceiro preto da Igrexa	Guimarei	San Xiao
Cruceiro	Guimarei	
Cruceiro do Viso	Lagartóns	Fondo do Viso
Cruceiro do Viso	Lagartóns	Fondo do Viso
Cruceiro de Ouzamerxe	Lagartóns	Ouzamerxe
Cruceiro	Lamas	
Cruceiro	Loimil	O Outeiro
Cruceiro	Matalobos	Santa Baía
Cruceiro	Matalobos	Guendos
Cruceiro	Matalobos	Guendos
Cruceiro	Moreira	Vilagude
Cruceiro	Moreira	O Outeiro
Cruceiro	Moreira	
Cruceiro do Sixto	Oca	Oca da riba
Cruceiro	Oca	A Praza
Cruceiro	Orazo	Castrovite
Cruceiro	Orazo	
Cruceiro no Campo da Festa	Ouzande	Redondo
Cruceiro no Agro da Igrexa	Ouzande	Redondo
Cruceiro	Paradela	A Igrexa
Cruz greca e año	Paradela	Igrexa
Cruceiro	Pardemarín	Parada
Cruceiro	Pardemarín	Mesadoiro
Cruceiro	Pardemarín	
Cruceiro	Pardemarín	Parada
Cruceiro	Pardemarín	Castro de Arriba
Cruceiro	Remesar	A Igrexa
Cruceiro da Casa Rural	Ribeira	
Cruceiro	Ribeira	O Piñeiro
Cruceiro	Ribeira	Ribeira
Cruceiro	Ribeira	Barbude
Cruceiro	Ribela	Aldea Grande
Cruceiro	Ribela	
Cruceiro	Ribela	Entrecastelos
Cruceiro	Ribela	
Cruceiro de Entrecastelos	Ribela	Entrecastelos
Cruceiro	Riobó	A Mota
Cruceiro	Rubín	
Cruceiro	Rubín	O Foxo
Cruceiro	Rubín	
Cruceiro	Sabucedo	Sabucedo
Cruceiro	Santo André de Veá	Tazarís
Cruceiro	Santo André de Veá	Celirón
Cruceiro	Santo André de Veá	Ramirás



Cruceiro no Adro da Igrexa	San Miguel de Barcala	Souto
Cruceiro	San Miguel de Barcala	A Carballeira
Cruceiro	San Pedro de Ancorados	Ventosela
Cruceiro	San Pedro de Ancorados	
Cruceiro	San Pedro de Ancorados	
Cruceiro	San Xiao de Veá	O San Bartolomeu
Cruceiro	San Xiao de Veá	O San Bartolomeu
Cruceiro	San Xurxo de Veá	O Casal
Cruceiro de Magariños	San Xurxo de Veá	Loureiro de Arriba
Cruceiro de Alonso	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Cruceiro	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Cruceiro	Santa Cristina de Veá	O Outeiro
Pedra	Santa Cristina de Veá	Torre do Vilar
Cruceiro	Santa Cristina de Veá	A Cerqueira
Cruceiro	Santeles	Renda
Cruceiro	Santeles	Godoi
Cruceiro	Santeles	O Pazo
Cruceiro	Santeles	O Pazo
Cruceiro	Santeles	Renda
Cruceiro	Souto	Souto
Cruceiro	Souto	
Cruceiro	Tabeirós	Sestelo
Cruceiro	Tabeirós	A Consolación
Cruceiro	Toedo	A Igrexa
Cruceiro	Vinseiro	Godoi
Pedra	Vinseiro	Monte de Pedreiras
Cruceiro	Vinseiro	O Moucho
Cruceiro	Vinseiro	Freán

PETOS DE ÁNIMAS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Peto de ánimas	Callobre	Vilafruxil
Peto de ánimas	Lagartóns	Fondo do Viso
Peto de ánimas	Ribeira	O Piñeiro

PÍAS BAPTISMAIS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Pía de San Ignacio	Guimarei	
Pía Bautismal	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Pía Bautismal	Toedo	A Igrexa

SEPULCROS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Lápida	Paradela	Sitio da Antiga Igrexa

**PAZOS**

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Pazo do Preguecido ou Pazo dos Condes de Ramanes	Aguións	O Preguecido
Pazo de Cervela	Callobre	O Vilar
Pazo de Xerlís	Guimarei	Xerlís
Pazo de Oca	Oca	A Praza
Pazo de Correáns	Vinseiro	Correáns

CASAS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Casa Consistorial da Estrada	A Estrada	Praza da Constitución
Casa Grande de Bermúdez de Castro	A Estrada	Estrada a Santiago
Casa Tenencia da Veiga	Arnois	A Veiga
Casa da Silva	Arnois	O Bruñado
Casa con Capela e cruceiro	Arnois	Ribadulla
Casa de Marcial Valladares	Berres	Vilancosta
Casa de Monteagudo	Codeseda	Monteagudo
Casa de Armadáns	Cora	Piñeiro
Casa de Barcia	Cora	Piñeiro
Casa do Conde de Xiamonde	Couso	Maíndo
Casa de Recarei	Curantes	Pousada
Casa de Varela	Curantes	As Pereiras
Casa	Curantes	O Porto
Casa dos Marqueses de Aranda	Guimarei	A Torre
Casa e Capela de San Ildefonso	Guimarei	A Paineira
Casa de Vendexa	Orazo	Vendexa
Casa da Silva	Orazo	Vendexa
Casa de Ulloa	Orazo	A Igrexa
Casa	Orazo	A Igrexa
Casa do Gordo	Parada	
Casa de Leira de Muros	Parada	Os Muros
Casa Orixinaria	Paradela	
Casa dos Arauxo	Ribeira	A Ponte
Casa dos Otero	Ribeira	A Ribeira
Casa e Capela de Cobián	Ribeira	A Ribeira
Casa Orixinaria	Ribela	Sesto
Casa de Ballesteros	Ribela	Fondo da Vila
Casa de Cobián	Riobó	A Mota
Casa da Mota ou dos Oteros	Riobó	A Mota
Casa de Miranda	Santeles	Traspedra

CASAS REITORAIS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
------	-----------	-------



Casa Reitoral	Aguións	Os Cebados
Casa Reitoral	Agar	Sorribas
Casa Reitoral	Callobre	A Riba
Casa Reitoral	Couso	Couso
Casa Reitoral	Curantes	Curantes Novo
Casa Reitoral	Olives	Pazos
Casa Reitoral	Paradela	A Igrexa
Casa Reitoral	Remesar	A Vilasusán
Casa Reitoral	Ribeira	O Piñeiro
Casa Reitoral	Ribela	Fondo da Vila
Casa Reitoral	Sto Andrés de Veá	Celeirón
Casa Reitoral	San Xiao de Veá	A Igrexa
Casa Reitoral	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Casa Reitoral	Sta Cristina de Veá	Sorribas
Casa Reitoral	Santeles	O Pazo
Casa Reitoral	Tabeirós	Tabeirós

PONTES E PRESAS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Ponte de Barcia	A Estrada	
Ponte do Río de Figueiroa	A Estrada	
Ponte do Campo	A Somoza	
Pontella onda o Muíño da Picota	A Somoza	
Pontellas de Fisga	A Somoza	
Ponte do Prado	A Somoza	
Ponte do Muíño Predeclo	A Somoza	
Ponte Vella	A Somoza	
Ponte do Carballón	A Somoza	
Ponte da Xenlla	A Somoza	
Ponte da Cernada	A Somoza	
Ponte do Muíño da Baixo	A Somoza	
Ponte Barcia	Aguións	A Frieira
Ponte Nogueira	Aguións	A Aldea Grande
Pasos	Aguións	A Frieira
Ponte de Salgueiro	Aguións	A Aldea Grande
Ponte de Pina	Aguións	A Aldea Grande
Ponte de San Paio	Arca	Nodar
Ponte de Nodar	Arca	Nodar
Ponte da Paradela	Arca	Nodar
Pontillón de Moimenta	Arca	
Ponte Ulla	Arnois	O Cercido
Ponte de Unxido	Arnois	
Ponte da Santa Paderna	Arnois	A Cacharela
Ponte de Balóira	Balóira	A Igrexa
Pontella do Lavandeiro	Balóira	A Igrexa
Pontella de Montoiro	Balóira	Montoiro



Pontillón da Lagarteira	Barbude	
A Ponte de Calvelo	Barbude	
Ponte do Brexe	Barcala	Santa Mariña
Ponte de Estroveiro	Barcala	
Ponte do Pomariño	Barcala	Santa Mariña
Ponte	Barcala	
Ponte Vella de Liñares	Calobre	
Ponte de Pernaviva	Cereixo	Pernaviva
Ponte da Lagoa	Cereixo	A Igrexa
Ponte de Cereixo	Cereixo	A Igrexa
Ponte Abragán	Codeseda	Abragán
Ponte da Devesa	Cora	Cora
Ponte Nova	Cora	Vilacriste
Ponte do Maceiral	Cora	Cora
Ponte de Acuña	Cora	Sieiro
Ponte de Poncello	Cora	
Ponte de Sieiro	Cora	Sieiro
Ponte Poncellos	Couso	Fontenlo
Ponte do Calvelo	Couso	Fontenlo
Ponte Veá	Couso	A Veiga
Ponte Colgante de Xirimbao	Couso	Maíndo
Ponte de Barco	Couso	Barco
Ponte de Vixo	Couso	Fontenlo
Ponte Nova	Couso	Barco
Ponte de Requián	Frades	Requián
Pontella do Ancil	Frades	Frades
Ponte do Porto	Frades	Frades
Ponte	Frades	Subión
Ponte de Xerlís	Guimarei	Xerlís
O Pontillón de Pereiras	Guimarei	A Torrevella
Ponte do Zarabeto	Guimarei	Rial
Ponte da Carballeda	Guimarei	
Ponte da Pinguela	Guimarei	O Francés
Ponte da Devesa	Guimarei	
Ponte da Cardavella	Guimarei	A Cardavella
A Ponte Nova	Guimarei	Xerlís
O Pontillón de Covas	Guimarei	Campos
Pontella do Batán	Guimarei	
Presa de Guimarei	Guimarei	
Ponte do Viso	Lagartóns	Fondo do Viso
Ponte de Gullufe	Lamas	Gullufe
Ponte de Salouzáns	Lamas	Salouzáns
Ponte da Raposa	Lamas	Salouzáns
Ponte de Viacobo	Lamas	Salouzáns
Ponte do Río	Liripio	
Ponte da Fieira	Liripio	Cabanelas
Ponte do Esqueiro	Liripio	



Ponte do Riomao	Loimil	Riomao
Ponte do Riomao	Loimil	Riomao
Ponte Castedo	Loimil	Riomao
Ponte Piñeira	Matalobos	Santa Baia
Ponte da Graña	Matalobos	A Graña
Ponte de Porto Ramil	Matalobos	Matalobos
Ponte de Guendos	Matalobos	Guendos
Ponte da Agroeira	Matalobos	Santa Baia
Ponte de Río dos Sapos	Matalobos	Río dos Sapos
Ponte Vella	Moreira	A Devesa
Ponte do Abelao	Oca	Abelao
Ponte de Riqueira	Oca	O Pedrado
Ponte de Chancelas	Oca	Abelao
Pontella de Santa Lucía	Olives	
Ponte do Linteiro	Olives	
Ponte de Vendexa	Orazo	Vendexa
Ponte de Orosa	Orazo	Orosa
Ponte de Valdáns	Orazo	Baldarís
Ponte do Prado	Ouzande	
Presa da Leira	Parada	
Ponte de Ribela	Parada	
Ponte do Cura	Parada	
Ponte Vella	Paradela	Paradela
Ponte	Paradela	
Ponte Nova	Paradela	Paradela
Ponte de Paradela	Paradela	As Covas
Ponte	Paradela	A Aldea Grande
Ponte de Portadevesa	Pardemarán	Golfariz
Ponte de Vidal	Pardemarán	Vidal
Ponte de Portaminoto	Pardemarán	Parada
Ponte de Parada	Pardemarán	Parada
Ponte Vella	Ribeira	A Ribeira
Pontillón da Trigueira	Ribeira	Vilar
Ponte de Ribela	Ribela	
Ponte de Rubín	Rubín	Insua
Pontillón	Rubín	
Pontillón	Rubín	
Ponte Nova	Rubín	
Pontillón de Paramá	Santo André de Veá	Paramá
Ponte das Traves	Santo André de Veá	Murxide - Ramiráns
Pontillón da Fervenza	Santo André de Veá	Constenla
Ponte da Bragada	Santo André de Veá	
Pontillón de Tazarís	Santo André de Veá	Tazarís
Pontillón de Ramiráns	Santo André de Veá	Ramiráns
Ponte Vella	Santo André de Veá	Tazarís
Ponte de Cardelle	Santo André de Veá	Cardelle
Ponte de Chao do Río	Santo André de Veá	A Ribeira



Ponte de Cardenande	Santo André de Veá	A Ribeira
Pontillón	Santo André de Veá	Celeirón
Pontillón	Santo André de Veá	Murxide
Ponte de Trazarís	Santo André de Veá	Trazarís
Pontillón de Ribeira	Santo André de Veá	A Ribeira
Ponte de Quintas	San Miguel de Barcala	As Quintas
Ponte de Souto	San Miguel de Barcala	Souto
Ponte de Paraño	San Miguel de Barcala	Paraño
Ponte da Cova	San Miguel de Barcala	As Quintas
Ponte da Riba	San Miguel de Castro	Ponte
Ponte da Besada	San Xiao de Veá	O San Bartolomeu
Ponte dos Torrados	San Xiao de Veá	Dorelle
Ponte de Reguengo	San Xiao de Veá	Reguengo
Ponte de San Xoán	San Xiao de Veá	O Pouso
Ponte de San Bartolomeu	San Xiao de Veá	O San Bartolomeu
Ponte do Tallo	San Xiao de Veá	Dorelle
Pontillón de Cardelle	San Xurxo de Veá	Valcárceles
Ponte de Poncelos	San Xurxo de Veá	O Souto de Veá
Ponte da Torre	Santa Cristina de Veá	Torre do Vilar
Ponte de Tarrío	Santa Cristina de Veá	Tarrío
Ponte do Rego	Santa Cristina de Veá	Nogueira
Ponte de Carbia	Santa Cristina de Veá	Carbia
Ponte Vella	Santeles	A Ribeira
Ponte	Santeles	A Ribeira
Ponte Nova	Santeles	A Ribeira
Ponte Souto	Souto	Souto
Ponte Vella	Souto	
Ponte Soutiño	Souto	
Ponte dos Acevedos	Souto	
Ponte de Nodar	Souto	
Ponte de Acebedo	Souto	
Pontella de Portacancelas	Souto	
Ponte de Fonte de San Bieito	Souto	
Ponte de Riba de Veá	Santa Cristina de Veá	Riba de Veá
Ponte dúas Pontellas	Tabeirós	Sandán
Ponte Nova	Tabeirós	O Outeiriño
Ponte de Entrámbolos Ríos	Tabeirós	
Ponte da Barxa	Toedo	Toedo
Pontella de Souto Vello	Toedo	A Carballa
Ponte de Sorrego	Toedo	O Soutiño
Ponte do Brañal	Toedo	O Soutiño
Ponte do Muíño de Toedo	Toedo	Toedo
Ponte de Entrámbolos Ríos	Vinseiro	
Ponte de Leborís	Vinseiro	Vis de Baixetes
Ponte de Godoi	Vinseiro	Godoi
Ponte de Freán	Vinseiro	



MONUMENTOS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Estatua da Inmaculada	A Estrada	Praza da Inmaculada
Monte de Sobreiras	A Estrada	Rua da Cultura
Escultura dedicada a Manuel Garcia arros	A Estrada	Rua da Cultura
Escultura dedicada a M. V. Varela Buxan	Estrada	Rua da Cultura
Escultura dedicada a Memoria dun Pobo	A Estrada	Rua da Cultura
Escultura dedicada a Bernardo Rodriguez	A Estrada	Rua da Cultura
Escultura dedicada a Avelina Valladares	A Estrada	Rua da Cultura
Escultura dedicada a Cabada Castro	A Estrada	Rua da Cultura
Escultura dedicada a Reimondez Portela	A Estrada	Rua da Cultura
Monolito dedicado a Marcial Valladares	A Estrada	Xardins Municipais
Escultura dedicada a Rapa das Bestas	A Estrada	Praza de Galicia
Monumento ás Asociacións Agrarias	Lagartóns	Os Tatos
Monte de Sobreiras	Lamas	Sobrado
Monolito dedicado a M. V. Varela Buxan	Lamas	A Igrexa
Outeiro dos Cregos	Souto	
Busto de Reimondez Portela	S. Miguel de Castro	O Seixo

FONTES

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Fonte de Santo Antonio	A Somoza	Chan da Aldea
Fonte de San Paio	A Estrada	Figueroa de Abaixo
Fonte do Cagallón	A Estrada	A Carballeira
Fonte de Figueroa	A Estrada	A Carballeira
Fonte da Abella	A Estrada	Vilar
Fonte de Santo Antonio	A Estrada	Rúa de San Paio
Fonte do Agro Redondo	A Somoza	
Fonte de Liñar Maior	A Somoza	Castro Ramiro
Fonte de Barroso	A Somoza	
Fonte dos Berberechos	A Somoza	
Fonte de Vilar de Abaixo	A Somoza	Chan da Aldea
Fonte de Abaixo	A Somoza	Castro Ramiro
Fonte do Picho de Bargo	A Somoza	
Fonte do Picho da Carballeira	A Somoza	
Fonte da Aldea	A Somoza	Chan da Aldea
Fonte do Prado do Cura	Agar	Pepe
Fonte "A Nova"	Agar	
Fonte de Vilanova	Agar	Vilanova
Fonte dos Vicentes	Agar	
Fonte de Barreiriños	Agar	
Fonte de Riba	Agar	
Fonte de Valiñas	Agar	Valiñas
Fonte de Pepe	Agar	A Fonte
Fonte de Fuentes	Agar	



Fonte de Travela	Aguións	
Fonte da Virxe	Aguións	O Preguecido
Fonte de Aldea Grande	Aguións	A Aldea Grande
Fonte de Santo Amedio	Arca	O Carballal
A Fontiña	Arca	Nodar
Fonte da Casa	Arca	Nodar
Fonte do Rego	Arca	A Amarelle
Fonte da Casa da Pena	Arca	A Goleta
Fonte da Poza	Arca	A Penela
Fonte dos Cortes	Arca	Arcapedriña
Fonte do Chan	Arca	A Amarelle
Fonte de Xustín	Arca	Xustín
Fonte do Corbacho	Arca	O Cruceiro
Fonte da Santa Paderna	Arnois	O Bruñado
Fonte da Quenlla	Arnois	A Quenlla
Fonte da Veiga	Arnois	A Veiga
Fonte da Lavandeira	Baloira	A Igrexa
Fonte da Barrela	Baloira	O Cerdeiral
Fonte de San Salvador	Baloira	A Igrexa
Fonte de San Martiño	Barbude	Trasmonte
Fonte de San Martiño	Barbude	San Martiño
Fonte de Barcia	Barbude	Trasmonte
Fonte do Quinteiro	Barcala	
Fonte de Fontarráns	Barcala	
Fonte da Virxe	Barcala	San Martiña
Fonte de Constenla	Cereixo	Constenla
Fonte da do Santo	Cereixo	A Igrexa
Fonte dos Frades	Cereixo	Constenla
Fonte de Viso de Abaixo	Cereixo	Viso de Abaixo
Fonte de Valiñas	Cereixo	Pernaviva
Fonte de Vilacriste	Cora	Vilacriste
Fonte da Veiguiña	Cora	
Fonte da Regueira	Cora	Cora
Fonte	Couso	Maíndo
Fonte	Couso	Fontenlo
Fonte	Couso	Fontenlo
Fonte	Couso	Barco
Fonte	Couso	Sequeiró
Fonte das Veiguiñas	Frades	Requián
Fonte de Subión	Frades	Subión
Fontes	Frades	Frades
Fonte Calva	Frades	Subión
Fonte da Virxe	Frades	Frades
Fonte de Chaín	Frades	Chaín
Fonte Mulleriña	Frades	Subión
Fonte da Torre	Guimarei	A Torre
Fonte de Campos	Guimarei	Campos



Fonte de Xerlís	Guimarei	Xerlís
Fonte de Santa Cruz	Lagartóns	Fondo do Viso
Fonte de París	Lagartóns	A Regueira
Fonte de Portaseníns	Lagartóns	Os Bolos
Fonte Virxe Peregrina	Lamas	
Fonte da Gemelas	Liripio	Quinteiro de Baixo
Fonte da Igrexa	Liripio	A Igrexa
Fonte dos Castiñeiros	Liripio	
Fonte na Pontella do Río	Liripio	
Fonte das Gemelas	Liripio	Quinteiro de Baixo
Fonte do Inferniño	Liripio	Pomares
Fonte de Aguas Minerais	Loimil	A Igrexa
Fonte do Río da Graña	Matalobos	A Graña
Fonte Cabada	Matalobos	Río dos Sapos
Fonte Sueiro	Matalobos	Río dos Sapos
Fonte do Bertai	Matalobos	Matalobos
Fonte da Area	Matalobos	A Brea
Fonte do Carballo	Matalobos	Santa Baia
Fonte de Campo de Luís	Matalobos	Matalobos
Fonte Piñeira	Matalobos	Santa Baia
Fonte da Brea	Matalobos	A Brea
Fonte de Río dos Sapos	Matalobos	Río dos Sapos
Fonte das Carballas	Matalobos	Matalobos
Fonte da Lexiña	Matalobos	Río dos Sapos
Fonte de Santo Antonio	Matalobos	Santa Baia
Fonte da Decoita	Matalobos	Matalobos
Fonte da Abirta	Matalobos	Guendos
Fonte do Coutiño	Matalobos	Matalobos
Fonte de Moldes	Matalobos	Santa Baia
Fonte da Ortiga	Matalobos	Matalobos
Fonte de Sarandelle	Matalobos	A Graña
Fonte da Pega	Matalobos	Matalobos
Fonte de Santa Eulalia	Matalobos	Guendos
Fonte da Sanguineira	Matalobos	Matalobos
Fonte de San Bieito	Matalobos	Santa Baia
Fonte Pereiro	Moreira	Moreira Nova
Fonte Dopeito	Moreira	A Devesa
Fonte Grande	Moreira	Vilafuxil
Fonte de Sardiñeiros	Moreira	Moreira Vella
Fonte de Arriba	Moreira	O Outeiro
Fonte Decoita	Moreira	O Outeiro
Fontiña Pequena	Moreira	Vilafuxil
Fonte Sino	Moreira	Moreira Nova
Fonte de Vilagude	Moreira	Vilagude
Fonte da Revolta	Moreira	A Pica
Fonte do Prado	Moreira	Moreira Nova
Fonte de San Miguel	Moreira	O Outeiro



Fonte de Abeneiral	Moreira	Vilagude
Fonte de Paredes	Moreira	Sestelo
Fonte do Outeiro	Oca	O Outeiro
Fonte de Castrotión	Oca	Castrotión
Fonte da Praza	Oca	A Praza
Fonte de Rendo	Oca	Rendo
Fonte de Oca de Arriba	Oca	Oca de Arriba
Fonte de Vista Alegre	Oca	Vista Alegre
Fonte de Santa Lucía	Olives	
Fonte de San Paio	Orazo	A Igrexa
Fonte Martelo	Orazo	
Fonte de Currelo	Orazo	Currelo
Fonte da Rega	Orazo	Vendexa
Fonte da Chousa do Trigo	Orazo	
Fonte de Saborido	Orazo	Castrovite
Fonte do Ouxido	Orazo	Vendexa
Fonte Abruñeda	Orazo	
Fonte dos Canaveiros	Orazo	Castrovite
Fonte da Chousa de Ulloa	Orazo	A Igrexa
Fonte Tola	Orazo	
Fonte Súa Eira	Orazo	Orosa
Fonte de San Lois	Orazo	O San Lois
Fonte de Vilanova	Orazo	Vilanova
Fonte da Chousa de Calvo	Orazo	
Fonte do Porto da Bouza	Ouzande	Fondo da Devesa
Fonte do Río	Ouzande	Alemparte
Fonte de Redondo	Ouzande	Redondo
Fonte do Picoto	Ouzande	Picoto
Fonte da Cabada	Ouzande	Cabada
Fonte do Rego das Rans	Ouzande	Fondo da Devesa
Fonte de Espiñeira	Parada	Sesto
Fonte Doias	Parada	Aldea Grande
Fonte Fría	Parada	Aldea Grande
Fonte de San Miguel	Parada	
Fonte de Santa Mariña	Parada	Parada
Fonte de Trigueira	Parada	
Fonte de Reguengo	Parada	
Fonte de Freixa	Parada	
Fonte do Rego	Paradela	Aldea Grande
Fonte da Casa Nova	Paradela	Aldea Grande
Fonte Chousela	Paradela	Casanova
Fonte da Aldea da Baixo	Paradela	A Aldea Grande
Fonte de Ribeiradona	Paradela	Ribeiradona
Fonte do Cura	Paradela	Arriba da Igrexa
Fonte de Coita	Paradela	Arriba da Igrexa
Fonte da Aldea de Arriba	Paradela	Aldea de Arriba
Fonte de Covas	Paradela	Covas



Fonte da Raveta	Remesar	O Rego
Fonte de Laxe	Remesar	O Outeiro
Fonte da Devesa	Remesar	A Devesa
Fonte de San Cristovo	Remesar	A Vilasusán
Fonte do Rego	Remesar	O Rego
Fonte de Parraído	Ribeira	Barbude
Fonte de Vilaboa	Ribeira	Vilaboa
Fonte do Outeiro	Ribeira	Ribeira de Abaixo
Fonte do Santo	Ribeira	
Fonte de Anegal	Ribeira	Ribeira de Abaixo
Fonte de Constenla	Ribeira	San Vicente
Fonteclara	Ribeira	Ribeira de Abaixo
Fonte da Revolida	Ribeira	Vilar
Fonte do Piollo	Ribeira	O Pazo
Fonte do Pazo	Ribeira	O Pazo
Fonte da Cerqueira	Ribeira	Baltar
Fonte da Rata	Ribeira	Vilar
Fonte do Moucho	Ribeira	Baltar
Fonte da Corna	Ribeira	Vilar
Fonte de Barreira	Ribela	Entrecastelo
Fontes	Ribela	Entrecastelo
Fonte de Regenjo	Ribela	
Fonte de Espiñeira	Ribela	Sesto
Fonte de Santa María	Ribela	Igrexa
Fonte da Freixa	Ribela	
Fonte de Paramá	Santo André de Veá	Paramá
Fonte de Calvelo	Santo André de Veá	Calvelo
Fonte do Esqueiro	San Miguel de Barcala	Souto
Fonte da Tafona	San Miguel de Barcala	As Quintas
Fonte de Cortiñas	San Miguel de Barcala	Souto
Fonte de Agramoura	San Miguel de Barcala	As Quintas
Fonte das Quintas	San Miguel de Barcala	As Quintas
Fonte de Chedón	San Miguel de Barcala	
Fonte de Redondo	San Miguel de Barcala	As Quintas
Fonte de Negreira	San Miguel de Barcala	A Negreira
Fonte da Vila	San Miguel de Barcala	Cimadevila
Fonte do Santo	San Miguel de Barcala	Souto
Fonte de Vacas	San Miguel de Barcala	Cimadevila
Fonte da Casa do Frade	San Miguel de Barcala	Casa do Frade
Fonte de Souto	San Miguel de Barcala	Souto
Fonte do Rego	San Miguel de Castro	Constenla
Fonte de Aruxo	San Miguel de Castro	Castro
Fonte da Alberguería	San Miguel de Castro	Lagos
Fonte Vella	San Miguel de Castro	Prado
Fonte da Silva	San Miguel de Castro	Lagos
Fonte de Rei	San Miguel de Castro	Castro
Fonte de San Miguel	San Miguel de Castro	Constenla



Fonte do Monte de Lagos	San Miguel de Castro	Lagos
Fonte da Torrada	San Xiao de Veá	Dorelle
Fonte de Vilanova	San Xiao de Veá	Vilanova
Fonte do Agro Novo	San Xiao de Veá	Fafián
Fonte Jurida	San Xiao de Veá	Rubiáns
Fonte	San Xurxo de Veá	Transfontao –Valiñas
Fonte	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Fonte de Lamela	San Xurxo de Veá	Loureiro de Abaixo
Fonte do Piñeiro	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Fonte	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Fonte do Santo	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Fonte do Souto	San Xurxo de Veá	O Souto de Veá
Fonte	San Xurxo de Veá	Piñeiro
Fonte	San Xurxo de Veá	Fonteboá - Piñeiro
Lavadeiros no río Veá	Santa Cristina de Veá	Riba de Veá
Fonte do Ermo	Santa Cristina de Veá	Tracesto
Fonte de Souto	Santa Cristina de Veá	Sorribas
Fonte da Aldea	Santa Cristina de Veá	A Panadeira
Fonte do Castro	Santa Cristina de Veá	O Castro
Fonte de Carbia	Santa Cristina de Veá	Carbia
Fonte do Outeiro	Santa Cristina de Veá	O Outeiro
Fonte da Misa	Santa Cristina de Veá	Sorribas - Tarrío
Fonte do Pomariño	Santa Cristina de Veá	Nogueira
Fonte Alta	Santa Cristina de Veá	Sorribas
Fonte do Ouro	Santa Cristina de Veá	Tarrío
Fonte de Baixo	Santa Cristina de Veá	Riba de Veá
Fonte do Regueiro	Santa Cristina de Veá	Tarrío
Fonte de Sar de Abaixo	Santeles	Sar de Abaixo
Fonte da Ribeira	Santeles	A Ribeira
Fonte da Touza	Santeles	Godoi
Fonte de Renda	Santeles	Renda
Fonte de Carricova	Santeles	Carricova
Fonte de Vilanova	Santeles	Vilanova
Fonte de Pearo	Santeles	Pearo
Fonte de Sar de Arriba	Santeles	Sar de Arriba
Fonte de Golguiña	Souto	
Fonte da Cortegada	Souto	Cortegada
Fonte do Casal	Souto	
Fonte de San Paio	Souto	
Fonte de Montillón de Arriba	Souto	O Montillón de Arriba
Fonte da Xesteira	Souto	
Fonte da Ponte da Toxeira	Souto	A Toxeira
Fonte das Casas Novas	Souto	
Fonte de Portacancelas	Souto	Souto
Fonte das Brañas	Souto	Souto de Arriba
Fonte da Meniña	Souto	
Fonte do Souto	Souto	Souto



Fonte Regueiro de Braña	Souto	
Fonte de San Benito	Souto	
Fonte da Barrenta	Souto	Montillón de Arriba
Fonte da Consolación	Tabeirós	A Consolación
Fonte da Aldea	Toedo	
Fonte do Maceiro	Toedo	
Fonte do Raxal	Toedo	A Carballa
Fonte de Baliñas	Toedo	O Tallo
Fonte de Soutiño	Toedo	O Soutiño
Fonte do Foxo	Toedo	O Tallo
Fonte Piñeira	Vinseiro	O Moucho
Fonte de Godoi	Vinseiro	Godoi
Fonte de Montiños	Vinseiro	Vis de Baixetes
Fonte da Pena	Vinseiro	A Pena
Fonte Grande	Vinseiro	
Fonte do Carbón	Vinseiro	Vis de Baixetes

TORRES

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Torre de Touceda	Cora	Cora
Torre de Guimarei	Guimarei	A Torre

MUÍÑOS

NOME	RÍO	PARROQUIA	LUGAR
Da Agroeira 1	Río Figueroa	A Estrada	A Granxa
Da Agroeira 2	Río Figueroa	A Estrada	A Granxa
Da Casa Grande	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
De Gendos	Río Figueroa	A Estrada	Pedregal
De Magariños	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
Do Castrelo	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
Do Maestro	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Arriba
Do Picho	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
Do Rodeiro 1	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
Do Rodeiro 2	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
Figueiroa de Abaixo	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
Novo	Río Figueroa	A Estrada	Figueiroa de Abaixo
Da Cima	Regato da Serra	Agar	Gonxar
De Amado	Regato do Río	Agar	Sorribas
De Barcielas	Regato da Serra	Agar	Penalobeira
De Fuentes	Regato da Serra	Agar	Gonxar



De Gonxar	Presa	Agar	Gonxar
De Paraxó	Regato do Río	Agar	O Río
De Porto	Regato do Río	Agar	Sorribas
De Rogelio	Presa	Agar	Gonxar
De Valiñas	Regato da Serra	Agar	Gonxar
Do Crego	Regato da Serra	Agar	O Outeiro
Do Río	Regato do Río	Agar	O Río
Dos Vicentes	Regato da Serra	Agar	Gonxar
Novo	Regato da Serra	Agar	Gonxar
Da Frieira	Río Figueroa	Aguións	A Frieira
Da Laxe	Río Figueroa	Aguións	A Aldea Grande
Da Ponte	Río Figueroa	Aguións	A Aldea Grande
Das Canizas	Río Liñares	Aguións	O Preguecido
Do Calvelo	Río Liñares	Aguións	A Aldea Grande
Enxeño de Pina	Río Liñares	Aguións	Pina
O Inferniño	Río Figueroa	Aguións	A Aldea Grande
Retortoiro	Río Figueroa	Aguións	A Aldea Grande
Ruínas da Laxe	Río Figueroa	Aguións	A Aldea Grande
Da Agra	Regato	Arca	A Amarelle
Da Benita	Regato de Xustín	Arca	Xustín
Da Cortiza	Regato da Igrexa	Arca	O Cruceiro
Da Couceira	Regato de Xustín	Arca	Xustín
Da Fonte	Regato de Moimenta	Arca	Nodar
Da Paradola	Río Umia	Arca	A Penela
Da Perita	Río Umia	Arca	Pedriña
Da Veiga Vella	Río Umia	Arca	Nodar
Da Zamorana	Regato do Porto	Arca	O Cruceiro
De Fortunato	Regato de Xustín	Arca	Xustín
De Abaixo	Río Umia	Arca	Pedriña
De Ameixeira	Rto. Da Ascensión	Arca	O Carballal
De Canabal	Regato de Xustín	Arca	Xustín
De Carbia	Río Umia	Arca	Nodar
De Fontenla	Regato de Canles	Arca	A Amarelle
De Jesús de Canabal	Regato de Xustín	Arca	Xustín
De Monteagudo	Río Umia	Arca	A Goleta
De Nemesio Coto	Regato do Porto	Arca	O Cruceiro
De Perfecto Eirín	Regato da Igrexa	Arca	Xustín
De Porto de Baixo	Regato do Porto	Arca	A Amarelle
De Roque	Río Umia	Arca	Nodar



De Villamarín	Río Umia	Arca	A Goleta
Do Canabal	Río Umia	Arca	A Goleta
Do Cura	Regato da Igrexa	Arca	Igrexa
Do Pego Negro	Río Umia	Arca	Carnabal
Do Picouzo	Río Umia	Arca	Nodar
Do Prado	Regato da Ascensión	Arca	A Ascensión
Do Regueiro	Regato do Porto	Arca	O Cruceiro
Froces de Baixo	Regato do Porto	Arca	O Cruceiro
Froces de Riba	Regato do Porto	Arca	O Cruceiro
Calzada 2	Regato da Calzada	Arnois	A Calzada
Da Calzada 1	Regato de Lagos	Arnois	A Calzada
Da Ponte	Río Bo	Arnois	Ribadulla
De Abelleiro	Regato de Lagos	Arnois	Vieites
De Camanceiro 2	Presa de Lagos	Arnois	A Veiga
De Frey	Río Bo	Arnois	Ribadulla
De Mario	Río Ulla	Arnois	Ribadulla
De Paulos	Río Bo	Arnois	Ribadulla
De Xestoso	Río Bo	Arnois	Ribadulla
De Camanceiro 1	Presa de Lagos	rnois	A Veiga
De Caxaraville	Regato Baloira	Baloira	Baloira
De Mato	Regato Baloira	Baloira	Baloira
De Montoiro	Pozo	Baloira	Baloira
Das Carballas	Regato das Carballas	Barbude	As Carballas
O Salgueiro 1	Río Liñares	Barbude	Trasmonte
O Salgueiro 2	Río Liñares	Barbude	Trasmonte
Da Aldea	Presa	S. Miguel de Barcala	Casa do Frade
Da Barcia	Regato Caldeirón	S. Miguel de Barcala	Barcia
Da Frieira	Río Ulla	S. Miguel de Barcala	Bandín
Da Ponte	Regato de Caldeirón	S. Miguel de Barcala	Souto
De Bumio	Regato de Bumio	S. Miguel de Barcala	De Bumio
De Fondevila	Presa	S. Miguel de Barcala	Bumio
De Garaboa	Presa	S. Miguel de Barcala	Bumio
De López	Regato Caldeirón	S. Miguel de Barcala	Igrexa (A Boca)
De Magariños	Regato Caldeirón	S. Miguel de Barcala	Igrexa (A Boca)
De Meda	Regato de Meda	S. Miguel de Barcala	O Redondo
Do Bao	Río Ulla	S. Miguel de Barcala	O Bao
Do Cura	Regato Caldeirón	S. Miguel de Barcala	Igrexa (A Boca)
Novo de Herbogo	Regato Caldeirón	S. Miguel de Barcala	Souto
Vello de Herbogo	Regato Caldeirón	S. Miguel de Barcala	Souto



Da Costa	Regato Caldeirón	Barcala	Trasande
Da Forxa	Regato Caldeirón	Barcala	Trasande
Da Veiguiña	Regato Caldeirón	Barcala	Santa Mariña
Das Trasandes	Presa de Sta. Mariña	Barcala	Igrexa
De Abaixo	Presa de Sta. Mariña	Barcala	Igrexa
De Arriba	Presa de Sta. Mariña	Barcala	Igrexa
De Laceiras	Presa de Sta. Mariña	Barcala	Igrexa
De Pazos	Presa de Sta. Mariña	Barcala	Igrexa
De Pedro	Presa de Sta. Mariña	Barcala	Igrexa
Do Agro de Baixo	Regato Caldeirón	Barcala	Trasande
Dos Duros	Presa de Sta. Mariña	Barcala	Igrexa
Da Besada	Regato de Ulla	Berres	Ulla
Da Ferreira	Regato de Ulla	Berres	A Mouteira
Da Ponte	Riobó	Berres	A Ribeira
Das Baloiras	Regato de Ulla	Berres	A Mouteira
De Abraldes	Regato de Ulla	Berres	Vilancosta
De Espinosa	Regato de Ulla	Berres	Vilancosta
De Louzao	Regato de Ulla	Berres	Ulla
De Ramón Piñeiro	Regato de Ulla	Berres	Vilancosta
De Ribadavia	Regato de Ulla	Berres	Vilancosta
Do Cruceiro	Regato de Ulla	Berres	Ulla
Do Palluzo	Regato de Ulla	Berres	Vilancosta
Do Pazo	Regato de Ulla	Berres	Vilancosta
Do Pereiro	Regato de Vela	Berres	O Pereiro
Dos Barros	Regato de Ulla	Berres	A Mouteira
Dos Neiras	Regato de Ulla	Berres	Ulla
Ferreira de Abaixo	Regato de Ulla	Berres	A Mouteira
Novo	Regato de Ulla	Berres	Ulla
Novo de Tofín	Río Bo	Berres	Tofín
Vello de Tofín	Río Bo	Berres	Tofín
Alberto	Río Rubín	Callobre	Fervenza
Da Pantenla	Presa do prada	Callobre	Pousada
De Abaixo	Río Rubín	Callobre	A Aldea Grande
De Cimadevila	R. de Cimadevila	Callobre	Cimadevila
De Ribadavia	Presa de regar	Callobre	Vilafruxil
De Salvador	Rgto. de Friamonde	Callobre	Pousada
De Valiñas	Río Liñares	Callobre	O Vilar
De Villanueva	Rgto. de Friamonde	Callobre	Friamonde
Do Maceiro	Rgto. de Friamonde	Callobre	Pousada



Do Maraño	Rgto. de Friamonde	Calobre	Friamonde
De Pontillón	Rgto. de Friamonde	Calobre	Friamonde
Do Señorano	Presa Liñares	Calobre	Viso
Enxeño da Fervenza	Río Rubín	Calobre	Fervenza
Serra de Álvarez	Presa Liñares	Calobre	Liñares
Da Besada	Presa da Ponte	S. Miguel de Castro	A Burata
Das Mimosas	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
De Agustín	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
De Barreiro	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
De Niveiros	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
De Prado	Regato de Vilar	S. Miguel de Castro	Peizás
De Vilar	Regato de Vilar	S. Miguel de Castro	Vilar
De Vázquez	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
Do Crego	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
Do Regueiro	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
Dos Bertóns	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	A Burata
Dos Mareques	Regato de Lagos	S. Miguel de Castro	Lagos
Da Igrexa	Río Rubín	Cereixo	A Igrexa
Da Laxe	Río Pego Negro	Cereixo	Viso de Arriba
Da Muiñeira	Río Rubín	Cereixo	A Igrexa
Das Quintas	Río Liñares	Cereixo	Viso de Arriba
De Abaixo	Regato de Señoráns	Cereixo	Señoráns
De Arturo	Río Liñares	Cereixo	Pernaviva
De Bautista	Regato de Correáns	Cereixo	Costenla
De Caldeirón	Río Pego Negro	Cereixo	Viso de Arriba
De Guimaráns	Regato de Correáns	Cereixo	Costenla
De Maceira	Río Rubín	Cereixo	A Fervenza
De Penide	Río Pego Negro	Cereixo	Viso de Arriba
De Sanmartín	Presa de regar	Cereixo	Costenla
De Vilar	Regato de Correáns	Cereixo	Costenla
Do Carrizo	Regato de Correáns	Cereixo	Costenla
Dos Pasos	Regato de Señoráns	Cereixo	Señoráns
Da Devesa	Río Campos	Codeseda	Fragoso
Da Eira	Río Umia	Codeseda	Fontenlo
Da Fervenza	Regato das Quintas	Codeseda	As Quintas
Da Laxe	Regato Insuela	Codeseda	Insuela
Da Matagueira	Regato Insuela	Codeseda	Insuela
Da Penela	Regato Insuela	Codeseda	Insuela
Da Ponte de Barro	Regato de Barro	Codeseda	Barro



Da Ponte de Pedra	Río Umia	Codeseda	Marcenlos
Da Veiga	Río Umia	Codeseda	Marcenlos
Das Lousas	Río de Campos	Codeseda	Fragoso
De Abaixo	Regato de Vilaboa	Codeseda	Vilaboa
De Abaixo	Regato da Grela	Codeseda	A Agrela
De Abaixo	Regato de Barro	Codeseda	Barro
De Abragán	Río Umia	Codeseda	Abragán
De Arriba	Regato de Vilaboa	Codeseda	Vilaboa
De Arriba	Regato da Grela	Codeseda	A Agrela
De Arriba	Regato de Barro	Codeseda	Barro
De Balado	Regato de Quintas	Codeseda	As Quintas
De Buela	Río Umia	Codeseda	Filgueiras
De Cadeirón	Río Umia	Codeseda	Marcenlos
De Campos	Río de Campos	Codeseda	Campos
De Cerviño	Regato Insuela	Codeseda	Insuela
De Currelo	Regato de Currelo	Codeseda	Os Currelos
De Currelos	Regato de Currelo	Codeseda	Os Currelos
De Fernando	Regato de Barro	Codeseda	Barro
De Lois	Regato de Quintas	Codeseda	As Quintas
De Parrondo	Regato de Codeseda	Codeseda	Codeseda
De Penide	Río Campos	Codeseda	Fragoso
De Quiben	Regato de Quintas	Codeseda	As Quintas
De Silva	Río Umia	Codeseda	Marcenlos
De Xubrei	Río de Campos	Codeseda	Fragoso
Do Castiñeiro	Río Campos	Codeseda	Fragoso
Do Ferreiro	Río Umia	Codeseda	Fontenlo
Do Panadeiro	Río Liñares	Codeseda	A Ponte
Do Xordo	Regato de Quintas	Codeseda	As Quintas
Dos Blancos	Regato Insuela	Codeseda	Insuela
Dos Cabadas	Regato da Grela	Codeseda	A Agrela
áNovo	Río Umia	Codeseda	Fontenlo
Vello de Parrondo	Regato Currelos	Codeseda	Codeseda
Da Aceña	Río Ulla	Cora	A Aceña
Da Dorna	Río Ulla	Cora	Sieiro
Da Gándara	Regato de Sieiro	Cora	Sieiro
Da Gándara 2	Regato de Sieiro	Cora	Sieiro
Da Rigueira	Regato da Torre	Cora	Cora
De Barro	Regato de Barro	Cora	Barro
De Miráns	Río Vea	Cora	Cora



Do Freixo	Regato da Torre	Cora	Cora
Dos Calvelos	Río Vea	Cora	Cora
Cortiña do Río	Regato de Sequeiró	Couso	Sequeiró
Da Pedra Mexadoira	Regato de Sequeiró	Couso	Sequeiró
Da Ponte Nova	Río Vea	Couso	Couso
De Arriba	Río Vea	Couso	Fontenlo
De Fontenlo	Río Vea	Couso	Fontenlo
Do Barco	Río Vea	Couso	Couso
Do Ferreiro	Río Vea	Couso	Couso
Carballeira do Rei	Regato S. Martiño	Curantes	As Pereiras
Da Carballeira	Regato de Porto	Curantes	Curantes Novo
Da García	Río Curantes	Curantes	Pousada
Da Nogueira	Río de Porto	Curantes	O Porto
Da Ponte	Río Curantes	Curantes	Pousada
Da Revolta	Regato de Curantes	Curantes	Curantes Vello
e Apolinar	Río Curantes	Curantes	Pousada
De Aurelio	Regato de S. Martiño	Curantes	As Pereiras
De Basteiros	Río de Porto	Curantes	O Porto
De Bras	Regato de S. Martiño	Curantes	As Pereiras
De Brea	Río Curantes	Curantes	Curantes Vello
De Brea	Regato de S. Martiño	Curantes	As Pereiras
De Breis	Río de Porto	Curantes	O Porto
De Gamallo	Presa	Curantes	As Pereiras
De Martinete	Río Curantes	Curantes	Pousada
De Recemil	Río Porto	Curantes	O Porto
De Suárez 1	Río Curantes	Curantes	Pousada
De Suárez 2	Río Curantes	Curantes	Pousada
De Sánchez	Regato de Curantes	Curantes	Curantes Vello
De Toirís	Regato de Curantes	Curantes	Curantes Vello
De Varela	Regato de S. Martiño	Curantes	As Pereiras
Do Cura	Río de Porto	Curantes	Curantes
Do Fondo	Río Curantes	Curantes	Pousada
Do Medio	Río Curantes	Curantes	Pousada
Do Medio	Río de Porto	Curantes	O Porto
Do Muiñeiro	Río Curantes	Curantes	Pousada
Do Outeiro	Río Curantes	Curantes	Pousada
Do Roxo	Regato de Curantes	Curantes	Sinteiro
Do Xastre	Regato de Curantes	Curantes	Curantes Vello
Do Serrao	Regato de Curantes	Curantes	Curantes Vello



Do Torizo	Regato de Curantes	Curantes	Sinteiro
Dos Batáns	Regato de S. Martiño	Curantes	As Pereiras
Dos Herdeiros	Río Curantes	Curantes	Pousada
Enxeño Hidroeléctrico	Regato de S. Martiño	Curantes	As Pereiras
Muíño do Roxo	Ponte Retorta	Curantes	Sinteiro
Da Fervenza	Regato Fervenza	Frades	Subión
Das Tresande	Regato de Cachón	Frades	Requián
De Bragaña	Regato Vilariño	Frades	Vilariño
De Casal Sampaio	Pozo	Frades	Casalpaio
De Correa	Presa	Frades	Frades
De Frades	Presa	Frades	Frades
De Magariños	Regato Cachón	Frades	Requián
De Vilar	Regato Vilar	Frades	Vilar
De Vilariño	Regato Cachón	Frades	Requián
Do Agüeiro	Regato Subión	Frades	Subión
Dos Vilares	Regato Cachón	Frades	Requián
Eira de Arriba	Regato Subión	Frades	Subión
Eiras de Abaixo	Regato Subión	Frades	Subión
Novo	Regato Cachón	Frades	Requián
Tres Fontes	Presa	Frades	Frades
Vello	Regato Cachón	Frades	Requián
Do Medio	Regato Cachón	Frades	Requián
Da Cardavella	Regato Pinguela	Guimarei	A Cardavella
Da Devesa	Regato Pinguela	Guimarei	A Devesa
Da Portela	Regato Pego Negro	Guimarei	A Portela
De Durán	Regato Pinguela	Guimarei	A Torre
De Picáns	Regato Pego Negro	Guimarei	Xerlís
De Pinguela	Regato Pinguela	Guimarei	A Cardavella
De Robíns	Regato Pego Negro	Guimarei	Xerlís
De Zarabeto	Regato Pinguela	Guimarei	Zarabeto
Do Agüados	Regato Pego Negro	Guimarei	Pontenova Outeiriño
De Ouzamerxe	Regato Pinguela	Lagartóns	Ouzamerxe
Veigas de Abaixo	Río Liñares	Lagartóns	O Viso
Das Moreiras	Río Liñares	Lagartóns	O Viso
Chouso	Gollufe	Lamas	Salouzáns
Da Veiga de Arriba	Regato de S. Lonzán	Lamas	Salouzáns
Das Carballas	Regato de Sobrado	Lamas	Sobrado
De Andión	Regato Mesadoiro	Lamas	Lamas
De Boade	Presa	Lamas	Riamonde



De Gallufe	Regato de Gallufe	Lamas	Gallufe
De José García	Pozo	Lamas	Riamonde
De súa Aldea	Regato de Gallufe	Lamas	Gallufe
De Vicente	Regato de Sobrado	Lamas	Sobrado
Veiga Grande	Gallufe	Lamas	Salouzáns
Da Carballeira	Regato do Esqueiro	Liripio	A Canda
Da Devesa	Regato da Devesa	Liripio	Cabanelas
Da Veiga de Arriba	Regato da Devesa	Liripio	Cabanelas
Das Laxes	Río Umia	Liripio	A Igrexa
Da Abaixo	Regato dos Santos	Liripio	Cabanelas
De Arca	Regato do Esqueiro	Liripio	A Canda
De Arriba	Regato do Esqueiro	Liripio	A Canda
De Patricio	Regato do Esqueiro	Liripio	A Canda
De Riba	Regato dos Santos	Liripio	Cabanelas
De Xestás	Regato do Esqueiro	Liripio	Xestás
Do Abela	Río Umia	Liripio	A Igrexa
Do Inferniño	Regato do Esqueiro	Liripio	A Canda
Dos Silvares	Regato do Esqueiro	Liripio	A Canda
Novo	Regato do Esqueiro	Liripio	A Canda
Das Ulloas	Río Mao	Loimil	Igrexa
De Arriba	Regato Mao	Loimil	Riomao
De Loimil	Río Mao	Loimil	Riomao
De Riomaio	Río Mao	Loimil	Riomao
Papeleira de Loimil 1	Río Mao	Loimil	Riomao
Papeleira de Loimil 2	Río Mao	Loimil	Riomao
Papeleira de Loimil 3	Río Mao	Loimil	Riomao
Da Pachanga	Regato de Matalobos	Matalobos	Matalobos
Da Veiguiña	Regato de Matalobos	Matalobos	Matalobos
Do Granxo	Regato de Matalobos	Matalobos	Matalobos
De Vilagude -Xestoso	Regato Vilagude	Moreira	Vilagude
Do Regueiro	Regato Regueiro	Moreira	O Outeiro
Do Tres Dedos	Río Liñares	Moreira	Ponte Nogueira
Enxeño das Cañizas	Río Liñares	Moreira	Moreira Nova
Fouleiro	Río Liñares	Moreira	A Devesa
Ponte Nogueira	Río Liñares	Moreira	Ponte Nogueira
Da Braña de Baixo	Regato Lougáns	Nigoi	Costenla
Da Braña de Riba	Regato Lougáns	Nigoi	Costenla
Da Brea	Regato Lougáns	Nigoi	Costenla
De Acoirán	Regato Pousiño	Nigoi	Parafita



De Arriba	Regato de Silva	Nigoi	Escaríz
De Capelle	Regato dos Pousiños	Nigoi	Parafita
De García	Regato de Silva	Nigoi	A Silva
De Goldar	Regato de Silva	Nigoi	Escaríz
De Labrador	Regato de Baeiros	Nigoi	A Carballeira
De Loureiro	Regato Lougáns	Nigoi	Costenla
De Manrique	Regato Lougáns	Nigoi	Costenla
De Nodar	Río Zon	Nigoi	Costenla
De Pichel	Regato de Silva	Nigoi	A Silva
De Porto	Regato de Silva	Nigoi	A Silva
De Ruzo	Regato de Baeiros	Nigoi	A Carballeira
Do Cambote	Regato de Silva	Nigoi	Escaris
Do Cura	Regato Lougáns	Nigoi	Igrexa
Do Medio	Regato de Silva	Nigoi	Escaríz
Dos Cucheiros	Río Zon	Nigoi	Costenla
De García	Regato de Silva	Nigoi	A Silva
Chancelas de Riba	Regato Riobo	Oca	Chancelas
Da Goleta	Regato Riobó	Oca	Abelao – Goleta
Da Ponte de chancelas	Regato Riobó	Oca	Chancelas
De Chancelas	Regato Riobó	Oca	Chancelas
De Evaristo	Río Mao	Oca	Oca de Arriba
De Evaristo (2)	Río Mao	Oca	Oca de Arriba
Do Abelao	Regato Riobó	Oca	Abelao
Do Pazo de Oca	Regato de Riobó	Oca	A Praza
Da Devesa	Regato Fieitoso	Olives	O Fieitoso
Da Reitoral	Regato de Olives	Olives	Pazos
Da Somoza	Presa	Olives	A Somoza
De Fidalgo	Regato de Olives	Olives	A Somoza
De Menor	Regato de Fraiz	Olives	Fraiz
De Moreira	Rgto de S. Martiño	Olives	San Martiño
De Recimil	Rgto de S. Martiño	Olives	San Martiño
De Requeixo	Regato de Somoza	Olives	A Somoza
De Requián	Rgto de S. Martiño	Olives	San Martiño
De Vilela	Presa	Olives	A Somoza
De Xulián	Pozo	Olives	A Viladafonso
Do Chousiño	Regato de Olives	Olives	Pazos
Do Chousiño 1	Regueiro de Pazos	Olives	Pazos
Do Meilón	Regato de Fraiz	Olives	Fraiz
Do Pereiro	Regato de Fraiz	Olives	Fraiz



Sanguiñal (2)	Rgto de S. Martiño	Olives	San Martiño
Sanguiñal (3)	Rgto de S. Martiño	Olives	San Martiño
Sanguiñal (1)	Rgto de S. Martiño	Olives	San Martiño
Da Casanova	Regato de Orazo	Orazo	Vendexa
Da Silva de Arriba	Regato de Orazo	Orazo	A Silva
De Anselmo	Pazo	Orazo	Castrovite
De Currelo de Abaixo	Regato de Orazo	Orazo	Currelo
De Currelo de Arriba	Regato de Orazo	Orazo	Currelo
De Orosa	Regato da Serra	Orazo	Orosa
De Vilanova	Regato de Orazo	Orazo	Vilanova
Dos Calveiros	Regato de Orazo	Orazo	Vendexa
Da Silva de Abaixo	Regato de Orazo	Orazo	A Silva
Da Arqueta	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Do Freixo	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Do Iglesiasio	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Do Pozo	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Do Regueiro	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Do Rubio	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Do Salgueiro	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Vello	Regato de Ouzande	Ouzande	O Redondo
Da Insúa	Río Umia	Parada	Eiriz
De Abaixo	Presa de Leira	Parada	Eiriz
De Andújar	Regato da Coba	Parada	As Vilas
De Antón	Presa dos Vilas	Parada	Fermil
De Arriba	Presa dos Vilas	Parada	Fermil
De Baixo	Presa dos Vilas	Parada	Fermil
De Belarmina	Regato da Coba	Parada	Sobre da Cova
De Benita	Río Zon	Parada	Paredes
De Brea	Río Zon	Parada	Paredes
De Carbón	Río Zon	Parada	Paredes
De Laxe	Regato da Coba	Parada	Sobre da Cova
De Leira	Presa de Leira	Parada	Os Muros
De Neiriña	Presa dos Vilas	Parada	Fermil
De Picáns	Regato da Presa	Parada	Picáns
De Zon	Río Zon	Parada	Vilademeus
Do Barreiro	Presa de Leira	Parada	Eiriz
Do Ferreiro	Río Zon	Parada	Paredes
Do Loureiro	Río Umia	Parada	Eiriz
Do Medio	Presa de Leira	Parada	Eiriz



Da Igrexa	Regato de Pina	Paradela	A Igrexa
Das Covas	Regato das Covas	Paradela	As Covas
De Pereiras 1	Río Liñares	Paradela	A Aldea Grande
De Pereiras 2	Río Liñares	Paradela	A Aldea Grande
De Pereiras 3	Río Liñares	Paradela	A Aldea Grande
Do Cura	Regato de Pina	Paradela	A Igrexa
De Baixo	Río de Baixo	Pardemarín	Parada
Da Carballeira	Regato de Parada	Pardemarín	Parada
Da Ponte	Regato de Parada	Pardemarín	Parada
Da Poza	Rgto de Mesadoiro	Pardemarín	O Mesadoiro
Da Rigueira	Regato de Parada	Pardemarín	Parada
De Baixo	Rgto de Mesadoiro	Pardemarín	O Mesadoiro
De Montoiro	Rgto de Mesadoiro	Pardemarín	O Mesadoiro
De Sueiro	Rgto de Mesadoiro	Pardemarín	O Mesadoiro
De Vidal	Rgto de Mesadoiro	Pardemarín	O Mesadoiro
Do Medio	Rgto de Mesadoiro	Pardemarín	O Mesadoiro
Do Medio	Regato de Parada	Pardemarín	Parada
Novo	Regato de Parada	Pardemarín	Parada
Da Cruz	Regato da Serra	Remesar	A Vilasusán
Da Penela	Regato da Serra	Remesar	Remesar
De Vilanova	Regato da Serra	Remesar	Vilanova
Da Condesa	Regato de Ulla	Ribeira	O Piñeiro
De Baltar	Regato de Baltar	Ribeira	Baltar
De Barbude	Rgto dos Carballos	Ribeira	Barbude
De Lois	Regato de Ribeira	Ribeira	A Ribeira
De Vilar 1	Rgto dos Carballos	Ribeira	Vilar
De Vilar 2	Rgto dos Carballos	Ribeira	Vilar
Ribeira de Baixo	Regato de Ribeira	Ribeira	A Ribeira
Badoucos	Regato de Barcia	Riobó	Barcia
Da Barreira	Regato Riobó	Riobó	Os Besteiros
Da Pena	Regato de Gontén	Riobó	Portecelo
Da Torre da Barreira	Regato Riobó	Riobó	Os Besteiros
De Cabaleiro	Regato Riobó	Riobó	Os Besteiros
De Gontan	Regato Jardiñeira	Riobó	Barcia
De Oubel	Regato Riobó	Riobó	Barcia
De Trigueira	Regato de Barcia	Riobó	Barcia
De Vamonde	Riobó	Riobó	Barcia
Do Río	Regato Riobó	Riobó	O Río
Dos Outeiros (1)	Regato Riobó	Riobó	Barcia



Dos Outeiros (2)	Regato Riobó	Riobó	Barcia
Dos Outeiros (3)	Regato Riobó	Riobó	Barcia
Fábrica do Papel	Regato Riobó	Riobó	Os Besteiros
Da Virta	Regato das Virtas	Ribela	Vilar
De Bernardino	Río Umia	Ribela	Pumares
De Demetrio	Regato da Grela	Ribela	Trabadela
De Gitón	Regato da Grela	Ribela	Trabadela
De Gitón (2)	Regato da Grela	Ribela	Trabadela
De Lourenzo	Río Umia	Ribela	Entrecastro
De Ramiro	Río Umia	Ribela	Pumares
De Sesto	Río Umia	Ribela	Sesto
De Trabadela	Regato da Grela	Ribela	Trabadela
Do Batán	Regato da Grela	Ribela	Trabadela
Do Coruxo	Río Umia	Ribela	Carracedo
Do Cura	Río Umia	Ribela	Igrexa
Do Regueiro	Regato Carracedo	Ribela	Carracedo
Do Relón	Regato das Virtas	Ribela	Vilar
Do Urzal	Río Umia	Ribela	A Aldea Grande
Do Urzal (2)	Río Umia	Ribela	Pumares
Planta da Luz do rzal	Río Umia	Ribela	A Aldea Grande
Do Rego	Regato Carracedo	Ribela	Sesto
Da Fervenza	Río da Fervenza	Rubín	A Bemposta
De Torres Agrelo	Presa de regar	Rubín	A Bemposta
Da Cuca	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
Da Roxa	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
Das Baloiras	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
Do Amarelle	Río Rubín	Rubín	Amarelle
De Antonio de ogueira	Río Rubín	Rubín	A Veiga da Braña
De Pose	Río Rubín	Rubín	A Veiga da Braña
De Rafael	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
De Rodríguez	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
De Santiso	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
Dos Batáns 1	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
Dos Batáns 2	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
Dos Batáns 3	Río Rubín	Rubín	Berbigueira
De Ramiro	Río Ventosela	S.Pedro de Acorados	Ventosela
De Vilar	Pozo	S.Pedro de Acorados	San Pedro
Do Inferniño	Regato de Pedro	S.Pedro de Acorados	San Pedro
Do Toxeiro	Presa	S.Pedro de Acorados	San Pedro



Das Paradas	Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
De Barreiro	Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
De Cabada	Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
De Pura	Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
Do Fondo	Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
Do Maestro	Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
Do Medio	Rgto Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
Dos Obelleiros	Vesa Carballa	Sabucedo	Sabucedo
Da Aldea	Río Vea	Santo André de Vea	A Ribeira
Da Besada	Río Vea	Santo André de Vea	Ramiráns
Da Laxe	Regato Paramá	Santo André de Vea	Paramá
De Chaín	Rgto. da Fervenza	Santo André de Vea	Constenla
De Constenla	Rgto. da Fervenza	Santo André de Vea	Constenla – Pazo
De Couso	Río Vea	Santo André de Vea	A Ribeira
De Dorelle	Río Vea	Santo André de Vea	A Ribeira
De Eiras	Rgto. da Fervenza	Santo André de Vea	Constenla
De Murxide	Rgto. da Fervenza	Santo André de Vea	Constenla – Pazo
De Ramiráns	Río Vea	Santo André de Vea	A Ribeira
De Vera 1	Regato de Vera	Santo André de Vea	Vera
De Vera 2	Regato de Vera	Santo André de Vea	Vera
Do Fancho	Rgto. da Fervenza	Santo André de Vea	Chaín
Da Aldea	Río Vea	Santo André de Vea	A Ribeira
Do Pozo	Rgto. da Fervenza	Santo André de Vea	Constenla – Pazo
Entreveas	Río Vea	Santo André de Vea	Ramiráns
Da Porta Pintada	Regato Paramá	Santo André de Vea	Paramá
Da Veiga	Regato Paramá	Santo André de Vea	Paramá
Da Tanoira	Regato Paramá	Santo André de Vea	Paramá
Novo de Arriba	Regato Paramá	Santo André de Vea	Paramá
Vello	Regato Paramá	Santo André de Vea	Paramá
Vello de Abaixo	Regato Paramá	Santo André de Vea	Paramá
Caiña de Baixo	Río Vea	San Xiao de Vea	Ramiráns
Caiñas de Arriba	Río Vea	San Xiao de Vea	Ramiráns
Da Enciñeira	Río Vea	San Xiao de Vea	Vilanova
De San Bartolomeo	Río Vea	San Xiao de Vea	O San Bartolomeu
Do Agronovo	Río Vea	San Xiao de Vea	A Igrexa
Do Carballeiro	Río Vea	San Xiao de Vea	Gondomar
Do Castro	Río Vea	San Xiao de Vea	O Castro
Do Portancho	Río Vea	San Xiao de Vea	A Igrexa
Do Regenjo	Río Vea	San Xiao de Vea	A Torriña



Fábrica da Torriña	Río Veá	San Xiao de Veá	A Torriña
Portocaeiro	Regato de Baloira	San Xiao de Veá	Rabiáns
Portocaeiro 2	Regato de Baloira	San Xiao de Veá	Rabiáns
Da Barxa	Regato Regengo	San Xurxo de Veá	Reguengo
Da Pedra	Regato de Fondóns	San Xurxo de Veá	Loureiro de Abaixo
Da Pedregueira	Rgto de Valcárceles	San Xurxo de Veá	O Rosallo
De Loureiro	Regato de Fondóns	San Xurxo de Veá	Fondóns
De Loureiro de Riba	Regato de Loureiro	San Xurxo de Veá	Loureiro de Arriba
De Valcarcelos	Rgto de Valcárceles	San Xurxo de Veá	Valcarceles
De Valcarcelos (2)	Rgto de Valcarceles	San Xurxo de Veá	Valcarceles
De Valcarcelos (3)	Rgto de Valcárceles	San Xurxo de Veá	Valcárceles
Batán de Vaamonde	Río Liñares	Santeles	Vilanova
Da Touza	Regato da Touza	Santeles	A Touza
Da Veiga	Río Liñares	Santeles	Vilanova
De Arnelas	Río Ulla	Santeles	Santeles de Abaixo
De Cruxeira 1	Río Liñares	Santeles	Cruxeira
De Cruxeira 2	Río Liñares	Santeles	Cruxeira
De Lourenzo	Río Liñares	Santeles	A Ribeira
De Martínez	Regato Figueira	Santeles	Vilanova
De Vaamonde	Regato Figueira	Santeles	Vilanova
Do Cacheiro	Regato Patanín	Santeles	Patanín
Do Cura	Regato Patanín	Santeles	Patanín
Veiga de Abaixo	Regato Figueira	Santeles	Vilanova
Veiga de Riba	Regato Figueira	Santeles	Vilanova
Vello	Regato Viasque	Santeles	Viasque
Da Firga	Regato Pego Negro	A Somoza	A Firga
Da Firga 2	Regato Pego Negro	A Somoza	A Firga
Da Picota	Regato Pego Negro	A Somoza	Os Sueiros
De Abaixo	Regato Pego Negro	A Somoza	Pedrecelo
De Arriba	Regato Pego Negro	A Somoza	Pedrecelo
De Xenlle 1	Regato Pego Negro	A Somoza	Xenlle
De Xenlle 2	Regato Pego Negro	A Somoza	Xenlle
De Xenlle 3	Pego Negro	A Somoza	Xenlle
Da Corredoira	Regato de Enviande	Souto	Enviande
Da Costa da Ribeira	Río Umia	Souto	Souto
Da Panda	Regato de Cortegade	Souto	San Torcado
Da Ponte	Río Umia	Souto	Souto
Da Ponte	Regato de Cortegade	Souto	O Montillón de Abaixo
Da Torre	Regato de Enviande	Souto	Enviande



Das Barreiras	Regato de Enviande	Souto	Enviande
De Abaixo	Regato de Enviande	Souto	Enviande
De Arriba	Regato de Enviande	Souto	Enviande
De Arriba	Regato de Cortegade	Souto	O Montillón de Abaixo
De Caramés	Río Montillón	Souto	A Toxeira
De Cortegade	Regato de Cortegade	Souto	Cortegada
De Dionisio	Río Montillón	Souto	A Toxeira
De Eladio	Regato de Soutiño	Souto	Souto
De Ernesto	Regato de Cortegade	Souto	San Torcado
De Follente	Río Montillón	Souto	A Toxeira
De Louzao	Río Montillón	Souto	A Toxeira
De Picallo	Regato de Cortegade	Souto	O Montillón de Arriba
De Sanmartín	Río Montillón	Souto	A Toxeira
Da Somoza	Río Montillón	Souto	Montillón
De Velisario	Regato de Cortegade	Souto	O Montillón de Arriba
De Xan Manuel	Río Montillón	Souto	Montillón
De Xulia	Regato de Cortegade	Souto	Cortegada
Do Cabano	Regato de Enviande	Souto	Enviande
Do Campo	Regato de Cortegade	Souto	San Torcado
Do Portaimó	Río de Campos	Souto	Souto
Do Rabelo	Regato de Cortegade	Souto	San Torcado
Do Soutiño	Regato do Soutiño	Souto	Souto
Dos Batáns	Río Umia	Souto	Souto
Xan Branca	Regato de Cortegade	Souto	Cortegada
Da Torre	Regato da Torre	Sta. Cristina de Veá	A Torre
Das Cortiñas	Regato da Torre	Sta. Cristina de Veá	Santa Cristina
De Vilar	Regato da Torre	Sta. Cristina de Veá	Santa Cristina
Da Torrevedra	Regato da Torre	Sta. Cristina de Veá	A Torrevedra
De Ribadevea	Río Veá	Sta. Cristina de Veá	Riba de Veá
De Tarrío	Regato da Torre	Sta. Cristina de Veá	Santa Cristina
De Xacobo	Río Veá	Sta. Cristina de Veá	Riba de Veá
De Edreira	Pozo	S. Tomé de Acorados	Edreira
Da Torre	San Tomé	S. Tomé de Acorados	San Tomé
De Lebosende	Río Lebosende	S. Tomé de Acorados	San Tomé
Do Castro	Regato Sto. Tomás	Sto. Tomé de ncorados	San Tomé
Da Braña	Río Zon	Tabeirós	Vilarreal
Da Pedra	Regato de Lougáns	Tabeirós	O Outeiro
Da Ponte Nova	Regato Pego Negro	Tabeirós	O Outeiriño
Das Brañas	Regato de Lougáns	Tabeirós	Vilarreal



Das Quintas	Regato Pego Negro	Tabeirós	O Outeiriño
De Cacharela	Regato de Lougáns	Tabeirós	Sar
De Cimáns	Regato Pego Negro	Tabeirós	Cimáns
De Couceiro	Río Zon	Tabeirós	Cimáns
De Sandán	Regato Pego Negro	Tabeirós	Sandán
Do Prado	Regato Pego Negro	Tabeirós	O Outeiro
Dos Batáns 1	Río Zon	Tabeirós	Cimáns
Dos Batáns 2	Río Zon	Tabeirós	Cimáns
De Celeirón	Regato de Celeirón	Toedo	Celeirón
De Toedo	Regato de Toedo	Toedo	Toedo
Das Penedas	Regato da Pena	Vinseiro	Godoi
De Baixo	Regato Zon	Vinseiro	Vis de Correa
De Gamallo	Regato de Correáns	Vinseiro	Correáns
De Matalobos	Regato da Pena	Vinseiro	Fragoso
De Mato	Regato de Correáns	Vinseiro	Correáns
De Mato	Regato de Frende	Vinseiro	Frende
De Mato	Regato da Pena	Vinseiro	Godoi
De Requentes	Regato da Pena	Vinseiro	Vinseiro
De Taboada	Regato da Pena	Vinseiro	A Pena
De Tramo dos Ríos	Río Zon	Vinseiro	Vis de Baixetes
De Troitiño	Regato da Pena	Vinseiro	A Pena
De Vis de Correa	Río Zon	Vinseiro	Vis de Correa
Fragoso (2)	Regato da Pena	Vinseiro	Fragoso
Novo	Regato da Pena	Vinseiro	Godoi
Tramo dos Ríos	Río Zon	Vinseiro	Vis de Baixetes
Da Entrada	Regato da Pena	Vinseiro	Godoi
De Fragoso	Regato da Pena	Vinseiro	Fragoso
Matalobos	Regato da Pena	Vinseiro	Godoi

HÓRREOS

NOME	PARROQUIA	LUGAR
Hórreo da Casa Reitoral	Arca	Arca
Hórreo da Casa dos Cervela (Valiñas)	Callobre	O Vilar
Hórreo da Casa de Nodar	Cereixo	Viso de Arriba
Hórreo da Casa de Pena	Cereixo	Viso de Arriba
Hórreo do Bertolo	Cereixo	Vilapouca
Hórreo da Casa de Monteagudo	Codeseda	Monteagudo
Hórreo	Couso	Couso
Hórreo	Couso	Couso
Hórreo	Couso	Couso
Hórreo	Couso	Sequeiró



Hórreo	Couso	Sequeiró
Hórreo	Couso	Sequeiró
Hórreo	Couso	Sequeiró
Hórreo	Couso	Sequeiró
Hórreo	Couso	Fontenlo
Hórreo	Couso	Fontenlo
Hórreo	Couso	Fontenlo
Hórreo	Couso	Fontenlo
Hórreo	Couso	Fontenlo
Hórreo	Couso	Fontenlo
Hórreo	Couso	Fontenlo
Hórreo de Martís	Loimil	Riomao
Hórreo	Curantes	Curantes Novo
Hórreo da Casa de Ulloa	Orazo	A Igrexa
Hórreo de Pampín	Orazo	Currelo
Hórreo de Valdás	Orazo	Baldarís
Hórreo de Rodríguez	Orazo	A Silva
Hórreo de Moreira	Orazo	Currelo
Hórreo de Faluante	Orazo	A Igrexa
Hórreo da Casa do Cereiro	Ouzande	Alemparte
Hórreo	Ouzande	Alemparte
Hórreo	Tabeirós	O Outeiro
Hórreo	Tabeirós	O Outeiro
Hórreo da Leira	Parada	Os Muros
Hórreo do Gordo	Parada	Parada
Hórreo da Casa de Araujo	Ribeira	Ponte
Hórreo da Casa de Otero	Ribeira	Ribeira
Hórreo da Casa da Condesa	Ribeira	O Piñeiro
Hórreo da Casa de Ramón de Piñeiro	Ribeira	O Piñeiro
Hórreo da Casa de Pichel	Rubín	Bemposta
Hórreo da Casa Reitoral	Rubín	Bemposta
Hórreo de Rosende	Santo André de Veá	Calvelo
Hórreo de Cimadevila	San Miguel de Barcala	Cimadevila
Hórreo de Rogelio Rey	San Miguel de Castro	Ponte
Hórreo de Louzao da Baixo	San Miguel de Castro	Prado
Hórreo da Casa do Regueiro	San Miguel de Castro	Lagos
Hórreo do Igrexario	San Miguel de Castro	San Miguel
Hórreo de Iglesias	San Miguel de Castro	Prado
Hórreo de Failde	San Miguel de Castro	Cova – Silva
Hórreo de Calvo	San Miguel de Castro	Cova
Hórreo de Reimóndez	San Miguel de Castro	A Carballeira
Hórreo de Camino	Toedo	A Igrexa
Hórreo de Calviño	Toedo	Toedo
Hórreo de Calviño	Toedo	Toedo
Hórreo da Casa Reitoral	Olives	Pazos
Hórreo do Igrexario	San Xurxo de Veá	Piñeiro



Hórreo de Santiso	Santa Cristina de Veá	Tracesto
Hórreo do Igrexario	Santa Cristina de Veá	O Outeiro
Hórreo	San Xiao de Veá	Vixín
Hórreo	San Xiao de Veá	Vixín
Hórreo	San Xiao de Veá	Vixín
Hórreo	San Xiao de Veá	Dorelle
Hórreo	San Xiao de Veá	Dorelle
Hórreo	San Xiao de Veá	Dorelle
Hórreo	San Xiao de Veá	Gondomar de Abaixo
Hórreo	San Xiao de Veá	Gondomar de Abaixo
Hórreo	San Xiao de Veá	Gondomar de Arriba
Hórreo	San Xiao de Veá	A Igrexa
Hórreo	San Xiao de Veá	A Igrexa
Hórreo	San Xiao de Veá	Sandelle
Hórreo	Frades	Chaín
Hórreo	Frades	Chaín
Hórreo	Frades	Chaín
A Hórrea da Casa de Rodríguez	Moreira	A Pica
Hórreo da Casa de Rodríguez	Moreira	A Pica
A Hórrea da Casa de Espinosa	Moreira	A Pica
Hórreo da Casa de Modesto	Moreira	Vilagude
Hórreo	Moreira	Vilagude
Hórreo	Oca	Castrotión
Hórreo	Oca	Castrotión
Hórreo de Piñeiro	Oca	Castrotión
Hórreo de Ruibal	Oca	A Valiña
Hórreo do Mestre de Rendo	Oca	Rendo

XACEMENTOS ARQUEOLÓXICOS

NÚMERO	1
CÓDIGO	GA36017001
NOME	CASTRO DE PREGUECIDO
PARROQUIA	Aguíóns, Santa María
LUGAR	O Preguecido

NÚMERO	2
CÓDIGO	GA36017002
NOME	PENAS FERREIRAS I
PARROQUIA	San Pedro de Añorados
LUGAR	Mamoela

NÚMERO	3
CÓDIGO	GA36017003
NOME	CERRADA DOS PINOS / BOCA DO MONTE
PARROQUIA	San Tomé de Añorados



LUGAR	Campo Redondo
-------	---------------

NÚMERO	4
CÓDIGO	GA36017004
NOME	TRAS BARRO
PARROQUIA	San Pedro de Ancorados
LUGAR	O Barro

NÚMERO	5
CÓDIGO	GA36017005
NOME	O CASTRO / RODA DO OUTEIRO
PARROQUIA	Santo Tomé de Ancorados
LUGAR	O Castro

NÚMERO	6
CÓDIGO	GA36017006
NOME	CHOUSA DE PERTÓN / PORTÓN
PARROQUIA	Arca, San Miguel
LUGAR	Arcapedriña

NÚMERO	7
CÓDIGO	GA36017007
NOME	CASTRO PERITA / CASTRO PERRONIO / CASTRO DO RÍO
PARROQUIA	Arca, San Miguel
LUGAR	Arcapedriña

NÚMERO	8
CÓDIGO	GA36017008
NOME	OS CASTROS / CASTRO DE AVELINO
PARROQUIA	Arnois, San Xiao
LUGAR	Moimenta

NÚMERO	9
CÓDIGO	GA36017009
NOME	MOUMIÑAS I
PARROQUIA	Baloira, San Salvador
LUGAR	Monteiro

NÚMERO	10
CÓDIGO	GA36017010
NOME	CASTRO DE S. MARTIÑO / CASTRO DE TRASMONTE
PARROQUIA	Barbude, San Martiño
LUGAR	San Martiño

NÚMERO	11
CÓDIGO	GA36017011
NOME	IGREXA PARROQUIAL DE MOREIRA



PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	Moreira

NÚMERO	12
CÓDIGO	GA36017012
NOME	CASTRO DE ALDEA GRANDE
PARROQUIA	Callobre, San Martiño
LUGAR	A Aldea Grande

NÚMERO	13
CÓDIGO	GA36017013
NOME	O CASTRO
PARROQUIA	San Miguel de Castro
LUGAR	Castro

NÚMERO	14
CÓDIGO	GA36017014
NOME	MEISUEIRO I
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Marcenlos

NÚMERO	15
CÓDIGO	GA36017015
NOME	MONTE ARNADO
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Arnado

NÚMERO	16
CÓDIGO	GA36017016
NOME	EMPALME / TRAS DA VEIGA I
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	A Portela

NÚMERO	17
CÓDIGO	GA36017017
NOME	TORRE DA INSUA / TORRE DOS MOUROS
PARROQUIA	Cora, San Miguel
LUGAR	Cora

NÚMERO	18
CÓDIGO	GA36017018
NOME	AS CERCAS / O CASTRO / EIRA DOS MOUROS
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	As Quintas

NÚMERO	19
CÓDIGO	GA36017019



NOME	O CASTRO / CASTRO DE COUSO
PARROQUIA	Couso, Santa María
LUGAR	Couso

NÚMERO	20
CÓDIGO	GA36017020
NOME	TÚMULO DE COTO VELL
PARROQUIA	Curantes, San Miguel
LUGAR	A Nogueira

NÚMERO	21
CÓDIGO	GA36017021
NOME	PEDREGAL / OS RAMOS
PARROQUIA	A Estrada, San Paio
LUGAR	O Pedregal

NÚMERO	22
CÓDIGO	GA36017022
NOME	CHAN DA QUENLLA I
PARROQUIA	A Somoza, San Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	23
CÓDIGO	GA36017023
NOME	O CASTRO / CASTRO DE GUIMAREI
PARROQUIA	Guimarei, San Xiao
LUGAR	Rial

NÚMERO	24
CÓDIGO	GA36017024
NOME	CASTRO DE SANTA BAIA / CASTRO DE MATALOBOS
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Moldes

NÚMERO	25
CÓDIGO	GA36017025
NOME	MÁMOA DE MATALOBOS
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Pontepiñeira

NÚMERO	26
CÓDIGO	GA36017026
NOME	MATALOBOS I
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Pontepiñeira

NÚMERO	27
--------	----



CÓDIGO	GA36017027
NOME	CAMPO DAS TOMBAS I
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Alto da Cruz
NÚMERO	28
CÓDIGO	GA36017028
NOME	MONTE BAIXO I
PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	Vilafruxil

NÚMERO	29
CÓDIGO	GA36017029
NOME	MÁMOA DE CAMPO DAS CRUCES
PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	O Outeiro

NÚMERO	30
CÓDIGO	GA36017030
NOME	MONTE DO MEDIO I / ARNADO / RIGUEIRA
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	31
CÓDIGO	GA36017031
NOME	CASTROTIÓN
PARROQUIA	Oca, San Estevo
LUGAR	Castrotión

NÚMERO	32
CÓDIGO	GA36017032
NOME	O CASTRO / CASTRO DA TORRE / CASTRO DE VILADAFONSO
PARROQUIA	Olives, Santa María / Pardemarán, Santa Baia
LUGAR	A Viladafonso

NÚMERO	33
CÓDIGO	GA36017033
NOME	MÁMOA DE BOI MORTO I
PARROQUIA	Olives, Santa María
LUGAR	Fraíz

NÚMERO	34
CÓDIGO	GA36017034
NOME	COTO DE CASTROVITE
PARROQUIA	Orazo, San Pedro
LUGAR	Castrovite

NÚMERO	35
--------	----



CÓDIGO	GA36017035
NOME	O CASTRO
PARROQUIA	Ouzande, San Lorenzo
LUGAR	O Castro

NÚMERO	36
CÓDIGO	GA36017036
NOME	MÁMOA DE TRASMONTE
PARROQUIA	Barbude, San Martiño
LUGAR	Trasmonte

NÚMERO	37
CÓDIGO	GA36017037
NOME	CASTRO DE REMESAR / CASTRO DA IGREXA
PARROQUIA	Remesar, San Cristovo
LUGAR	Remesar

NÚMERO	38
CÓDIGO	GA36017038
NOME	O CASTRO / EIRA DOS MOUROS / CASTRO DE RIBELA
PARROQUIA	Ribela, Santa Mariña
LUGAR	Entrecastelo

NÚMERO	39
CÓDIGO	GA36017039
NOME	TORRES DA BARREIRA
PARROQUIA	Riobó, San Martiño
LUGAR	Os Besteiros

NÚMERO	40
CÓDIGO	GA36017040
NOME	MÁMOA DE SABUCEDO
PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	41
CÓDIGO	GA36017041
NOME	O CASTRO DE TORRE
PARROQUIA	Santeles, San Xoán
LUGAR	Renda - Torre

NÚMERO	42
CÓDIGO	GA36017042
NOME	CAMPO DAS CHANS / OUTEIRO DOS MOUROS



PARROQUIA	Tabeirós, Santiago
LUGAR	Cepetelo

NÚMERO	43
CÓDIGO	GA36017043
NOME	CASTRO DE VEA / COTO DO CASTRO
PARROQUIA	Santa Cristina de Vea
LUGAR	O Castro

NÚMERO	44
CÓDIGO	GA36017044
NOME	CASTRO DE OUTEIRO / O CASTRO
PARROQUIA	San Xurxo de Vea
LUGAR	Outeiro

NÚMERO	45
CÓDIGO	GA36017045
NOME	CASTRO DE SAN BARTOLOMEU
PARROQUIA	San Xiao de Vea
LUGAR	O San Bartolomeu

NÚMERO	46
CÓDIGO	GA36017046
NOME	MÁMOA DO CASTRO DE SAN BARTOLOMEU
PARROQUIA	San Xiao de Vea
LUGAR	O San Bartolomeu

NÚMERO	47
CÓDIGO	GA36017047
NOME	REGO DA CRUZ I
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	48
CÓDIGO	GA36017048
NOME	CASTRO VALENTE / A CERCA
PARROQUIA	Barcala, Santa Mariña – Herbón
LUGAR	Trasande – Confurco

NÚMERO	49
CÓDIGO	GA36017049



NOME	CHOUSO DO BARREIRO
PARROQUIA	Parada, San Pedro
LUGAR	Eiriz

NÚMERO	50
CÓDIGO	GA36017050
NOME	A CERRADA PEQUENA
PARROQUIA	San Pedro de Ancorados
LUGAR	Ribas
NÚMERO	51
CÓDIGO	GA36017051
NOME	TÚMULO DAS XESTAS
PARROQUIA	A Estrada, San Paio
LUGAR	O Pedregal

NÚMERO	52
CÓDIGO	GA36017052
NOME	TÚMULO DE PENEDO VELLO
PARROQUIA	Curantes, San Miguel
LUGAR	Penedo Vello

NÚMERO	53
CÓDIGO	GA36017053
NOME	TÚMULO DO ALTO DE SAN SEBASTIÁN
PARROQUIA	Curantes, San Miguel
LUGAR	Monte de San Sebastián

NÚMERO	54
CÓDIGO	GA36017054
NOME	CASTRO DE VILAGUDE / CHAN DO CASTRO
PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	Vilagude

NÚMERO	55
CÓDIGO	GA36017055
NOME	TÚMULO 3 DE MONTE DOS ESCURROS
PARROQUIA	Orazo, San Pedro
LUGAR	Monte dos Ecurros

NÚMERO	56
CÓDIGO	GA36017056
NOME	O COTO



PARROQUIA	Arnois, San Xiao
LUGAR	Ribadulla

NÚMERO	57
CÓDIGO	GA36017057
NOME	COTO DO CASTRO
PARROQUIA	Olives, Santa María
LUGAR	Fraíz

NÚMERO	58
CÓDIGO	GA36017058
NOME	IGREXA PARROQUIAL DE SANTA MARIÑA DE AGAR
PARROQUIA	Agar, Santa Mariña
LUGAR	Agar

NÚMERO	59
CÓDIGO	GA36017059
NOME	TÚMULO DO REGUEIRO
PARROQUIA	Aguións, Santa María
LUGAR	A Frieira

NÚMERO	60
CÓDIGO	GA36017060
NOME	PENAS FERREIRAS II
PARROQUIA	San Pedro de Acorados
LUGAR	Mamoela

NÚMERO	61
CÓDIGO	GA36017061
NOME	OUTEIRO DE MAMUELA
PARROQUIA	San Pedro de Acorados
LUGAR	Mamoela

NÚMERO	62
CÓDIGO	GA36017062
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	San Pedro de Acorado
LUGAR	Acorados

NÚMERO	63
CÓDIGO	GA36017063



NOME	TÚMULO 1 DE CAMPO REDONDO
PARROQUIA	San Tomé de Acorados
LUGAR	Campo Redondo

NÚMERO	64
CÓDIGO	GA36017064
NOME	TÚMULO 2 DE CAMPO REDONDO
PARROQUIA	San Tomé de Acorados
LUGAR	Campo Redondo
NÚMERO	65
CÓDIGO	GA36017065
NOME	TÚMULO DE MONTE FORNADEIRO
PARROQUIA	San Tomé de Acorados
LUGAR	Monte Fornadeiro

NÚMERO	66
CÓDIGO	GA36017066
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	San Tomé de Acorados
LUGAR	San Tomé

NÚMERO	67
CÓDIGO	GA36017067
NOME	TÚMULO DE MONTE DE ARCA
PARROQUIA	Arca, San Miguel
LUGAR	Monte de Arca

NÚMERO	68
CÓDIGO	GA36017068
NOME	TÚMULO DE COTO DE ARCA
PARROQUIA	Arca, San Miguel
LUGAR	A Espiñeira

NÚMERO	69
CÓDIGO	GA36017069
NOME	MOUMIÑAS II
PARROQUIA	Baloira, San Salvador
LUGAR	Montoiro

NÚMERO	70
CÓDIGO	GA36017070



NOME	MAMOA DE CAMPENLOS 1
PARROQUIA	Aguións, Santa María
LUGAR	Campenlos

NÚMERO	71
CÓDIGO	GA36017071
NOME	MAMOA DE CAMPENLOS II
PARROQUIA	Aguións, Santa María
LUGAR	Campenlos

NÚMERO	72
CÓDIGO	GA36017072
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Barcala, Santa Mariña
LUGAR	Santa Mariña

NÚMERO	73
CÓDIGO	GA36017073
NOME	A MÁMOA / A LAGOA
PARROQUIA	Cereixo, San Xurxo
LUGAR	Viso de Arriba

NÚMERO	74
CÓDIGO	GA36017074
NOME	ARTESA DOS MOUROS
PARROQUIA	Callobre, San Martiño
LUGAR	Friamonde

NÚMERO	75
CÓDIGO	GA36017075
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	San Miguel de Castro
LUGAR	Castro

NÚMERO	76
CÓDIGO	GA36017076
NOME	MEISUEIRO II
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Marcenlos

NÚMERO	77
--------	----



CÓDIGO	GA36017077
NOME	PONTE DO CASTELO
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	As Quintas

NÚMERO	78
CÓDIGO	GA36017078
NOME	MONTE DO OUTEIRO I
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Monte do Outeiro
NÚMERO	79
CÓDIGO	GA36017079
NOME	MONTE DO OUTEIRO II
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Monte do Outeiro

NÚMERO	80
CÓDIGO	GA36017080
NOME	MONTE DO OUTEIRO III
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Monte do Outeiro

NÚMERO	81
CÓDIGO	GA36017081
NOME	MONTE DO OUTEIRO IV
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Monte do Outeiro

NÚMERO	82
CÓDIGO	GA36017082
NOME	A CRUZ DA GRELA / MONTE DO OUTEIRO V
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Monte do Outeiro

NÚMERO	83
CÓDIGO	GA36017083
NOME	TRAS DA VEIGA II
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	A Portela

NÚMERO	84
CÓDIGO	GA36017084



NOME	TÚMULO DE CHAN DE BO
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	A Grela

NÚMERO	85
CÓDIGO	GA36017085
NOME	TÚMULO DE PEDRA SOBRADO
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	A Portela

NÚMERO	86
CÓDIGO	GA36017086
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Codeseda, San Xurxo
LUGAR	Codeseda

NÚMERO	87
CÓDIGO	GA36017087
NOME	TÚMULO DE FONTE CABAZA
PARROQUIA	Curantes, San Miguel
LUGAR	A Mosqueira

NÚMERO	88
CÓDIGO	GA36017088
NOME	TÚMULO DA PORTELIÑA
PARROQUIA	Frades, Santa María
LUGAR	Casalpaio

NÚMERO	89
CÓDIGO	GA36017089
NOME	TÚMULO DE MONTE DA ROSADA
PARROQUIA	Frades, Santa María
LUGAR	O Vilar

NÚMERO	90
CÓDIGO	GA36017090
NOME	PEDRA DOS CABALOS
PARROQUIA	Frades, Santa María
LUGAR	Fonteboa

NÚMERO	91
CÓDIGO	GA36017091



NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Frades, Santa María
LUGAR	Frades

NÚMERO	92
CÓDIGO	GA36017092
NOME	TORRE DE GUIMAREI
PARROQUIA	Guimarei, San Xiao
LUGAR	A Torre

NÚMERO	93
CÓDIGO	GA36017093
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Lagartóns, Santo Estevo
LUGAR	O Viso

NÚMERO	94
CÓDIGO	GA36017094
NOME	A SERRA I
PARROQUIA	Liripio, San Xoán Bautista
LUGAR	Cabanelas

NÚMERO	95
CÓDIGO	GA36017095
NOME	A SERRA II
PARROQUIA	Liripio, San Xoán Bautista
LUGAR	Cabanelas

NÚMERO	96
CÓDIGO	GA36017096
NOME	A SERRA III
PARROQUIA	Liripio, San Xoán Bautista
LUGAR	Cabanelas

NÚMERO	97
CÓDIGO	GA36017097
NOME	A SERRA IV
PARROQUIA	Liripio, San Xoán Bautista
LUGAR	Cabanelas

NÚMERO	98
CÓDIGO	GA36017098



NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Loimil, Santa María
LUGAR	Loimil

NÚMERO	99
CÓDIGO	GA36017099
NOME	MATALOBOS II
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Matalobos

NÚMERO	100
CÓDIGO	GA36017100
NOME	MATALOBOS III
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Matalobos

NÚMERO	101
CÓDIGO	GA36017101
NOME	MATALOBOS IV
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Matalobos

NÚMERO	102
CÓDIGO	GA36017102
NOME	MATALOBOS
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Matalobos

NÚMERO	103
CÓDIGO	GA36017103
NOME	MATALOBOS VI
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Matalobos

NÚMERO	104
CÓDIGO	GA36017104
NOME	CAMPO DAS TOMBAS II
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Alto da Cruz
NÚMERO	105
CÓDIGO	GA36017105
NOME	CAMPO DAS TOMBAS III



PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Alto da Cruz

NÚMERO	106
CÓDIGO	GA36017106
NOME	CAMPO DAS TOMBAS IV
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Alto da Cruz

NÚMERO	107
CÓDIGO	GA36017107
NOME	CAMPO DAS TOMBAS V
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Alto da Cruz

NÚMERO	108
CÓDIGO	GA36017108
NOME	CAMPO DAS TOMBAS VI
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Alto da Cruz

NÚMERO	109
CÓDIGO	GA36017109
NOME	CAMPO DAS TOMBAS VII
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	Alto da Cruz

NÚMERO	110
CÓDIGO	GA36017110
NOME	A REGA I
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	A Rega

NÚMERO	111
CÓDIGO	GA36017111
NOME	A REGA II
PARROQUIA	Matalobos, Santa Baia
LUGAR	A Rega

NÚMERO	112
CÓDIGO	GA36017112



NOME	MONTE BAIXO II
PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	Vilafruxil

NÚMERO	113
CÓDIGO	GA36017113
NOME	MOROZA DE REDONDELO
PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	Vilagude

NÚMERO	114
CÓDIGO	GA36017114
NOME	MONTE MOLIDO I
PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	Vilafruxil

NÚMERO	115
CÓDIGO	GA36017115
NOME	MONTE MOLIDO II
PARROQUIA	Moreira, San Miguel
LUGAR	Vilafruxil

NÚMERO	116
CÓDIGO	GA36017116
NOME	MONTE DO MEDIO II
PARROQUIA	Nigoi, Santa Marí
LUGAR	Parafita

NÚMERO	117
CÓDIGO	GA36017117
NOME	MONTE DO MEDIO III
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	118
CÓDIGO	GA36017118
NOME	MONTE DO MEDIO IV
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	119
--------	-----



CÓDIGO	GA36017119
NOME	MONTE DO MEDIO V
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	120
CÓDIGO	GA36017120
NOME	MONTE DO MEDIO VI
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita
NÚMERO	121
CÓDIGO	GA36017121
NOME	MONTE DO MEDIO VII
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	122
CÓDIGO	GA36017122
NOME	MONTE DO MEDIO VIII
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	123
CÓDIGO	GA36017123
NOME	CAPELA DE SAN MARTIÑO
PARROQUIA	Barbude, San Martiño
LUGAR	San Martiño

NÚMERO	124
CÓDIGO	GA36017124
NOME	A PONTE GRANDE / PONTE VEA
PARROQUIA	Couso, San Miguel
LUGAR	A Veiga

NÚMERO	125
CÓDIGO	GA36017125
NOME	PONTE LIÑARES
PARROQUIA	Lagartóns, Santo Estevo
LUGAR	A Cruza

NÚMERO	126
CÓDIGO	GA36017126



NOME	A CERRADA DO CHAN I
PARROQUIA	Ouzande, San Lourenzo
LUGAR	Penarada

NÚMERO	127
CÓDIGO	GA36017127
NOME	SEIXOS BRANCOS / A LAGOA / A ESPÍNEIRA I
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	128
CÓDIGO	GA36017128
NOME	SEIXOS BRANCOS / A LAGOA II
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	129
CÓDIGO	GA36017129
NOME	SEIXOS BRANCOS / A LAGOA III
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	130
CÓDIGO	GA36017130
NOME	SEIXOS BRANCOS / A LAGOA IV
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	131
CÓDIGO	GA36017131
NOME	SEIXOS BRANCOS / A LAGOA V
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	132
CÓDIGO	GA36017132
NOME	SEIXOS BRANCOS / A LAGOA VI
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	133
CÓDIGO	GA36017133



NOME	SEIXOS BRANCOS / A LAGOA VII
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	134
CÓDIGO	GA36017134
NOME	TÚMULO DO PARAPETO
PARROQUIA	Nigoi, Santa María
LUGAR	Parafita

NÚMERO	135
CÓDIGO	GA36017135
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Oca, Santo Estevo
LUGAR	Oca de Arriba

NÚMERO	136
CÓDIGO	GA36017136
NOME	A MÁMOA / MÁMOAS DE BOI MORTO II
PARROQUIA	Olives, Santa María
LUGAR	Fraíz

NÚMERO	137
CÓDIGO	GA36017137
NOME	TÚMULO DE PENAS ABELEIRAS
PARROQUIA	Olives, Santa María
LUGAR	Fraíz

NÚMERO	138
CÓDIGO	GA36017138
NOME	TÚMULO 5 DE MONTE dos ESCURROS
PARROQUIA	Orazo, San Pedro
LUGAR	Vilanova

NÚMERO	139
CÓDIGO	GA36017139
NOME	COTO DA MÁMOA
PARROQUIA	Orazo, San Pedro
LUGAR	Barro

NÚMERO	140
CÓDIGO	GA36017140



NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Orazo, San Pedro
LUGAR	A Igrexa

NÚMERO	141
CÓDIGO	GA36017141
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Ouzande, San Lourenzo
LUGAR	Ouzande

NÚMERO	142
CÓDIGO	GA36017142
NOME	CERRADA DO CHAN II
PARROQUIA	Ouzande, San Lourenzo
LUGAR	Penarada

NÚMERO	143
CÓDIGO	GA36017143
NOME	TÚMULO DE CAMPO DE CHAO
PARROQUIA	Pardemarin, Santa Baia
LUGAR	Golfariz

NÚMERO	144
CÓDIGO	GA36017144
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Remesar, San Cristovo
LUGAR	Remesar

NÚMERO	145
CÓDIGO	GA36017145
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Rubín, Santa María
LUGAR	A Igrexa

NÚMERO	146
CÓDIGO	GA36017146
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Ribela, Santa Mariña
LUGAR	Ribela

NÚMERO	147
CÓDIGO	GA36017147
NOME	COVA DOS MOUROS



PARROQUIA	Ribela, Santa Mariña
LUGAR	Entrecastrelo

NÚMERO	148
CÓDIGO	GA36017148
NOME	O COTO
PARROQUIA	Riobó, San Martiño
LUGAR	A Mota / ou Río

NÚMERO	149
CÓDIGO	GA36017149
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Riobó, San Martiño
LUGAR	San Martiño

NÚMERO	150
CÓDIGO	GA36017150
NOME	TÚMULO DO FOXO
PARROQUIA	Rubín, Santa María
LUGAR	O Foxo

NÚMERO	151
CÓDIGO	GA36017151
NOME	TÚMULO DE MONTE DOS CORVOS
PARROQUIA	Rubín, Santa María
LUGAR	Loureiro

NÚMERO	152
CÓDIGO	GA36017152
NOME	TÚMULO DO CARBALLIÑO
PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	153
CÓDIGO	GA36017153
NOME	TÚMULO DE REGO DAS LAMAS
PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	154
CÓDIGO	GA36017154
NOME	TÚMULO DO COUTO ALTO



PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	155
CÓDIGO	GA36017155
NOME	A ESPIÑEIRA I
PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	156
CÓDIGO	GA36017156
NOME	A ESPIÑEIRA II
PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	157
CÓDIGO	GA36017157
NOME	A MINA
PARROQUIA	Ouzande, San Lourenzo
LUGAR	Penarada

NÚMERO	158
CÓDIGO	GA36017158
NOME	A PECHADA DO CHAN III
PARROQUIA	Ouzande, San Lourenzo
LUGAR	Penarada

NÚMERO	159
CÓDIGO	GA36017159
NOME	TÚMULO DA SERRA
PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	160
CÓDIGO	GA36017160
NOME	PETROGLIFO DE PORCATE
PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	161
CÓDIGO	GA36017161
NOME	A CARBALLEIRA



PARROQUIA	Sabucedo, San Lourenzo
LUGAR	Sabucedo

NÚMERO	162
CÓDIGO	GA36017162
NOME	TÚMULO DA ESTIVADA
PARROQUIA	Santeles, San Xoán
LUGAR	Costoia

NÚMERO	163
CÓDIGO	GA36017163
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Santeles, San Xoán
LUGAR	Santeles de Abaixo

NÚMERO	164
CÓDIGO	GA36017164
NOME	CHAN DA QUENLLA II
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	165
CÓDIGO	GA36017165
NOME	CHAN DA QUENLLA III
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	166
CÓDIGO	GA36017166
NOME	CHAN DA QUENLLA IV
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	167
CÓDIGO	GA36017167
NOME	CHAN DA QUENLLA V
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	168
CÓDIGO	GA36017168
NOME	CHAN DA QUENLLA VI



PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	169
CÓDIGO	GA36017169
NOME	CHAN DA QUENLLA VII
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	170
CÓDIGO	GA36017170
NOME	CHAN DA QUENLLA VIII
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	A Somoza

NÚMERO	171
CÓDIGO	GA36017171
NOME	CABALARA I
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	Parafita

NÚMERO	172
CÓDIGO	GA36017172
NOME	CABALARA II
PARROQUIA	A Somoza, Santo Andrés
LUGAR	Parafita

NÚMERO	173
CÓDIGO	GA36017173
NOME	CAMPO DAS CHANS I / EIRA DOS MOUROS
PARROQUIA	Tabeirós, Santiago
LUGAR	Cepetelo

NÚMERO	174
CÓDIGO	GA36017174
NOME	CAMPO DAS CHANS II / EIRA DOS MOUROS
PARROQUIA	Tabeirós, Santiago
LUGAR	Cepetelo

NÚMERO	175
CÓDIGO	GA36017175
NOME	CAMPO DAS CHANS III / EIRA DOS MOUROS



PARROQUIA	Tabeirós, Santiago
LUGAR	Cepetelo

NÚMERO	176
CÓDIGO	GA36017176
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Tabeirós, Santiago
LUGAR	Tabeirós

NÚMERO	177
CÓDIGO	GA36017177
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	Santo Andrés de Veá, Santo Andrés
LUGAR	Murxide

NÚMERO	178
CÓDIGO	GA36017178
NOME	IGREXA PARROQUIAL
PARROQUIA	San Xurxo de Veá
LUGAR	Piñeiro

NÚMERO	179
CÓDIGO	GA36017179
NOME	REGO DA CRUZ II
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	180
CÓDIGO	GA36017180
NOME	REGO DA CRUZ III
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	181
CÓDIGO	GA36017181
NOME	REGO DA CRUZ IV
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	182
CÓDIGO	GA36017182



NOME	REGO DA CRUZ V
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	183
CÓDIGO	GA36017183
NOME	REGO DA CRUZ VI
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	184
CÓDIGO	GA36017184
NOME	REGO DA CRUZ VII
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	185
CÓDIGO	GA36017185
NOME	REGO DA CRUZ VIII
PARROQUIA	Vinseiro, Santa Cristina
LUGAR	A Pena

NÚMERO	186
CÓDIGO	GA36017186
NOME	TUMULO I DO MONTE DOS ESCURROS
PARROQUIA	Orazo
LUGAR	Vilanova

NÚMERO	187
CÓDIGO	GA36017187
NOME	MAMOA DE CAMPENLOS III
PARROQUIA	Aguións, Santa María
LUGAR	Campenlos

NÚMERO	188
CÓDIGO	GA36017188
NOME	A CERRADA DO CHAN IV
PARROQUIA	Ouzande
LUGAR	Penarada

NÚMERO	189
CÓDIGO	GA36017189



NOME	O CASTRO
PARROQUIA	Couso, Santa María
LUGAR	Vilacriste

NÚMERO	190
CÓDIGO	GA36017190
NOME	MÁMOA DA DEvesa DO REI 1
PARROQUIA	SANTELES, SAN XOÁN
LUGAR	A DEvesa DO REI/MONTE DOS CHANS

NÚMERO	191
CÓDIGO	GA36017191
NOME	MÁMOA DA DEvesa DO REI 2
PARROQUIA	SANTELES, SAN XOÁN
LUGAR	A DEvesa DO REI/MONTE DOS CHANS

NÚMERO	192
CÓDIGO	GA36017192
NOME	MÁMOA DA DEvesa DO REI 3
PARROQUIA	SANTELES, SAN XOÁN
LUGAR	A DEvesa DO REI/MONTE DOS CHANS

NÚMERO	193
CÓDIGO	GA36017193
NOME	TÚMULO 1 DE AGRO DO LOBO
PARROQUIA	AGUIÓNS, STA. MARÍA
LUGAR	AGUIÓNS

NÚMERO	194
CÓDIGO	GA36017194
NOME	TÚMULO 2 DE AGRO DO LOBO
PARROQUIA	AGUIÓNS, STA. MARÍA
LUGAR	AGUIÓNS

NÚMERO	195
CÓDIGO	GA36017195
NOME	TÚMULO DE O RUDEIRO
PARROQUIA	MATALOBOS, STA. BAIA
LUGAR	MOLDES

NÚMERO	196
--------	-----



CÓDIGO	GA36017196
NOME	MÁMOA DE OUTEIRO GRANDE
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	A TOXEIRA

NÚMERO	197
CÓDIGO	GA36017197
NOME	MÁMOA 1 DE AS URCES
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	NODAR
NÚMERO	198
CÓDIGO	GA36017198
NOME	MÁMOA 2 DE AS URCES
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	NODAR

NÚMERO	199
CÓDIGO	GA36017199
NOME	MÁMOA DE A LAGOA
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	A TOXEIRA

NÚMERO	200
CÓDIGO	GA36017200
NOME	MÁMOA 1 DE OUTEIRO DO CORNO
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	NODAR

NÚMERO	201
CÓDIGO	GA36017201
NOME	MÁMOA 2 DE OUTEIRO DO CORNO
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	NODAR

NÚMERO	202
CÓDIGO	GA36017202
NOME	MÁMOA 3 DE OUTEIRO DO CORNO
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	NODAR

NÚMERO	203
--------	-----



CÓDIGO	GA36017203
NOME	FOSA DE OUTEIRO DO CORNO
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	NODAR

NÚMERO	204
CÓDIGO	GA36017204
NOME	MÁMOA DE CHAN DAS LAMAS
PARROQUIA	SOUTO, STO. ANDRÉ
LUGAR	ENVIANDE
NÚMERO	205
CÓDIGO	GA36017205
NOME	CASTRO DE ABAIXO
PARROQUIA	SAN XIAO DE VEA
LUGAR	VIXIN

NÚMERO	206
CÓDIGO	GA36017206
NOME	MÁMOA DE CAMPELOS
PARROQUIA	AGUIÓNS, STA. MARÍA
LUGAR	CAMPENLOS

NÚMERO	207
CÓDIGO	GA36017207
NOME	MÁMOA DA DEVESA DO REI 4
PARROQUIA	SANTELES, SAN XOÁN
LUGAR	

NÚMERO	208
CÓDIGO	GA36017208
NOME	MÁMOA DA DEVESA DO REI 5
PARROQUIA	SANTELES, SAN XOÁN
LUGAR	

NÚMERO	209
CÓDIGO	GA36017209
NOME	MÁMOA DA DEVESA DO REI 6
PARROQUIA	SANTELES, SAN XOÁN
LUGAR	

NÚMERO	210
--------	-----



CÓDIGO	GA36017210
NOME	PEDRA SANTEIRA
PARROQUIA	SAN XURXO DE VEA
LUGAR	

NÚMERO	211
CÓDIGO	GA36017211
NOME	COSTA DOS CABALOS
PARROQUIA	SAN XURXO DE VEA
LUGAR	
NÚMERO	212
CÓDIGO	GA36017212
NOME	QUENLLA DOS CASTIÑEIRO
PARROQUIA	SAN XURXO DE VEA
LUGAR	

NÚMERO	213
CÓDIGO	GA36017213
NOME	CAMPO DO ESPÍÑO
PARROQUIA	OUZANDE, SAN LORENZO
LUGAR	

NÚMERO	214
CÓDIGO	GA36017214
NOME	MÁMOA DE CHAN DA QUENLLA 9
PARROQUIA	A SOMOZA, STO. ANDRÉ
LUGAR	

NÚMERO	215
CÓDIGO	GA36017215
NOME	CHAN DO CURRO
PARROQUIA	ARCA, SAN MIGUEL
LUGAR	

NÚMERO	216
CÓDIGO	GA36017216
NOME	MÁMOA DO SOUTIÑO
PARROQUIA	SANTELES, SAN XOÁN
LUGAR	

NÚMERO	217
--------	-----



CÓDIGO	GA36017A02
NOME	CERRADA DOS PINOS / BOCA DO MONTE
PARROQUIA	S. Tomé de Acorados
LUGAR	Campo Redondo

NÚMERO	218
CÓDIGO	GA36052070
NOME	TUMULO I DO MONTE DOS ESCURROS
PARROQUIA	Cervaña - SILLEDA
LUGAR	Monte dos Ecurros

NÚMERO	219
CÓDIGO	GA36052071
NOME	TUMULO II DO MONTE DOS ESCURROS
PARROQUIA	Cervaña - SILLEDA
LUGAR	Monte dos Ecurros

NÚMERO	220
CÓDIGO	GA36052072
NOME	TUMULO IV DO MONTE DOS ESCURROS
PARROQUIA	Cervaña - SILLEDA
LUGAR	Monte dos Ecurros

NÚMERO	221
CÓDIGO	GA36015077
NOME	MAMOA Nº 1 DA CASA DA CRUZ
PARROQUIA	Arcos - CUNTIS
LUGAR	A Casa da Cruz

NÚMERO	222
CÓDIGO	GA36015078
NOME	MAMOA Nº 2 DA CASA DA CRUZ
PARROQUIA	Arcos - CUNTIS
LUGAR	A Casa da Cruz

NÚMERO	223
CÓDIGO	GA360150
NOME	MAMOA Nº 2 DA CASA DA CRUZ
PARROQUIA	Arcos - CUNTIS
LUGAR	A Casa da Cruz



3. ENCADRE SOCIODEMOGRÁFICO

3.1 Encadre territorial e demográfico

“O concello da Estrada está situado no norte da provincia de Pontevedra. Desempeña o papel de cabeceira comarcal dentro da comarca Tabeirós-Terra de Montes.

A súa superficie é de 281,8 km², que se estenden maioritariamente polo curso medio do río Ulla. Segundo o recento censal de 1999 ten un volume demográfico de 22.216 habitantes, o que supón unha densidade de poboación media de case 80 hab/ km², moi semellante á media autonómica pero inferior á provincial.

Coas súas 51 parroquias é o termo municipal galego cun máis alto número deste tipo de entidades.

Dentro de Galicia desempeña un papel de espazo de transición entre as áreas costeiras, máis poboadas e dinámicas, e as interiores, de características topográficas e socioeconómicas diferenciadas.

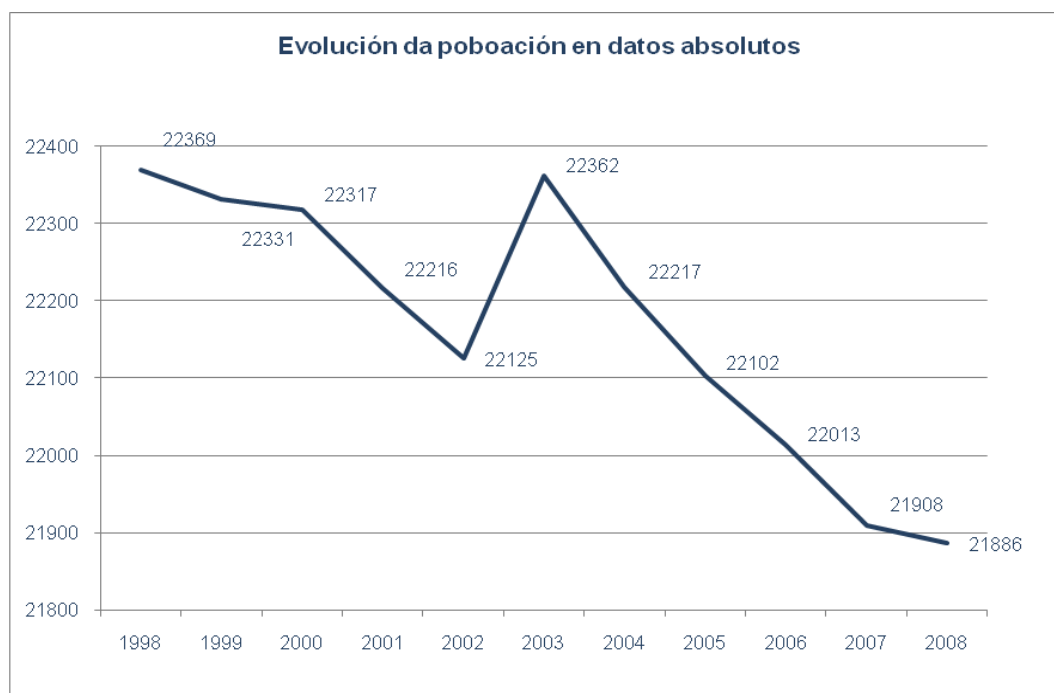
Dentro do concello, o núcleo urbano da Estrada configúrase como unha pequena cidade de grande dinamismo no eido comercial, de servizos e empresarial, que nas últimas décadas se consolida como núcleo urbano rector do territorio comarcal. Presenta o mesmo un forte dinamismo demográfico que o leva a concentrar case ó 50% da poboación.”

RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, Román, A Estrada. *Xente e Paisaxe. A Estrada: Fervenza, 2003*

3.2 Evolución recente da poboación

A poboación constitúe unha variable fundametal para a análise socioeconómica da Estrada como de calquera ámbito. Unha correcta caracterización demográfica establece o punto de partida que nos permite coñecer as necesidades cambiantes da sociedade e nos permitirá atinar no deseño de estratexias en materias sociais e económicas.

O inicio para unha análise demográfica realista e fundamentada do concello da Estrada para pola propia evolución da poboación nos últimos anos para podermos coñecer tanto a súa composición como a evolución no tempo.



Fonte IGE. Censos de poboación. Padrón Municipal de Habitantes

Considerando os datos da última década pódese apreciar un descenso constante da poboación do concello da Estrada cun repunte cara a metade da década analizada pero que podemos apreciar como anecdótico xa que en definitiva non fai máis que acrecentar os ratios de descenso no último lustro.

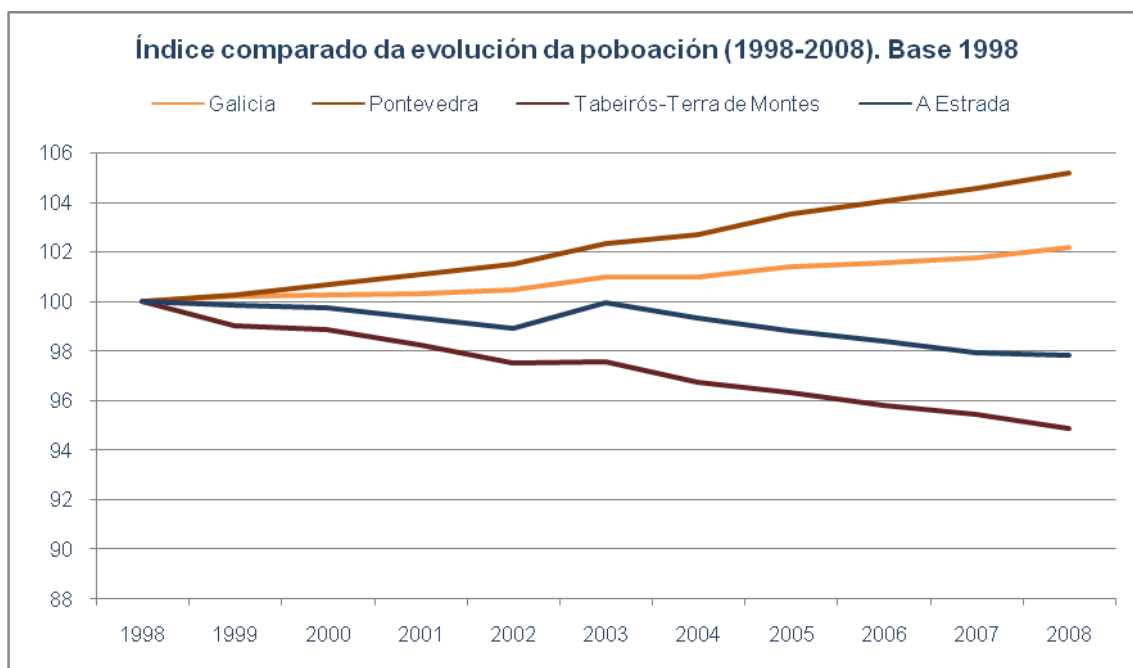
O decrecemento rexistrado nos últimos dez anos encaixa co experimentado na Comarca Tabeirós-Terra de Montes, se ben é máis intenso na comarca que no municipio. Na seguinte táboa pódese apreciar o decrecemento do concello xunto co da comarca e o crecemento nos últimos anos tanto de Galicia como da provincia de Pontevedra.

Series de poboación 1998-2008			
	Galicia	Pontevedra	Tabeirós Terra de Montes
1998	2.724.544	906.298	30.117
1999	2.730.337	908.803	29.815
2000	2.731.900	912.621	29.772
2001	2.732.926	916.176	29.588
2002	2.737.370	919.934	29.361
2003	2.751.094	927.555	29.379
2004	2.750.985	930.931	29.141
2005	2.762.198	938.311	29.011
2006	2.767.524	943.117	28.848
2007	2.772.533	947.639	28.738
2008	2.784.169	953.400	28.572

Fonte: IGE. Censos de poboación. Padrón Municipal de Habitantes



Realizando unha indexación da táboa anterior utilizando o ano 1998 como base, pódese apreciar gráficamente a tendencia comentada na que se produce unha diverxencia entre a tendencia da provincia de Pontevedra e a comarca de Tabeirós – Terra de Montes, dentro da cal A Estrada non obtén os peores resultados pero seguen na mesma liña descendente e diverxente coa provincia e a Comunidade Autónoma.



Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Padrón Municipal de Habitantes

Como resultado desta comparación na que se aprecian tendencias cun distinto signo nos últimos dez anos, podemos concluír que realmente existe un interesante potencial de crecemento que non se está a replicar por algún motivo na Estrada. Unha análise máis detallada nos achegará ás causas desta situación.

3.3 Crecemento vexetativo

O crecemento natural ou vexetativo analiza a diferenza natural entre nacementos e defuncións nun determinado período, o cal nunha estrutura demográfica estable inflúe de maneira substancial na evolución desta variable.

Facendo esta comparación entre nacementos e defuncións para o concello da Estrada cos datos dos últimos 10 anos, o resultado tira un saldo vexetativo negativo ano tras ano, é dicir, un maior número de defuncións que de nacementos cada ano.

Unha análise exclusivamente dende a perspectiva do crecemento vexetativo arroxa que na última década, o concello da Estrada perdeu 1.308 habitantes considerando os 1.487 nacementos fronte ás 2.795 defuncións que se produciron no período.

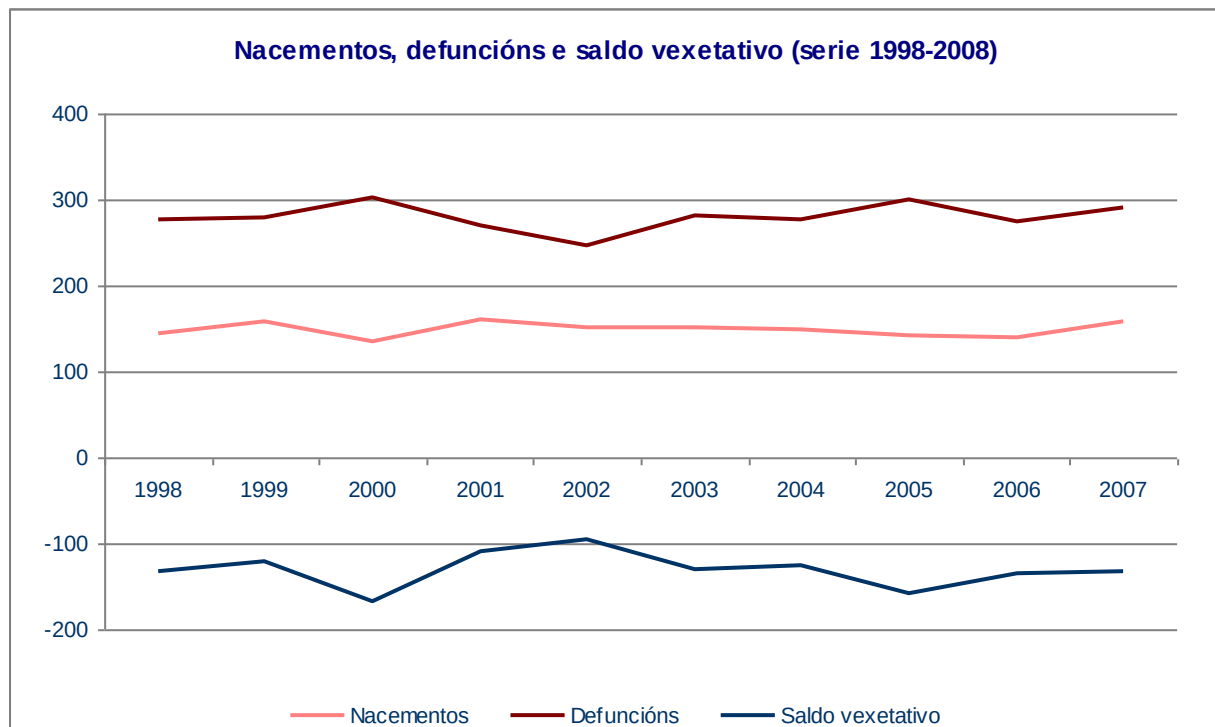


Nacementos, defuncións e saldo vexetativo da Estrada. 1998-2007

	Nacementos	Defuncións	Saldo vexetativo
1998	144	276	-132
1999	157	279	-122
2000	134	302	-168
2001	160	269	-109
2002	152	247	-95
2003	151	282	-131
2004	150	276	-126
2005	142	300	-158
2006	139	274	-135
2007	158	290	-132
totais	1.487	2.795	-1.308

Fonte: IGE. Movemento natural de poboación

Graficamente pódese apreciar como a evolución é moi constante, o que significa que o signo negativo do crecemento vexetativo ven provocado por causas estruturais que non están directamente asociadas a eventos puntuais ou situacións conxunturais e que, polo tanto, requirira de medidas estratéxicas de longo prazo para reverter este signo.



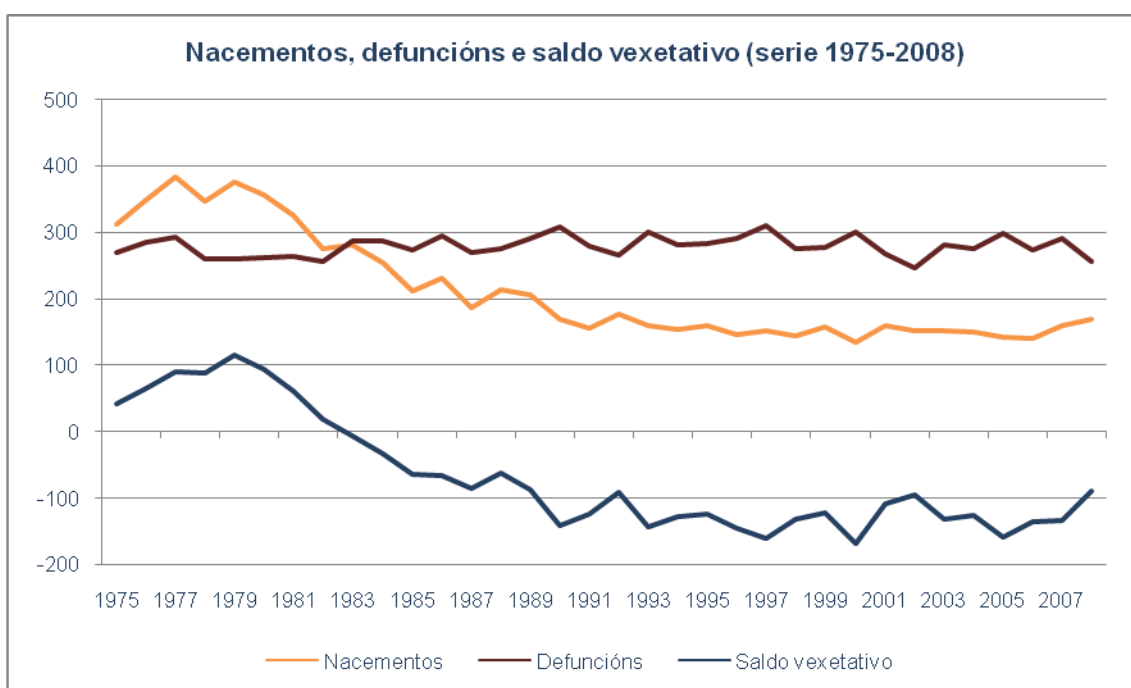
Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Movemento natural de poboación



Os problemas de estrutura na pirámide poboacional provocados por esta situación xogan un papel importante na liña da tendencia da evolución poboacional en termos absolutos e, polo tanto, deberán ser estudados e considerados especialmente para establecer estratexias que posibiliten ou favorezan unha recuperación neste sentido.

Basta con ampliar o período de referencia para poder apreciar como é a diminución no número de nacementos o que provoca un crecemento vexetativo negativo dende primeiros dos anos oitenta cando o número de nacementos descende por baixo das defuncións.

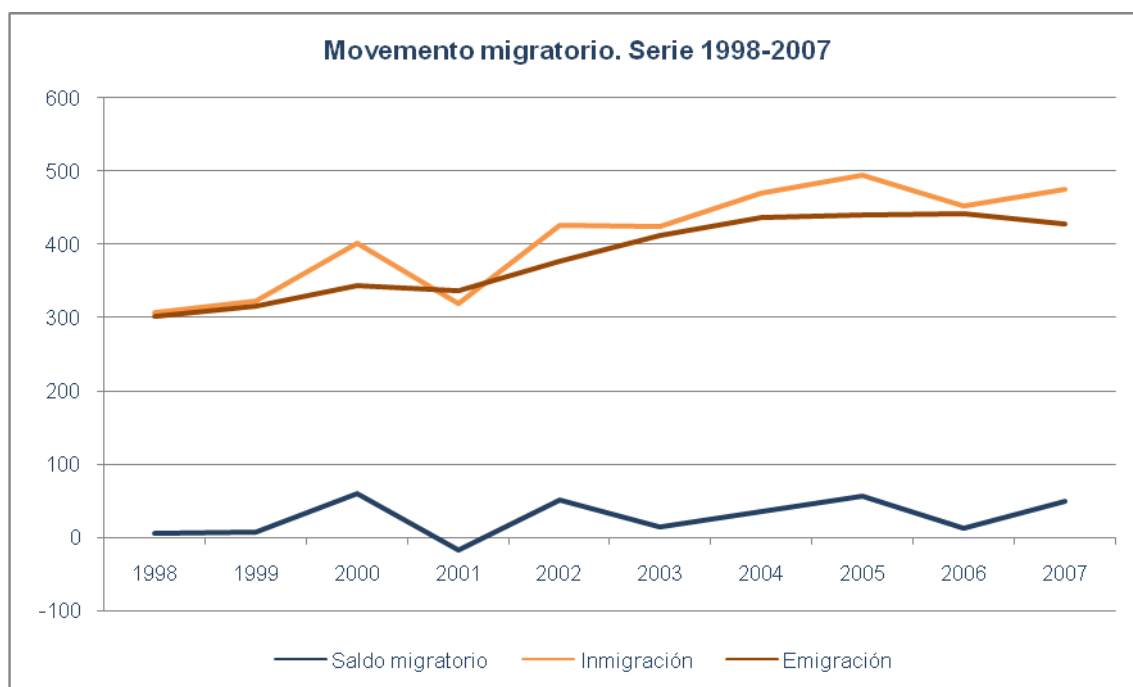
Dende a década dos noventa ate o momento actual obsérvase unha constancia mantida nos datos que arrojan un saldo vexetativo que se mantén nunha perda anual media superior aos 100 habitantes por ano.



Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Movemento natural de poboación

3.4 Movemento migratorio

O estudo dos movementos migratorios permitirá ofrece unha visión máis conxuntural da poboación pero que pode resultar na identificación de tendencias estruturais perniciosas para os intereses da Estrada.



Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Movemento natural de poboación

Observando o carácter positivo do saldo migratorio total, pódese concluír que nos últimos dez anos, ten colaborado para que o decrecemento poboacional non teña sido aínda máis agudo no concello da Estrada.

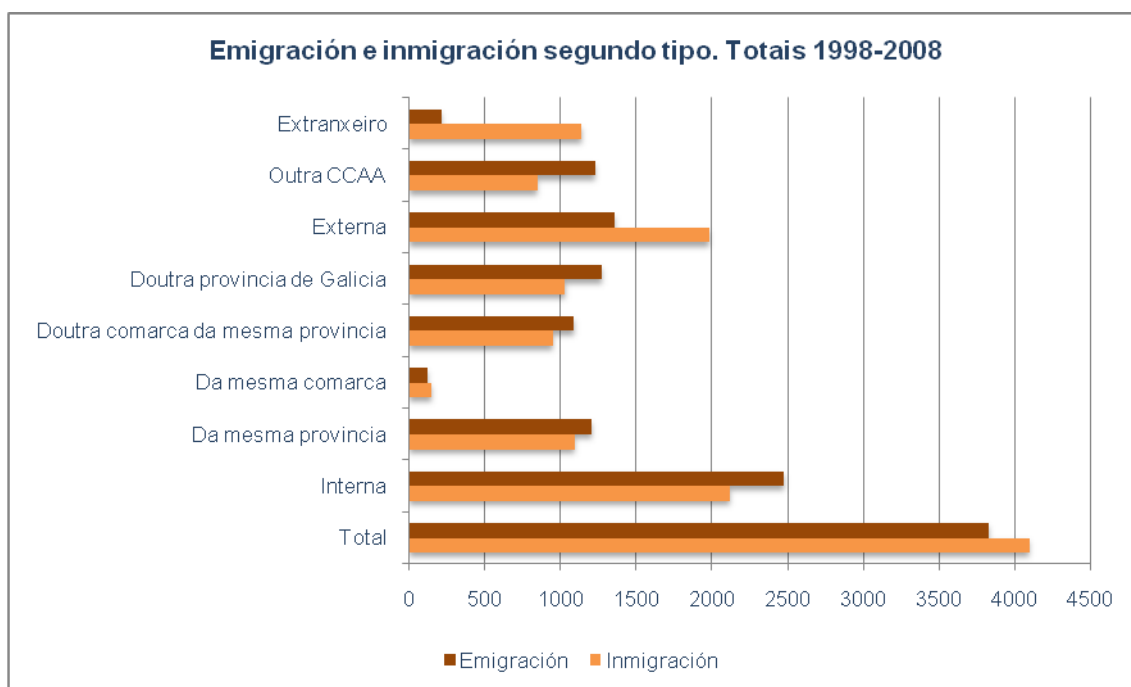
Porén, a través dunha primeira visión aos lugares de orixe e destino podemos apreciar un primeiro síntoma de debilidade no feito de que o saldo interno (intraprovincial e galego) é moi negativo en todo o período e incluso o é máis se engadimos as migracións ao resto do Estado Español. Polos 1.008 inmigrantes estranxeiros que chegaron á Estrada, 741 estradenses marcharon destino á provincia (115), outras provincias galegas (243) e ao resto de España (383).

Movementos migratorios da Estrada. 1998-2008

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Intraprovincial	-2	-29	-10	13	-15	2	-39	-6	-54	25
Co resto de Galicia	-14	-33	-18	-19	-21	-46	-19	-16	-1	-56
Saldo interno	-16	-62	-28	-6	-36	-44	-58	-22	-55	-31
Co resto de España	-53	-24	-75	-89	-7	-36	-24	-15	-39	-21
Co estranxeiro	74	93	162	77	93	94	117	92	106	100
Saldo externo	21	69	87	-12	86	58	93	77	67	79
Total	5	7	59	-18	50	14	35	55	12	48

Fonte: INE. Estatística de variacións residenciais

Analizando máis pormenorizadamente a evolución dos cifras migratorias segundo os principais lugares de orixe e destino conséntase unha perda de competitividade en atractivo residencial da Estrada e da comarca de Tabeirós – Terra de Montes xa que, os saldos migratorios negativos se producen con respecto a outras comarcas dentro da provincia e respecto a outras provincias, tanto galegas como doutras Comunidades Autónomas.



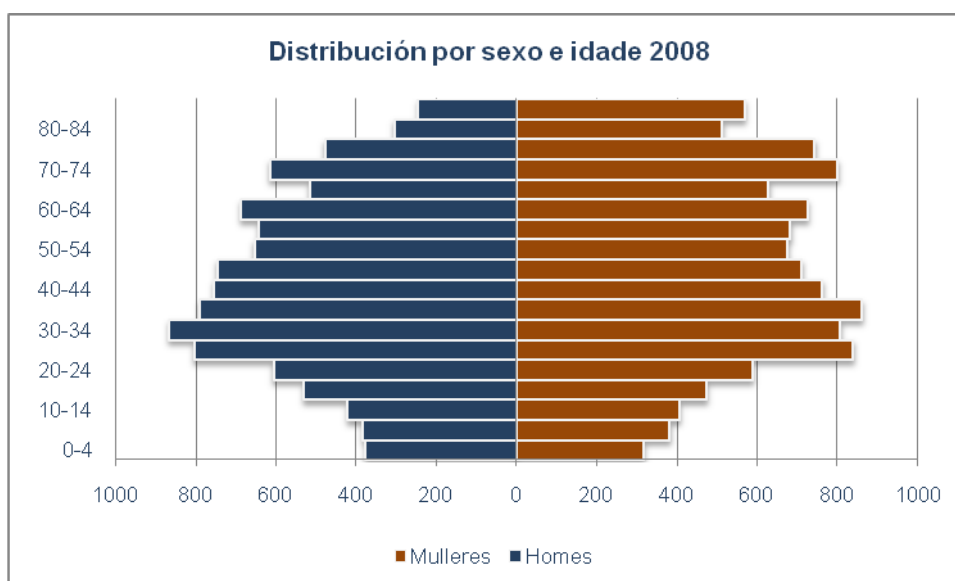
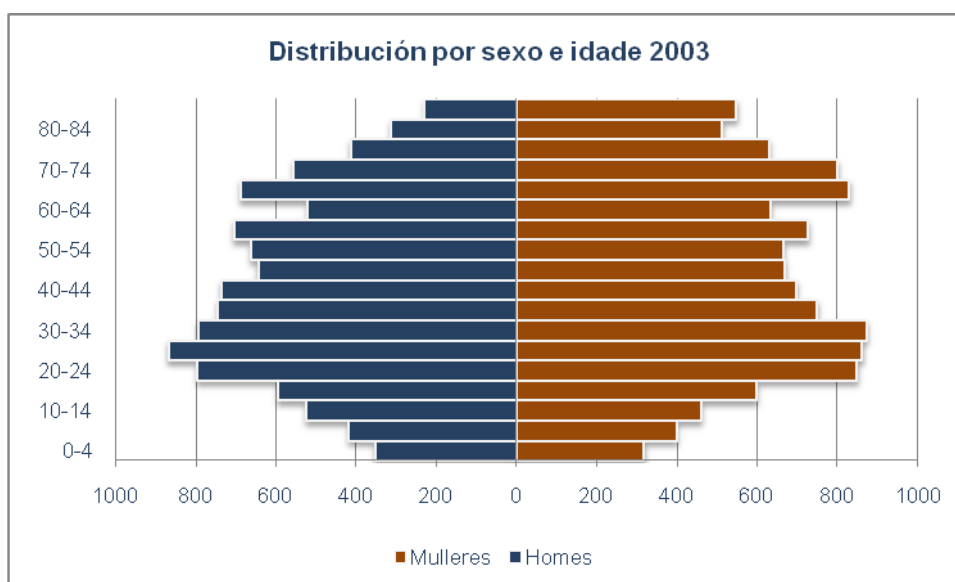
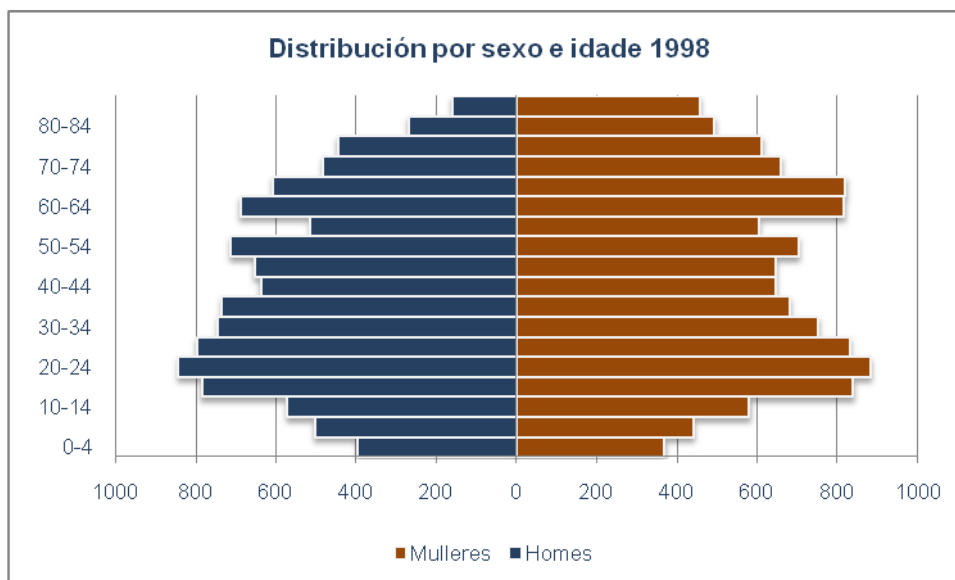
Fonte: Elaboración propia con datos do INE. Estatística de variacións residenciais

Ao non existiren datos da emigración ao estranxeiro nos anos 1998 – 2001, estes foron estimados a través da media anual do resto do período

A pesares de que os movementos migratorios compensan en parte o saldo vexetativo, non chegan a situalo nunha senda de crecemento positivo. A importancia en termos absolutos da inmigración que chega do estranxeiro vese mermada pola emigración interprovincial, galega e tamén con España, pero en especial, a estrutura poboacional concello da Estrada sofre se facemos unha análise cualitativa das cohortes de idade e perfís da cidadás e cidadáns substituídas.

3.5 Estrutura da poboación

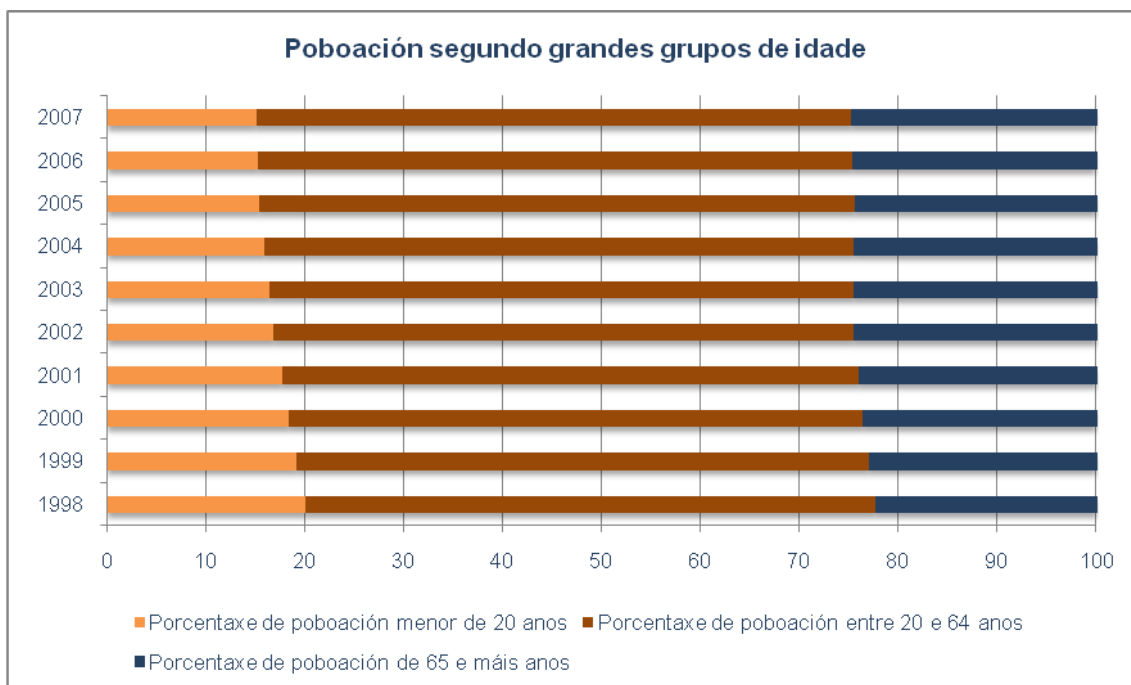
Unha análise dos resultados de poñer en común estes aspectos dinámicos estudados. Unha visión estática da poboación en tres momentos (1998, 2003 e 2008) constata unha modificación estrutural no que se refire á poboación que mostra uns efectos sobre os motivos que agudizan a tendencia de decrecemento poboacional e requiren de importantes medidas para encauzar a solución.



Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Padrón Municipal de Habitantes



Os datos son similares aos da comarca de Tabeirós – Terra de Montes e, inda que non presentan unha estrutura tan envellecida como noutras zonas de Galicia, a mocidade perde peso específico na poboación estradense, tal como se pode apreciar no seguinte gráfico.



Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Padrón Municipal de Habitantes

En termos absolutos o avellentamento no último decenio queda reflectido nun incremento de case que tres anos na idade media do concello. Este incremento se reparte equitativamente entre homes e mulleres, aínda que elas manteñen unha idade media case que catro anos superior á dos homes.

Evolución da idade media na Estrada. 1998-2008

	Idade media	Homes	Mulleres
1998	43.2	41.2	45.1
1999	43.7	41.6	45.5
2000	44	42	45.8
2001	44.4	42.3	46.2
2002	44.7	42.6	46.6
2003	44.9	42.8	46.8
2004	45.2	43.1	47.1
2005	45.5	43.5	47.3
2006	45.7	43.6	47.6
2007	46	43.9	47.8

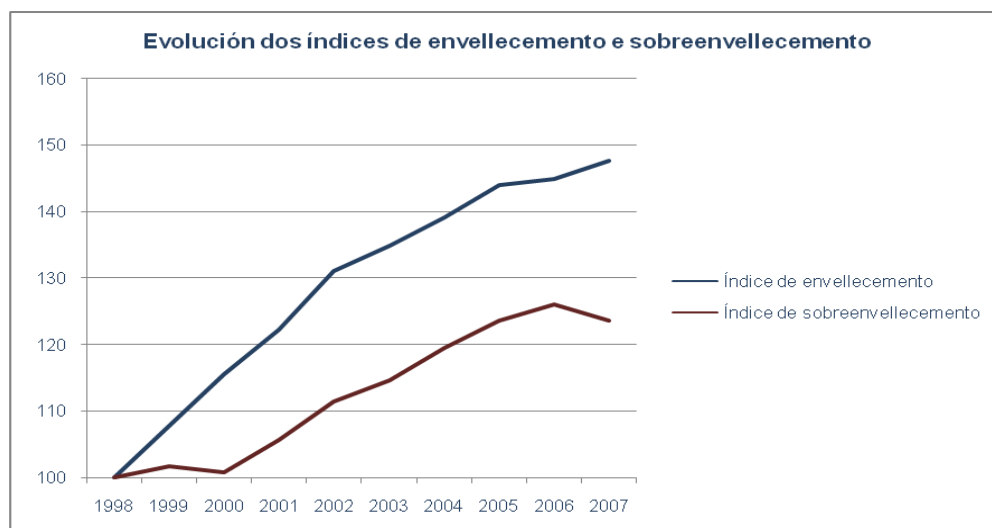
Fonte: IGE. Censos de poboación. Padrón Municipal de Habitantes

Podemos tamén comprobar como, a causa dunha maior esperanza de vida das mulleres, no concello da Estrada, a distribución por sexos non mantén unha pauta estable de reparto nos grandes grupos de



idade, incrementándose grandemente a porcentaxe de mulleres no grupo de poboación maior de 65 anos.

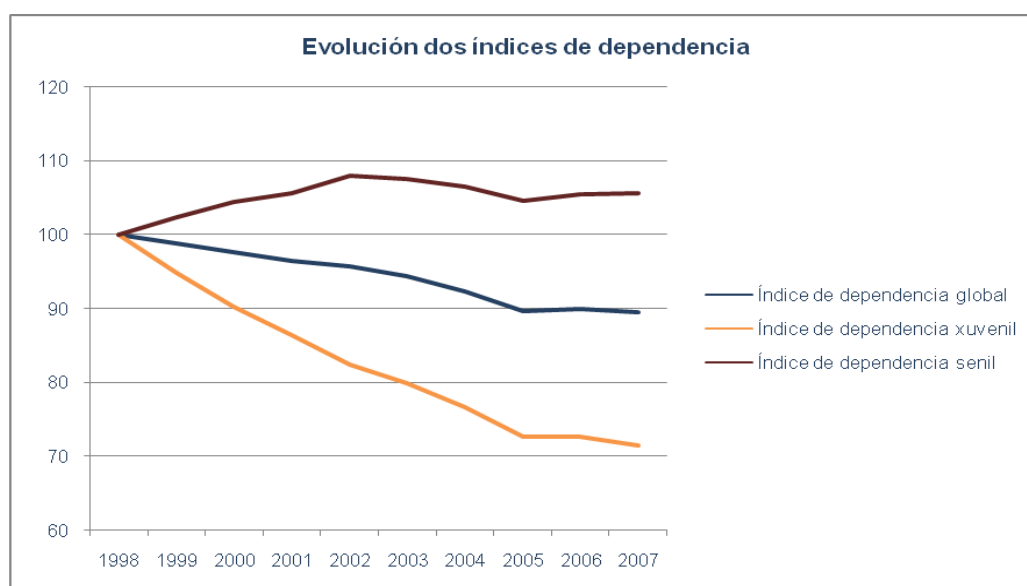
Nunha última aproximación aos indicadores demográficos cabe salientar que, como consecuencia das cuestións mencionadas neste apartado, se produce un importante incremento tanto no índices de envellecemento como no índice de sobreenvellecemento da poboación estradense.



Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Indicadores demográficos.

Nesta mesma liña se produce un incremento no índice de dependencia senil.

Se ben non se produce un nivel de incremento tan importante como nos casos dos índices de envellecemento e sobreenvellecemento, esta evolución ven acompañada dunha característica que é preciso ter en conta nesta análise xa que se mantén o índice de dependencia global arrastrado pola diminución do índice de dependencia xuvenil, o que alerta de posibles acrecentamentos dos problemas no futuro ao estarse a perder masa xuvenil.



Fonte: Elaboración propia con datos do IGE. Indicadores demográficos.



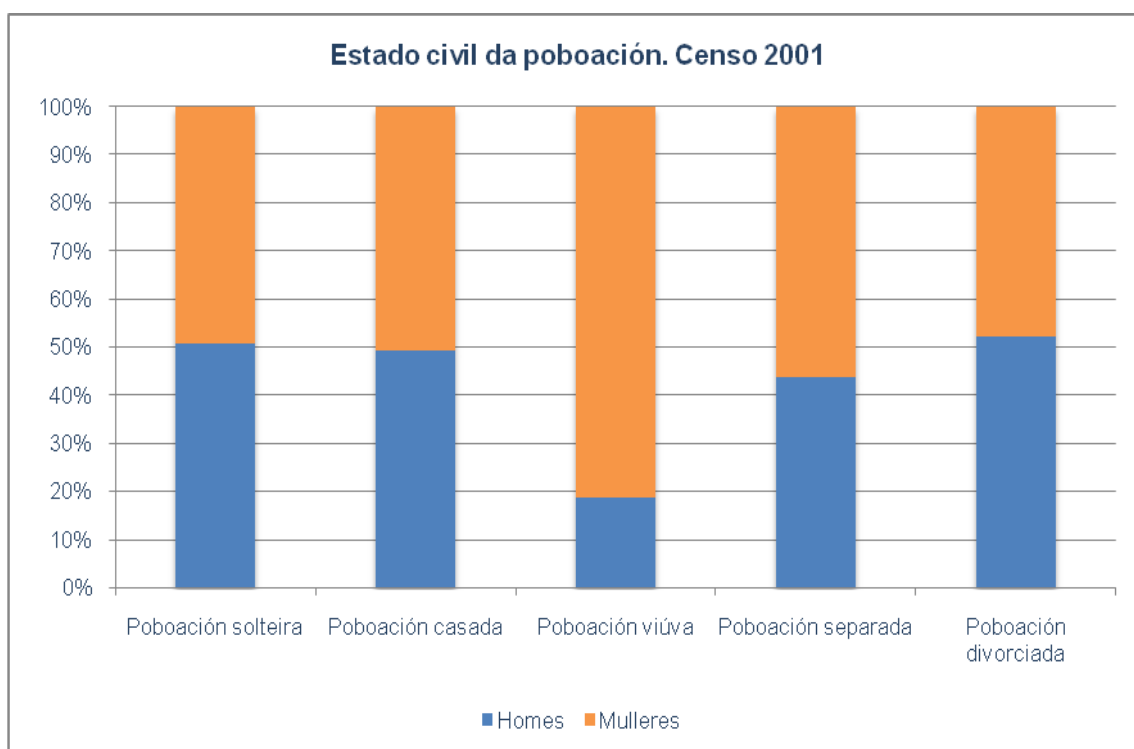
3.6 Estrutura social

Afróntase a caracterización da sociedade estradense partindo da análise da renda como variable chave de partida que levará a análise cara atrás de forma que dende o resultado actual se poidan identificar causas orixinarias sobre as que traballar.

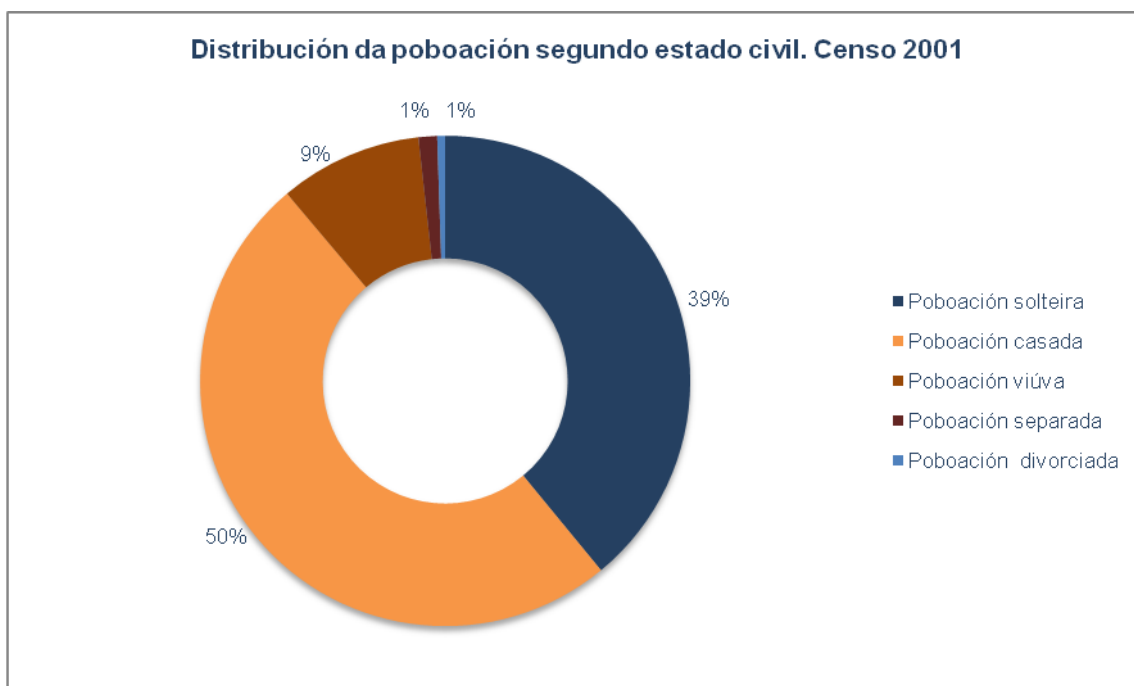
Partir dende a perspectiva do acceso á renda verase como esta capacidades está afectada polas posibilidades laborais en primeira instancia e como aspecto máis destacable, pero tamén polo nivel de educación ou formación, a saúde, as condicións sociais e de sociabilidade, o acceso a unha vivenda comfortable.

A pesares de que os datos do último censo están xa un pouco lonxe no tempo, a continuación se presentan unha serie e gráficos referidos ao estado civil da poboación e á ocupación dos fogares, como marco básico de referencia para unha aproximación á estrutura social do concello da Estrada.

Utilizando como referencia a situación persoal pódese atisvar unha idea da estrutura relacional no concello. Isto complementado coa distribución dos fogares por número de ocupantes permite establecer un marco para o entendemento da realidade estradense que permitirá a formulación de propostas máis axeitadas para a consecución dos resultados que se precisan na liña dunha dinamización socioeconómica que traia aparelado un incremento da calidade de vida.

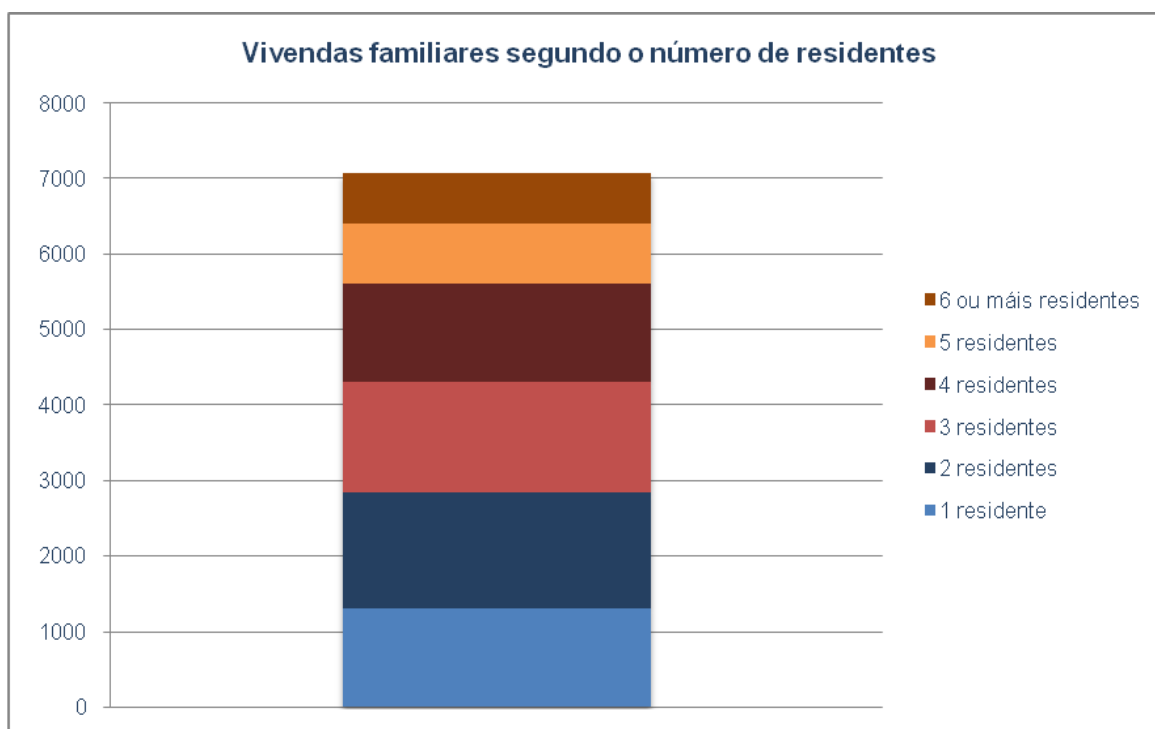


Fonte: Elaboración propia con datos do INE. Censo 2001.



Fonte: Elaboración propia con datos do INE. Censo 2001.

Polo que respecta á ocupación das vivendas segundo número de residentes compre destacar que o cálculo do tamaño medio do fogar arroxa un resultado de 3,1 (INE. Censo 2001), dato moi alonxado tanto da realidade como das intencións actuais de acadar unha cifra menor que posibila unha senda de recuperación poboacional.



Fonte: Elaboración propia con datos do INE. Censo 2001.



3.7 Renda

Como se ven de dicir, a renda é unha variable fundamental ante calquera análise de cohesión social polo alto grao de interdependencia e afectación para coas demais variables. Unha maior cantidade de renda dispoñible, afecta positivamente en todas as demais variables pero unha distribución concentrada pode anular este efecto positivo chegando, no extremo, a situar unha parte de poboación estradense en situación de risco de exclusión social por causas asociadas á renda.

O último dato do indicador municipal de renda dos fogares (IGE 2002) sitúa á Estrada por baixo da media da provincia de Pontevedra (99%) e un pouco máis lonxe da galega que se utiliza como base neste cálculo.

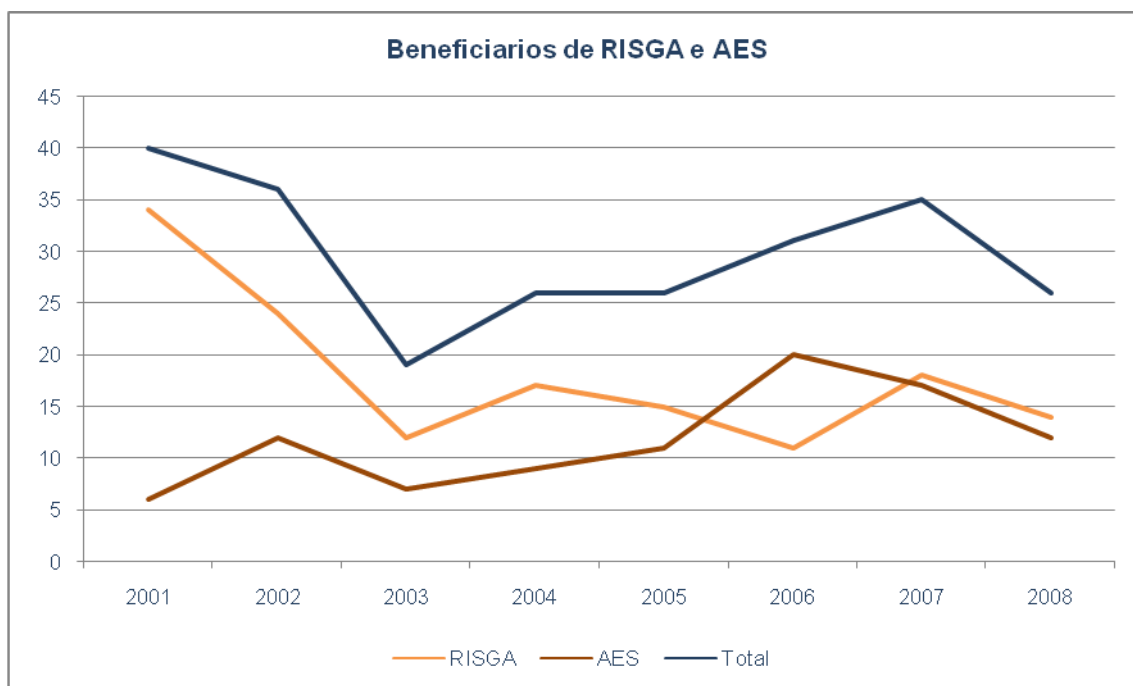
Indicador municipal de renda. 2002

Indicador municipal da renda dos fogares	97
Número de orden	65

Fonte: IGE. Indicador municipal da renda dos fogares

Esta posición relativa en canto á renda sitúa ao concello da Estrada no lugar 65 entre o total dos concellos de Galicia.

Na perspectiva do benestar social do concello analizada a través da renda, é preciso afondar na perspectiva da exclusión social por motivos desta variable fundamental para a vida actual. Para valorar os riscos reais de exclusión utilizaranse os datos da Renda de Integración Social de Galicia (RISGA) e as Axudas para situacións de Emerxencia Social (AES).



Fonte: Elaboración propia con datos do CASERL facilitados polo IGE.



Outra compoñente a estudar respecto das posibilidades de exclusión social por causa de inaccesibilidade á renda é o número de beneficiarios de pensións non contributivas da Seguridade Social.

Pensións non contributivas por tipo e sexo

	Total			Homes			Mulleres		
	Tot	Inv	Xub	Tot	Inv	Xub	Tot	Inv	Xub
2005	495	169	326	157	64	93	338	105	233
2006	477	163	314	154	65	89	323	98	225
2007	488	174	314	151	65	86	337	109	228

Fonte: Vicepresidencia da Xunta de Galicia facilitados polo IGE.

tot-totais | inv-invalidez | xub-xubilación

Atendendo á distribución de pensións non contributivas, o máis salientable é a importancia das mulleres no peso global de beneficiarias deste tipo de pensións. Isto está unha vez máis, ten a súa orixe na estrutura da poboación que se analizou en apartados anteriores onde a muller gaña peso porcentual no total da poboación a medida que ascendemos nos rangos de idade.

Porcentaxe de poboación beneficiaria de pensións contributivas

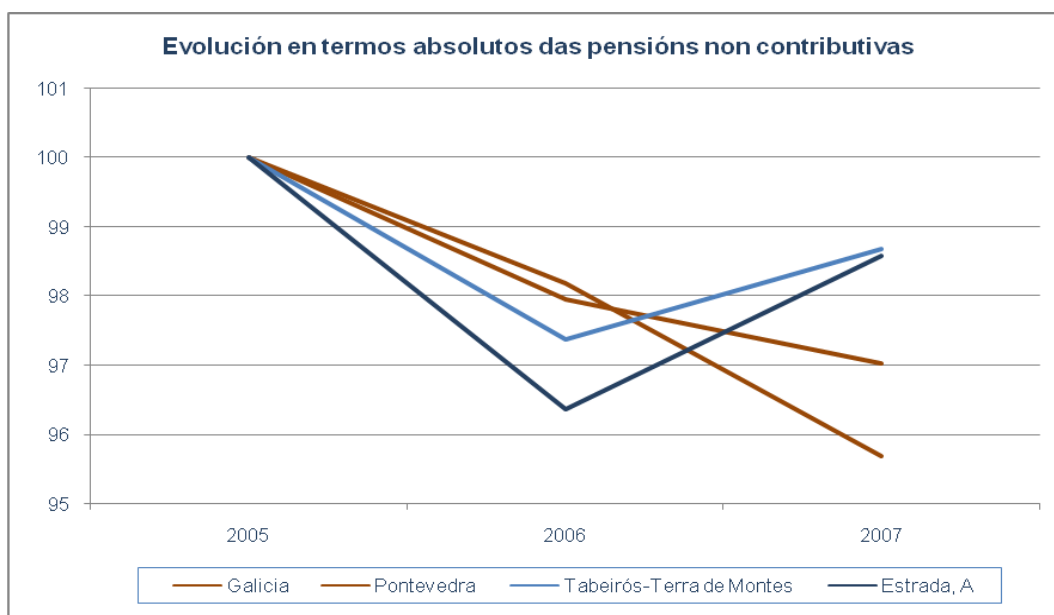
	2005	2006	2007
Galicia	1.91%	1.88%	1.83%
Pontevedra	1.81%	1.77%	1.76%
Tabeirós-Terra de Montes	2.13%	2.08%	2.10%
Estrada, A	2.26%	2.18%	2.23%

Fonte: Vicepresidencia da Xunta de Galicia facilitados polo IGE.

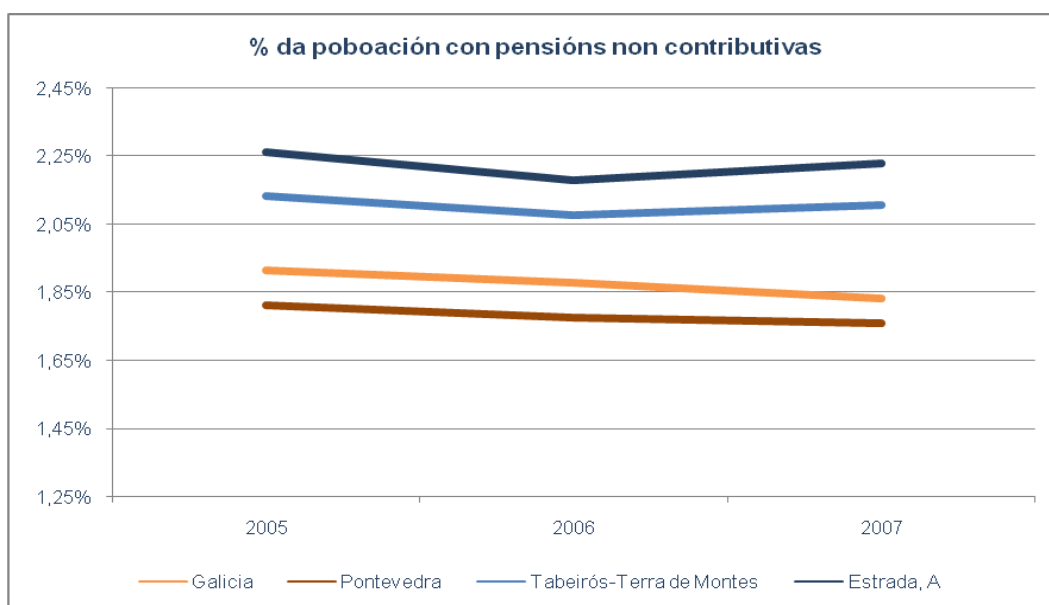
Os datos revelan que no municipio da Estrada rexístranse máis pensións en termos relativos de poboación que en Pontevedra e para o global da Comunidade autónoma. Dado o importante peso da Estrada na comarca, Tabeirós – Terra de Montes, presenta datos na mesma liña que os do concello cabeceira comarcal.

Por outra banda, tanto os datos para Pontevedra como para Galicia presentan unha diminución en termos absolutos (número de beneficiarios) como en relativos (% da poboación que recibe a prestación). No caso da comarca de Tabeirós – Terra de Montes e no concello da Estrada se produce unha diminución en termos absolutos pero que non ten a mesma evolución en relación ao total da poboación.

Se ben do 2005 ao 2007 se produce unha diminución, no caso da Estrada e a comarca, no período 2006-2007 se recuperan posicións volvendo a gañar peso a poboación do concello que recibe pensións non contributivas.



Fonte: Elaboración propia con datos da Vicepresidencia da Xunta de Galicia facilitados polo IGE.



Fonte: Elaboración propia con datos da Vicepresidencia da Xunta de Galicia facilitados polo IGE.

3.8 Mercado de traballo

Ao relacionarmos a poboación coa actividade económica, destaca o elevado volume de poboación inactiva que chega a acadar, unhas décimas por riba do 51% da poboación total. Este dato queda por riba das cifras segundo o Censo de Poboación e Vivendas do 2001 do INE que lle da a Pontevedra unha poboación inactiva de 46,3% e chega ao 49,3% para o conxunto de Galicia.



Relación coa actividade económica da poboación da Estrada

	Total	Homes	Mulleres
Total	19.458	9.017	10.441
Poboación activa	9.478	5.594	3.884
<i>percentaxe</i>	<i>48.71%</i>	<i>62.04%</i>	<i>37.20%</i>
Ocupados	8.445	5.138	3.307
Parados	1.033	456	577
Buscan primeiro emprego	225	62	163
Traballaron antes	808	394	414
Poboación inactiva	9.980	3.423	6.557
<i>percentaxe</i>	<i>51.29%</i>	<i>37.96%</i>	<i>62.80%</i>
Xubilados	4.753	2.151	2.602
Pensionistas	1.214	391	823
Estudantes	1.605	674	931
Tarefas do fogar	2.215	81	2.134
Outra situación	193	126	67

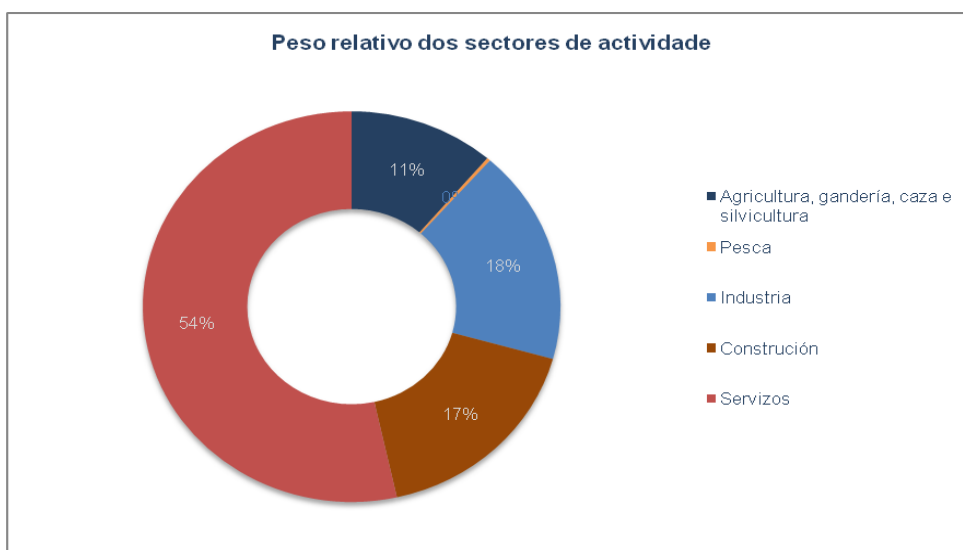
Fonte: INE. Censo poboación e vivendas 2001

Considerando esta circunstancia compre afondar nesta cuestión e rapidamente podemos observar como o peso fundamental desta cantidade de poboación inactiva recae no elevado volume de xubilados da Estrada que cun total de 4.753 representan case que a metade da poboación activa seguira de lonxe polas persoas adicadas as tarefas do fogar e máis de lonxe aínda estudantes e pensionistas.

Nesta primeira visualización destaca tamén a composición eminentemente masculina da poboación activa. Dende a perspectiva do sexo, conséntase a persistencia dunha estrutura tradicional con roles claramente diferenciados entre homes e mulleres.

Este fito vaise replicar na configuración do empresariado, pero este punto será analizado con algo máis de detalle na análise económico -empresarial que se fará a continuación.

Polo que respecta á poboación ocupada segundo o sector de actividade pódese apreciar o peso destacado que xoga o sector servizos con máis do 50% da poboación ocupada nese sector, seguido pola industria e a construción, e non moi alonxado o sector da agricultura, gandería, caza e silvicultura.



Fonte: Elaboración propia con datos do INE. Censo 2001.

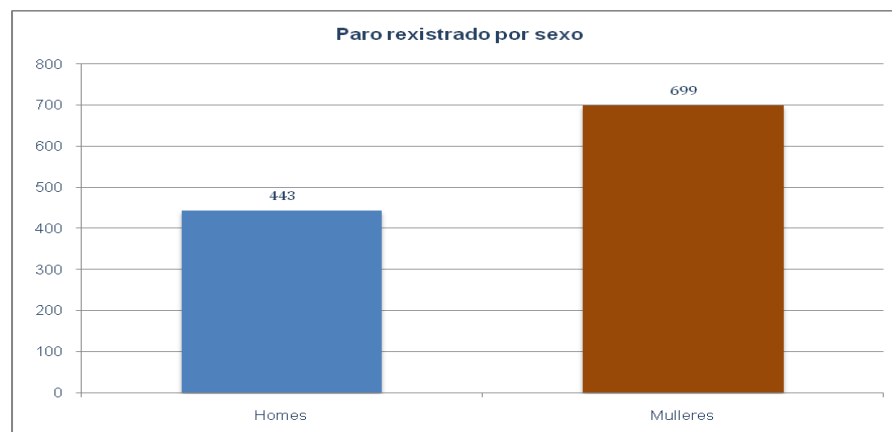
Nos últimos anos a evolución do paro non presenta alteracións significativas da estrutura do mercado laboral no concello da Estrada.

Cifras de paro por sectores de actividade

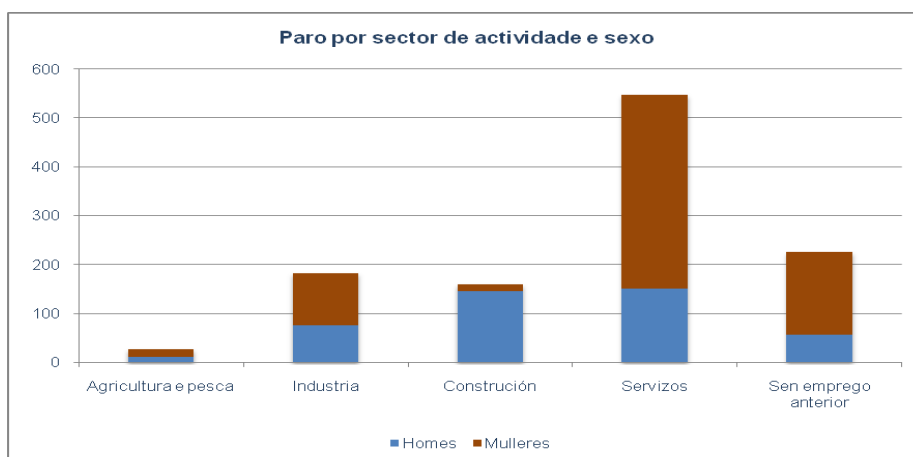
	2005	2006	2007	2008
Paro total	1.132	1.127	1.050	1.143
Agricultura/Pesca	16	19	21	27
Industria	152	157	148	183
Construción	138	137	122	159
Servizos	562	561	522	548
Sen emprego anterior	264	253	237	226

Fonte: Consellería de Traballo.

O que si compre mencionar e nunha reflexión que se pode extraer da análise da estrutura por sexo. Neste caso, novamente a muller sae mal parada na comparación xa que máis do 61% dos parados do concello da Estrada son mulleres, manténdose esta diferenza aproximada en tódolos sectores de actividade a excepción da construción.



Fonte: Elaboración propia con datos do INE. Censo 2001.



Fonte: Elaboración propia con datos do INE. Censo 2001.

3.9 Educación e formación

Coñecer o papel da formación a nivel local e a estrutura formativa do concello da Estrada pode servir de axuda á hora do deseño de directrices a todos os niveis, para o establecemento dunha estratexia de dinamización socioeconómica.

Ao respecto do seu entorno máis inmediato, A Estrada presenta un nivel educativo relativamente baixo concentrando a máis da poboación entre quen non completou o ensino básico e quen conta exclusivamente con esa titulación (59,9%). Porén, en termos de analfabetización e poboación con menos de 5 anos de escolarización, os datos son mellores que para a provincia de Pontevedra e para o conxunto da Comunidade Autónoma.

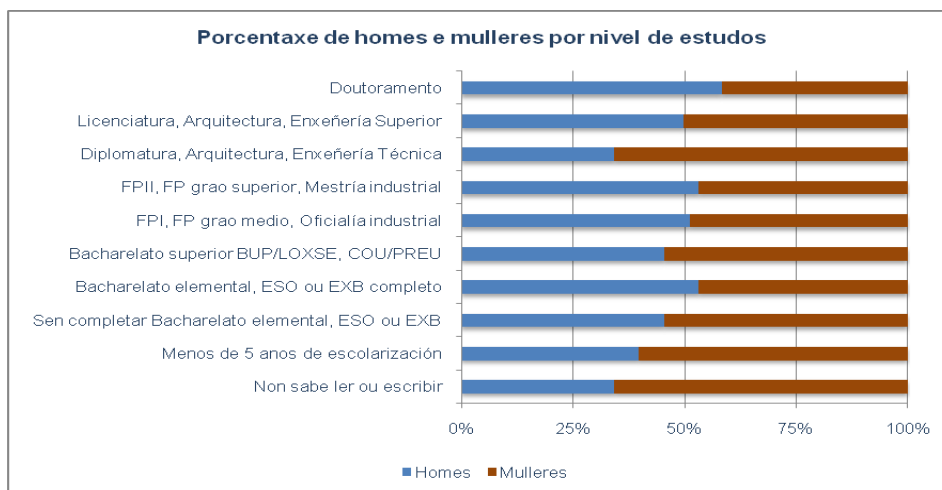
Poboación segundo nivel de estudos. 2001

	Galicia	Pontevedra	Tabeirós Terra de Montes	Estrada, A
Non sabe ler ou escribir	2.05%	1.82%	1.27%	1.27%
Menos de 5 anos de escolarización	16.33%	13.03%	17.22%	14.66%
Sen completar Bacharelato elemental, ESO ou EXB	26.60%	28.31%	35.81%	35.92%
Bacharelato elemental, ESO ou EXB completo	25.09%	27.16%	22.95%	24.04%
Bacharelato superior BUP/LOXSE, COU/PREU	11.25%	11.26%	9.60%	10.59%
FPI, FP grao medio, Oficialía industrial	3.33%	3.47%	1.84%	1.94%
FPPII, FP grao superior, Mestría industrial	4.61%	4.77%	3.61%	3.50%
Diplomatura, Arquitectura, Enxeñería Técnica	5.39%	5.14%	4.45%	4.72%
Licenciatura, Arquitectura, Enxeñería Superior	5.00%	4.79%	3.20%	3.28%
Doutoramento	0.34%	0.26%	0.06%	0.06%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do Censo 2001. INE.



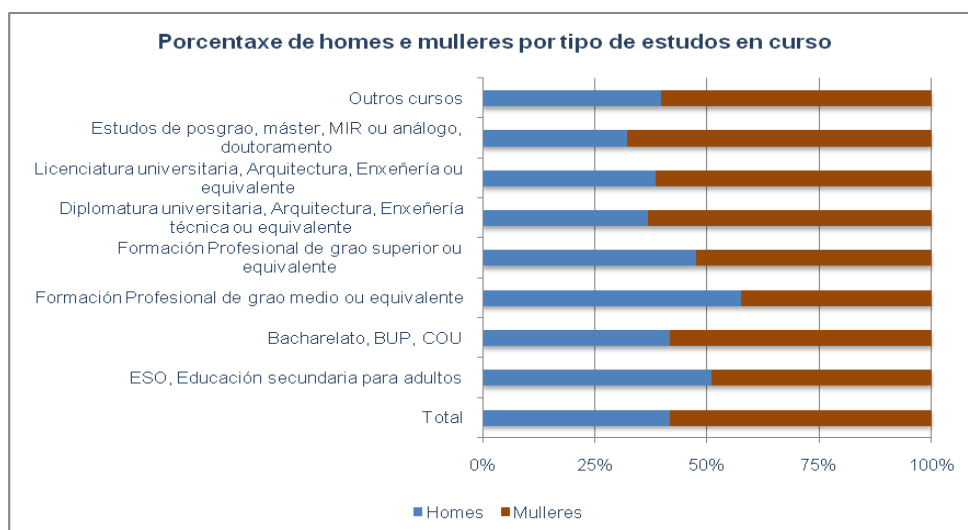
Constátase unha vez máis que existe unha clara desigualdade no acceso á formación por sexos, sendo as mulleres as que teñen un nivel de estudos máis baixo e porcentualmente unha maior taxa de analfabetización.



Fonte: Elaboración propia a partires de datos do Censo 2001. INE.

No momento da realización do Censo 2001, cando se afronta a análise do alumnado que estaba a cursar os seus estudos observábase unha tendencia moi positiva para revertir esta situación que previsiblemente será contrastada nos datos do próximo censo. O feito é que o volume de estudantes que estaban a cursar unha carreira universitaria era considerablemente superior á rexistrada en Pontevedra e Galicia, co que non só está previsto que teña provocado unha modificación estrutural interna no nivel formativo do concello da Estrada, senón que o predispón a situarse nunha situación ventaxosa polo que se refire á capacitación do seu capital humano tanto respecto á provincia como no global galego.

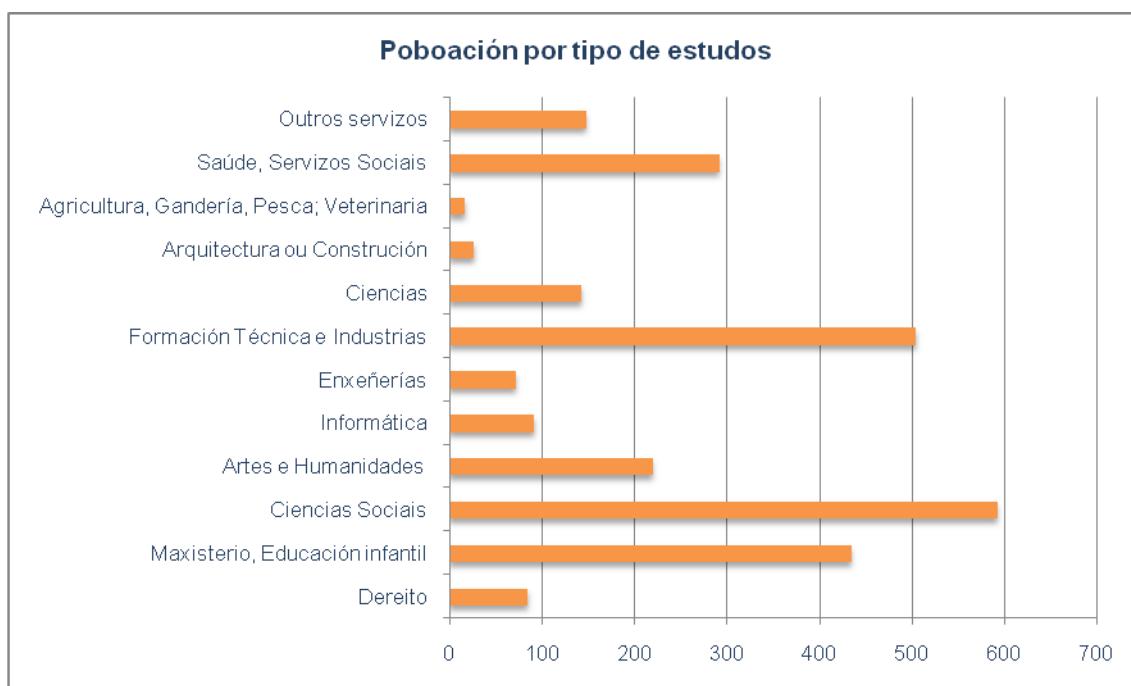
É salientable que nesa previsible modificación estrutural revertese a situación de desvantaxe das mulleres, sendo elas as mellor situadas en canto a formación en curso en case que todos os niveis (excepción da Formación Profesional de Grao Medio ou equivalente).



Fonte: Elaboración propia a partires de datos do Censo 2001. INE.



Polo que se refire ao tipo de estudos apréciase que a veciñanza opta principalmente por cursar estudos relacionados coas ciencias sociais seguido polos estudos técnicos ou industriais.



Fonte: Elaboración propia a partires de datos do Censo 2001. INE.

Compre finalizar este apartado da formación a facendo mención aos Plans de Formación e Inserción Profesional levados a cabo polo concello da Estrada como ferramenta para desenvolver capacidades profesionais que foron abrumadoramente aproveitados pola poboación feminina contribuíndo deste xeito á unha incorporación das mulleres son unha menor formación ao mercado laboral.

3.10 Vivenda

Ao igual que nos demais casos considerados de variables sociais, a vivenda é un dereito de toda a poboación.

Pero indo máis aló, e considerando os intereses do concello da Estrada e dos seus factores económicos, a satisfacción deste dereito a unha vivenda digna ten unha influencia decisiva noutras importantes variables representativas para a cohesión social. Deste xeito, deberíase recoñecer a vivenda como unha das claves para a loita contra os fenómenos da pobreza e a exclusión social, pero tamén como ferramenta para un desenvolvemento económico.

Esta ligazón entre unha vivenda confortable e a eficiencia económica pódese trasladar a través da idea de considerar a vila como unha vivenda e outorgándolle ao urbanismo a responsabilidade de deseñar un espazo atractivo onde se favoreza o desenvolvemento do día a día da veciñanza e se facilite o desenvolvemento das súas inquiredanzas e habilidades.



3.11 Sanidade

Unha boa asistencia sanitaria, ao igual que un medio ambiente seguro, son elementos básicos do progreso social.

A cobertura sanitaria dunha comunidade é outra das principais variables para a cohesión social. Non é sustentable un crecemento que poña en perigo a saúde da poboación nin tampouco un crecemento a costa da redución de prestacións sanitarias ou na que se detecten desigualdades no acceso á sanidade.

Ante o deseño don plan de desenvolvemento, é preciso considerar as necesidades en termos de saúde e para elo pode ser unha mostra inicial o mantemento ou mellora dos recursos humanos sanitarios dispoñibles para a atención primaria da poboación.

Recursos humanos en atención primaria

	2008
Médico xeral	22
Ats/du	24
Auxiliar de enfermería	4
Celador	8
Función administrativa	7
Asistente social	1
Farmacéutico	1
Fisioterapeuta	3
Matrona	2
Odontólogo	1
Pediatra	3
Psicólogo	0
Técnico especialista	1

Fonte: Consellería de Sanidade. Guía de servizos.

3.12 Participación social

No modelo de concello que se está a deseñar a través do novo Plan Xeral de Ordenación Municipal, a implicación e integración de tódolos axentes sociais xoga un papel definitivo.

Unha vila para a cidadanía e a veciñanza só se pode facer dende as bases, escoitando e favorecendo a participación organizada da sociedade estradense sobre as temáticas do seu interese pero tamén a través da implicación no día a día das decisións públicas ou privadas que lles poden afectar.

A integración dun proceso de Axenda 21 Local cos seus foros de participación perfectamente activados debería ser considerado como unha posibilidade estratéxica de implicación da veciñanza na construción dunha identidade común que non podería ser suplantada en competencia por outros lugares do entorno.



3.13 Novas tecnoloxías

As tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) levan na actualidade unha traxectoria imparábel que está a condiciona- las relacións económicas e sociais.

Cómpre abordar este tema cunha visión ampla e entende-la sociedade da información como unha nova cultura, unha nova forma de organización socioeconómica baseada na capacidade case ilimitada para xerar e acceder á información, que se manifestará na súa verdadeira dimensión cando chegue a constituír unha alternativa de desenvolvemento económico na Estrada.

A Estrada debe seguir a apostar pola “creación dunha comunidade virtual que aglutine todos os estradenses e os seus procesos, para a xeración de riqueza no ámbito local, tanto cultural coma social, a promoción de proxectos empresariais ligados ás novas tecnoloxías, así como a dinamización laboral da Estrada baseándose en medios electrónicos.” (obxectivo do programa para a dinamización social para a sociedade da información de aestradaixital.com).

3.14 Cultura e lecer

Un dos principais valores cos que conta A Estrada para o seu desenvolvemento endógeno, parte da posta en valor da súa propia identidade.

A cultura e o tempo de lecer da veciñanza deben atopar unha resposta no seu propio concello na liña de acadar unha capacidade propia do concello da Estrada para satisfacer as demandas socioculturais das súas xentes e aproveitar ao mesmo tempo, para acadar unha grande implicación a través da difusión da súa identidade e facendo forza nas súas singularidades propias nas que non ten, nin poderá ter competencia algunha.

Non se deberá minusvalorar o importante papel que podería xogar a identificación da Estrada como un centro de lecer cunhas características propias e determinadas, que non só satisfaría as necesidades propias da veciñanza senón que podería resultar un atractivo no que A Estrada, tendo en conta os seus importantísimos recursos naturais, ten unha grande capacidade de competencia e un mercado potencial moi próximo, tanto na mesma provincia (Pontevedra e Lalín) como en Santiago de Compostela.

3.15 Actividades económicas no municipio

A estrutura económica da Estrada ven marcada pola produción en cada un dos sectores, a ocupación e o número de empresas ou explotacións. Neste sentido

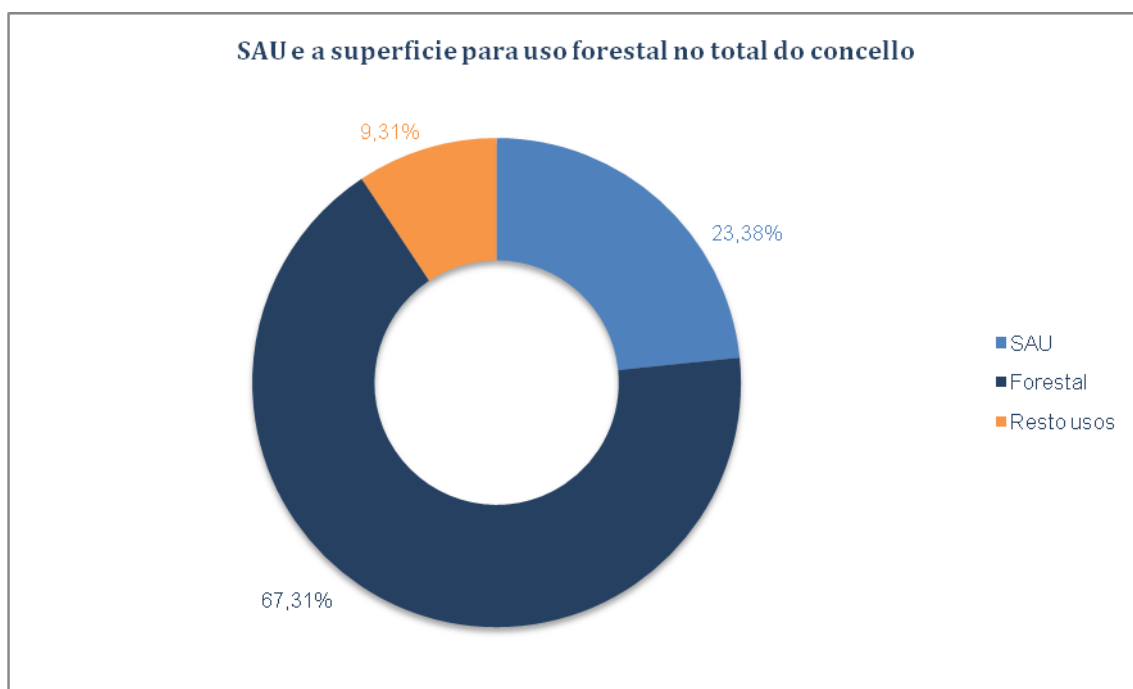
3.15.1 Sector primario

O concello da Estrada conta cunha significativa actividade económica rural asociada ás actividades agropecuarias, mais a presenza dun núcleo urbano cabeceira de comarca, capital do municipio e con



fortes ligazóns con Pontevedra e sobre todo con Santiago de Compostela, fai que A Estrada non poda ser considerado un concello rural en sentido estrito.

Se ben se pode apreciar unha dinámica regresiva do número de explotacións agrarias e a porcentaxe de Superficie Agraria Útil (SAU) tense reducido na ultima década, os usos do solo seguen a responder ás lóxicas de aproveitamento agropecuario que ten un carácter estratéxico no concello.

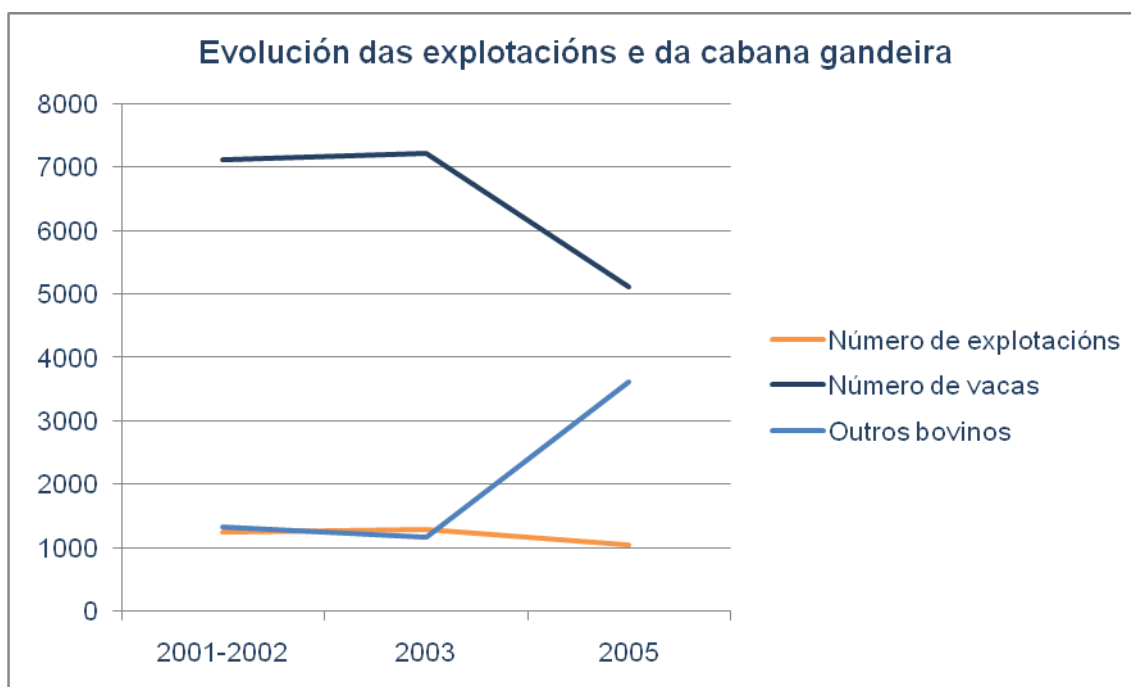


Fonte: Elaboración propia con datos da Consellería do Medio Rural. Anuario de estatística agraria 2005

Esta estrutura moi xeneral dos usos do solo permite atisvar unha repercusión directa na conformación da paisaxe e na estrutura dos asentamentos da poboación no rural e da propia estruturación do territorio.

Desta SAU, unha grande parte está adicada á produción de alimentos para o gando vacún que, no subsector gandeiro, é o de maior relevancia no concello da Estrada representando case que o 60% de toda a cabana gandeira no concello despois duns anos de diminución deste peso relativo dende algo máis do 84% no período 2001-2003.

Tamén se pode apreciar unha diminución no número de vacas que poden ter algunha relación co mal das vacas tolas de primeiros anos do milenio. Porén, esta importante diminución que se pode apreciar non ten unha repercusión directa no número de explotacións en parte pola substitución de vacún por outros bovinos que no 2005 provoca un repunte no total da cabana ate as 8.721 cabezas de bovino



Fonte: Elaboración propia con datos da Consellería do Medio Rural. Anuario de estatística agraria 2005

3.15.2 Industria e construción

As actividades relacionadas coa construción e a industria xogan un papel fundamental na estrutura económica do concello da Estrada, porén no período 2003-2008 prodúcese unha variación da actividades industriais (incluída a construción) que contrae estas ramas de actividade nun 1,7%.

Actividades de industria e construción	475
Actividades industriais	226
Energía e auga	3
Extracción y transformación minería enerxía e derivados; industria química	26
Industrias transformadoras de metais; mecánica de precisión	36
Industrias manufactureiras	161
Actividades construción	249
Variación actividades industriais 03-08 (%)	-1,7

Fonte: Centro de estudos de La Caixa. Anuario Económico de España 2009.

Pola súa parte o auxe da construción nos últimos anos tivo unha importancia significativa como actividade produtiva na Estrada, non só pola súa contribución directa senón tamén polas actividades asociadas que nos últimos anos se xeraron ao seu carón. Así aos aproximadamente 1.500 empregados na construción habería que engadir os empregos das empresas subministradoras e de servizos asociados neste nicho de emprego.



Pola súa parte, a base puramente industrial da Estrada está conformada por unha rede de pequenas e medianas empresas que deseñan unha rede que ofrece unha certa estabilidade baseada nunha actividade non concentrada na titularidade das industrias e empresas.

Se ben a actividade non se concentra en termos de titularidade, as industrias manufactureiras son as que teñen máis importancia no tecido local. En especial aquelas especializadas na rama da madeira e o moble.

A meirande parte destas empresas se localizan nas inmediacións do casco urbano, polo que unha ordenación apropiada para estas actividades permitiría compatibilizar as súas necesidades de desenvolvemento e expansión coa propia dinámica do núcleo urbano a prol dunha mellora da habitabilidade.

Esta actividade relacionada co moble e a madeira xoga un papel fundamental na socioeconomía e na propia identidade do concello da Estrada, e como tal debe ser considerada no deseño de estratexias de futuro.

RELACIÓN DAS PRINCIPAIS EMPRESAS DA ESTRADA

POLÍGONO INDUSTRIAL DA GRELA (ARNOIS).

- Rocas elaboradas Balboa, S.L.
- Pneumáticos Manolo, S.L.
- Talleres Ravife, S.L.
- Mobles Arnoa, S.L.
- Cafetería Bodedos, S.L.
- O Home do Saco, S.L.
- Talleres López Couto, S.L.

POLÍGONO INDUSTRIAL DE LAGARTÓNS

- | | |
|---------------------------------|---------------------|
| - Herfica, S.L. | Madeira Construción |
| - Carvil, S.L. | Madeira Construción |
| - Loga, S.L. | Madeira Construción |
| - Carpintería Estelar, S.L. | Madeira Construción |
| - Euronazca, S.L. | Madeira Construción |
| - Muebles Pose Mato | Madeira Construción |
| - Campos, S.L. | Madeira Construción |
| - Frisegal, S.L. | Madeira Construción |
| - Mavalca, S.L. | Madeira Construción |
| - Hermanos Iglesias, S.L. | Madeira Construción |
| - Madegal, S.L. | Madeira Construción |
| - Panadería A Fogaza, S.L. | Alimentación |
| - Gesver, S.C. | Barnizados |
| - O Ferreiro, S.L. | Cerraxería |
| - E. Trigo, S.L. | Electrodomésticos |
| - Servizos Puente Liñares, S.L. | Estación de Servizo |
| - Leñas Lagartóns | Leña-Calefacción |
| - Regatos, S.C. | Restauración |
| - Auto-Avanti. | Taller mecánico |



POLÍGONO EMPRESARIAL DE MATALOBOS

- Dalarjo, S.L.	Materiais construción
- Ferros Pedregal.	Materiais construción
- Buela.	Materiais construción
- Vidrios Mos.	Materiais construción
- Aluminios Estrada.	Materiais construción
- Tato Escaiolas.	Materiais de construción
- Marbre.	Pintura
- Maceiras Filloy.	Elaboración de pedra
- Planta de formigón.	Formigón
- Castro Cuns.	Construción
- Luís Camba, S.L.	Construción
- Puga, muebles.	Fábrica de mobles
- Lany y Rey.	Fábrica de mobles
- Antonio Goldar.	Fábrica de mobles
- Industrial do Moble.	Fábrica de mobles
- Prado Renda.	Fábrica de mobles
- Martínez Otero.	Fábrica de mobles
- Brasil-Car Citroën.	Automóbil
- Blanco-Ford.	Automóbil
- Automóbiles Mouriño Skoda.	Automóbiles
- Automóbiles Gestoso.	Automóbil
- Electricidade Otero.	Electricidade automóbil
- Gallega de plátanos.	Distribución de froitas
- Frucogal.	Distribución de froitas
- Manuel Porto, bebidas.	Distribución bebidas
- Puyma.	Distribución madeiras
- Sorega, S.L.	Representacións distribucións
- Casch Galicia.	Distribución alimentación
- Masco Marketing Services, S.L.	Importacións, exportacións
- Imbanor, bacalao.	Importación bacalao
- Manuel Blanco Casais.	Cría de aves
- Panadería Cervela.	Panadería
- Andar Strada.	Inmobiliaria
- Manuel Otero, torneiro.	Torno en madeira
- Manolo Suárez.	Varios
- Duvi, S.L.	Confección
- Instele.	Instalacións eléctricas
- Matadeiro.	Matadeiro
- Hotel Summa.	Hotel
- Sir Portugal.	Elaboración cortezas árbores

POLÍGONO INDUSTRIAL DE TOEDO

- Cociñas Toedo S. Coop.	Fabrica de muebles
- Enrique García Lorenzo.	Fábrica de muebles
- Mobles El Zar S.L.	Fábrica de mobles
- Muebles Blanco y Pereiras S.L.	Fábrica de mobles
- Valiñas y Buela S.L.	Carpintería de madeira



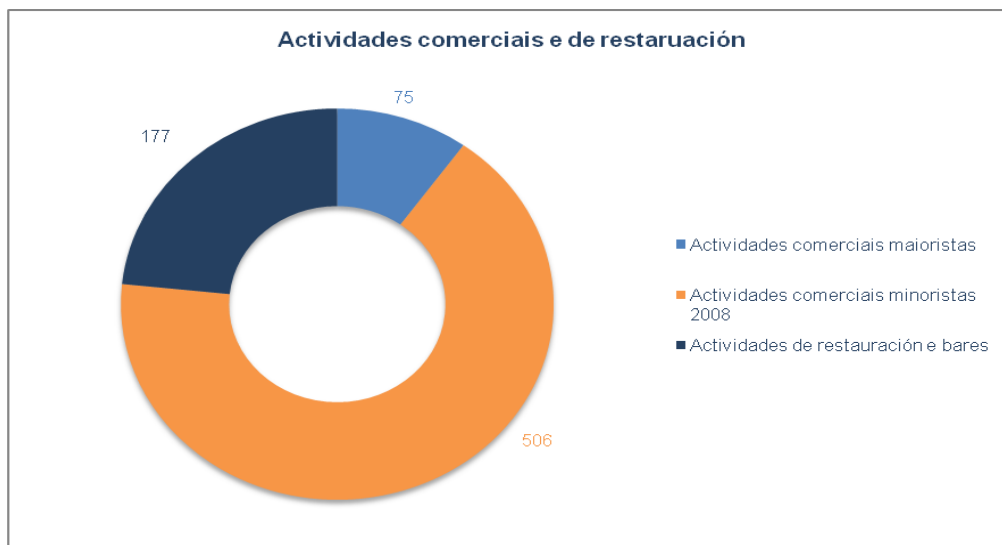
- Unimet	Carpintería metálica
- Marbe Hispania S.L.	Materiais de construción
- Ferros Diego S.L.	Distribución aceiro
- Martínez y Neira S.L.	Construción
- Requeijo y Montaña S.L.	Construción
- Sometal SLU	Construción
- Strada Metal S.L.	Construción
- Vidriomos S.L.	Cristalería
- Antonio Garrido Sanmartín	
- Calpep Bebé S.L.	Confección
- Carlos Magariños Costenla	
- Centro Elegante C.B.	Lavado y planchado de ropa
- Espectáculos Chapín S.L.	Agencia de espectáculos
- Frende S.L.	Pneumáticos e transportes
- Estrada de transportes S. Coop.	Transporte
- Froitas e patacas Asorey S.L.	Venta de froitas
- Lambetadas Discolam S.L.	Distribución alimentación
- Gravados Estrada S.L.	Gravados en pedra
- Hermanos Picaño S.L.	Piensos
- Induvica Pontevedra S.L.	Venta e distribución
- Puente Arana Distribución.	Distribución
- Talleres Duran Seijas S.L.	Mecanizados
- Leal y Soares España S.L.	Reciclado de produtos orgánicos
- Cuatro y Media Comunicación S.C.	Comunicacións
- Enmarcaciones Mundomarco S.L.	Fabricación de cadros

Como se pode observar no listado das principais empresas o sector da madeira e o moble é o máis importante da Estrada. Esta especialización ten dado lugar á formación dun sistema produtivo local especializado neste sector.

3.15.3 Sector terciario

O sector terciario tamén ten unha grande importancia na Estrada cun número representativo de actividades no sector comercial e da restauración Isto ven asociado ao seu carácter de cabeceira comarcal que da cobertura de bens e servizos, en especial a Tabeirós – Terra de Montes, pero tamén representativa para o norte da provincia de Pontevedra.

A oferta comercial minorista localizado no centro urbano é un elemento fundamental nesta dimensión. A estratexia comercial da Estrada debe pasar por ter especial consideración a este sector de actividade que no período 2003-2008, a pesares de perder un 1,2% de actividade, mantense moito mellor que o sector maiorista que se deixou case un 14% da súa actividade baseada no comercio de produción agraria e no comercio interindustrial.



Fonte: Centro de estudos de La Caixa. Anuario Económico de España 2009.

Pola súa banda, non se pode rexeitar o importante papel que as actividades do tempo lecer asociadas á restauración e os bares teñen no conxunto da actividade económica municipal. Non só o seu volume de actividade (máis de 170 establecementos) senón tamén o feito de que, dentro do sector terciario, a rama da restauración e dos bares foi a única que creceu nun período particular como é o 2003-2008, cun incremento de máis dun 1% na súa actividade.

En certa maneira ligado coa restauración e os bares, merece unha especial mención o turismo que se consolida como un dos eixos cunha maior potencialidade estratéxica no futuro da Estrada. Un turismo especializado baseado na posta en valor da propia identidade estradense pode facer do concello un referente sen competencia considerando a enorme calidade dos seus recursos naturais e patrimoniais, tanto materiais como inmateriais.

O carácter estratéxico do turismo para o futuro da Estrada, debe permitir continuar co impulso que nos últimos tempos tivo o sector na liña dunha especialización competitiva baseada na diferenciación e na calidade.

3.15.4 Demografía empresarial

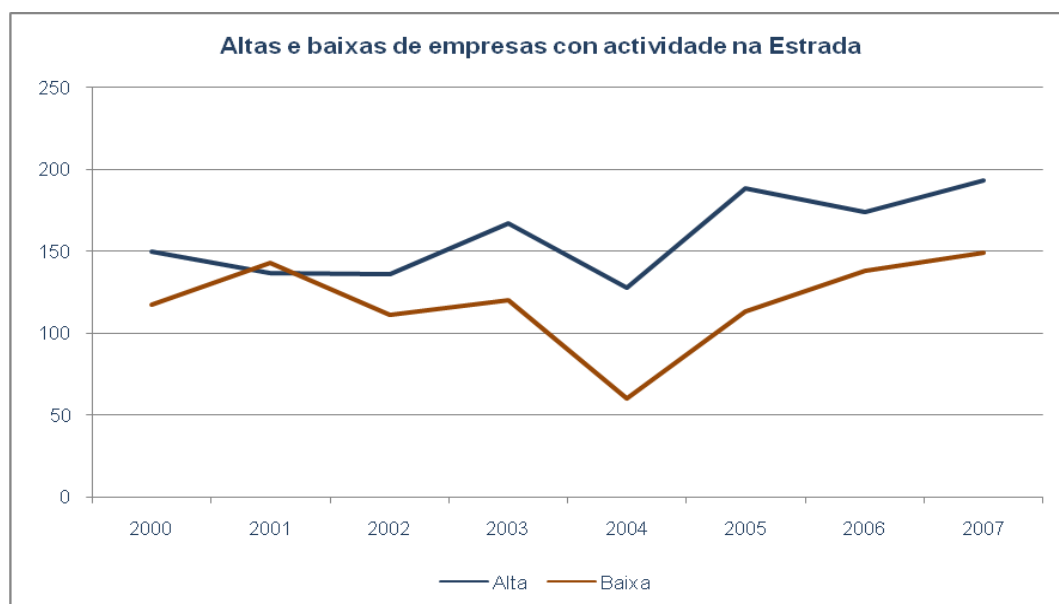
Nos últimos anos ten crecido de xeito constante e nun volume importante o número de empresas con actividade no concello da Estrada. Isto é síntoma do dinamismo económico que o propio concello leva e que pode ser potenciado na liña dunha mellora estrutural do mercado laboral e da importancia relativa dos sectores de actividade para outorgar unha maior estabilidade e capacidade de desenvolvemento á economía estradense.

Empresas con actividade na Estrada								
1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1.384	1.420	1.411	1.441	1.489	1.558	1.631	1.667	1.708

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais.



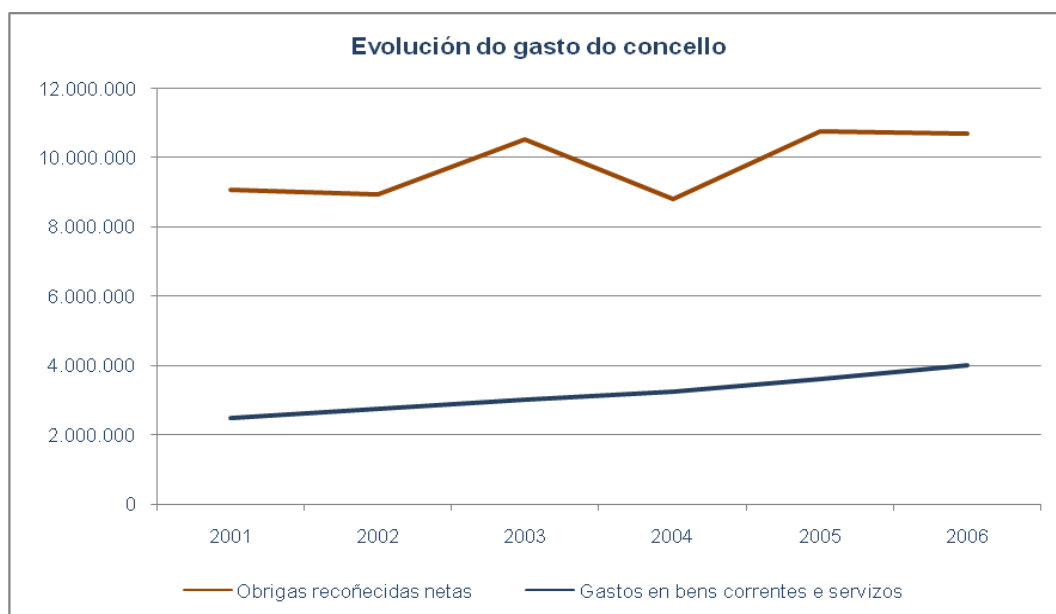
Este incremento constante ven producido por un discorrer paralelo nos datos de altas e baixas de empresas. Neste senso, o camiño polo que se deben orientar as actuacións de futuro é o de facilitar a durabilidade das iniciativas e tentar de manter os ratios de crecemento nas altas namentres se deseña un marco estable e atinado para a non destrución de empresas.



Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais.

3.15.5 Sector público

Polo que respecta á participación do sector público, en concreto do Concello da Estrada, na economía municipal, pódese apreciar un constante crecemento no gasto municipal, principalmente asociado aos gastos en bens correntes e servizos, que son os máis susceptibles de provocar unha dinamización directa sobre a actividade económica local.



Fonte: Elaboración propia con datos do Ministerios de Facenda



4. ESTRUCTURA FUNCIONAL DO TERRITORIO

Na elaboración dun PXOM faise necesario contemplar as lóxicas de funcionamento e organización territorial, a fin de axeitar ás mesmas as propostas do mesmo e non expoñer situacións desacordes coa propia dinámica do territorio.

A estrutura funcional do termo municipal da Estrada e o sistema, tanto interno como externo, de relacións espaciais vai depender fundamentalmente dos seguintes elementos:

- Situación e accesibilidade dos núcleos de poboación
- Disposición dos sistemas viarios e de comunicación
- Capacidade de cada asentamento para xerar atracción espacial en base aos seus equipamentos, dotacións e actividades.

Dentro da estrutura funcional do sistema de asentamentos contémpase unha clara diferenciación entre o centro urbano da Estrada e os núcleos rurais. O núcleo urbano presenta a máxima accesibilidade e funcionalidade dentro do Concello. Concentra a meirande parte das actividades comerciais, industriais e de servizos, circunstancia que implica unha atracción sobre o total da poboación municipal que ten a necesidade, por múltiples motivos, de desprazarse a cotío á capital. A isto contribúe a disposición da rede viaria. A Estrada é cruce de camiños das vías de comunicación máis importantes (coa excepción da N-525 e a Autoestrada Central de Galicia) que transcorren polo concello: a N-640 e a PO-841. Tamén na Estrada converxen estradas locais que desempeñan un papel de vía de comunicación entre os núcleos rurais do concello e a capital municipal.

Cabe destacar a boa situación e accesibilidade que presentan a meirande parte dos núcleos rurais, debido á rede de pistas construídas por causa da concentración parcelaria que cubre unha grande porcentaxe do territorio municipal. Se ben, en lóxica, os máis afastados da Estrada, presentan uns maiores tempos comunicativos.

Os núcleos rurais contan cunha actividade fundamentalmente ligada á agricultura e á gandería, se ben cada vez é mais frecuente que haxa residentes nos núcleos rurais, dedicados a tarefas non agrarias. Só un número moi restrinxido conta con dotacións e servizos capaces de crear unhas mínimas áreas de atracción funcional dun reducido nivel de especialización. Trátase de actividades do tipo de pequenos talleres ou unidades fabrís, tradicionais tabernas e tendas, almacéns,... ou servizos públicos como colexios de ensino primario, delegacións bancarias ou consultorios médicos.

As principais entidades rurais que presentan unha estrutura funcional non agraria de certa importancia son:



Codeseda	Principias equipamentos: Colexio primaria, delegación bancaria, centro de saúde, servizos, comercio, talleres, farmacia.
	Motivo: Afastamento do núcleo da Estrada. Cubre as necesidades básicas de parte do espazo sur caracterizadas polas dificultades de accesibilidade co centro urbano.
Souto de Veá	Principias equipamentos: Colexio primara, delegación bancaria, centro de saúde, talleres, pequenas empresas, comercio, farmacia.
	Motivo: Localización nunha área de importantes densidades demográficas. Accesibilidade respecto a entidades rurais próximas
Mouteira (Berres)	Principias equipamentos: Servizos, talleres e pequenas empresas da madeira
	Motivo: Elevadas densidades demográficas
Castroion (Oca)	Principias equipamentos: Colexio primaria, centro de saúde, farmacia, comercio e servizos
	Motivo: Elevadas densidades demográficas. Afastamento respecto á Estrada. Accesibilidade por trazado da N-525
O Foxo (Rubin)	Principias equipamentos: Colexio primaria, industrias, farmacia, servizo e comercios
	Motivo: Elevadas densidades demográficas. Accesibilidade. Proximidade á Estrada

(*) Non se contemplan Lagartóns, Matalobos, nin Callobre debido á súa proximidade á Estrada.

Conta o concello con 465 entidades rurais, a meirande deles de pequeno tamaño, de xeito que só un número moi reducido supera os 100 habitantes no 2001.

NÚCLEOS RURAIS CON MÁIS DE 100 HABITANTES NO 2001

Figueroa de Abaixo	Figueroa de Arriba	Os Bolos	O Castro (Ouzande)
A Igrexa (S. M. de Barcala)	A Aldea Grande	Santa Baía	Ramirás
Rendo	A Consolación	O Foxo	A Mouteira

No tocante ás relacións funcionais externas A Estrada presenta uns fortes lazos funcionais con Pontevedra e Santiago. Pola súa situación dentro de Galicia e disposición respecto a eixes comunicativos de carácter rexional conta cunha boa accesibilidade respecto ás principais cidades galegas:

DISTANCIAS E TEMPOS DE COMUNICACIÓN DA ESTRADA.

	distancia km.	tempo medio
A Coruña	102	1h 6´
Vigo	72	44´
Santiago	31	31´
Lugo	112	1 h 24´
Ourense	97	1 h 13´
Ferrol	126	1 h 30´
Pontevedra	49	31´

Fonte: Consorcio Zona Franca de Vigo



Santiago é a cidade máis próxima. A súa comunicación vese favorecida polo trazado da PO-841. O tempo medio de chegada é de 31', se ben nos últimos anos o forte desenvolvemento urbanístico de Teo implica un maior volume de tráfico e un incremento dos tempos de desprazamento. A atracción de Compostela fundaméntase na oferta laboral e de servizos, así como na importancia que adquiren funcións de ámbito rexional como a capitalidade autonómica ou a Universidade. Pontevedra, pola contra, sitúase a máis distancia e cuns maiores tempos medios de acceso. Neste caso as relacións funcionais fundaméntanse nas actividades de servizos privadas e sobre todo nas funcións administrativas vinculada á capitalidade provincial.

Dentro do contexto galego A Estrada aporta certas especificidades. Conta cun equipamento público de rango rexional: A Escola Galega de Seguridade. E cunha especialización empresarial no campo da madeira e do moble que a singularizan no conxunto de Galicia.

Tamén destaca A Estrada dentro de Galicia pola súa forte potencialidade turística no campo das novas modalidades de ocio. Os principios atractivos do concello son a calidade paisaxística e medioambiental centrada nas áreas de val e de media montaña; e a riqueza patrimonial e cultural coa que conta en campos como a etnografía e festas populares (Rapa das Bestas, Festa do Salmón,...), ou o patrimonio construído (Pazo de Oca, Torre de Guimarei,...). Estes recursos vense potenciados por infraestruturas e empresas turísticas que favorecen a atracción no eido do turismo de aventura, de deporte, gastronómico,...

4.1 Sistemas xerais de comunicacións

A nivel de grandes infraestruturas de comunicación A Estrada sitúase entre dous dos principais eixes comunicativos de Galicia. Por unha parte está moi próxima da A-9 que comunica en dirección norte - sur as áreas litorais galegas. Por outra a Autopista Santiago - Ourense discorre polo vértice noroeste do concello. Polo termo municipal discorren dúas Estradas Nacionais que forman dous eixes comunicativos rexionais: a N-525 que comunica Ourense con Santiago, e a N-640 que marca un eixo leste - oeste comunicando Lugo con Ourense. Outro eixe importante é o trazado pola PO-841 que une á Estrada con Santiago de Compostela, sendo unha vía de gran ocupación debido ás múltiples relacións funcionais establecidas entre as dúas localidades. Está en proxecto a extensión da nova autopista AG-59, de titularidade autonómica, actualmente cun único tramo aberto, o pertencente ao tramo Covas (Santiago) – A Ramallosa (Teo), no tramo A Ramallosa – A Estrada.

4.1.1 Sistema viario

A Rede Viaria desempeña un papel primordial na organización urbanística de calquera espazo. Ademais de servir como soporte do sistema relacional da poboación, acada unha significativa transcendencia como elemento soporte para a constitución do sistema de asentamentos.

Na Estrada podemos diferenciar os diferentes niveis dentro da rede viaria correspondentes o Sistema xeral da estrutura do territorio:



NIVEL I. Autoestradas e autovías do Estado	Autoestrada Santiago - Ourense (AP53) PO-841
NIVEL II. Estradas convencionais do Estado, vías de alta capacidade e rede primaria autonómica.	N- 640 N- 525
NIVEL III. Rede secundaria autonómica e rede viaria de competencia da Deputación Provincial	PO-841 PO-213 PO-214 PO-222 PO-505 PO-181 PO-182 EP-7001, EP-7002, EP-7003, EP 7004 EP-7005, EP-7006, EO-7007, EP 7008 EP-7009, EP-7010,EP-7011, EP 7012 EP-7013, EP-7014, EP-7015, EP 7016 EP-7017, EP-7019, CP 7020 EP-7021, EP-7022, EP-7023, EP 7024 EP-7025,EP-7101, EP-7102, EP- 8401

Incluiránse tamén, unha vez executadas, a nova autopista AG-59, de titularidade autonómica, no tramo A Ramallosa – A Estrada, a Variante da Estrada á N-640 e a Rectificación do trazado da N-640 no seu tramo Pena do Foxo-Callobre.

Ademais do sistema xeral viario, existe unha ampla rede viaria local que permite a comunicación entre os núcleos rurais e articula gran parte do territorio municipal. O resto de camiños e sendas de uso e dominio públicos no territorio terá o carácter de vías de nivel local secundario.

Os eixes estruturantes principais do concello son a N-640 e a PO-841, que se configuran como soporte da estrutura da rede viaria do concello. A partires deles organízase a disposición do resto de sistemas xerais que organizan o territorio. Estes dous eixos crúzanse no núcleo da Estrada configurándolle a este un máximo grao de accesibilidade interna.

A N-640 atravesa o concello en dirección leste - oeste, pola zona central do municipio. Organiza a rede interna e serve de igual xeito como eixe comunicativo de rango rexional unindo as cidades de Pontevedra con Lugo, como de eixe estruturante principal a nivel interno. A PO-841 comunica A Estrada con Santiago. Ten un carácter de eixe organizador fundamentalmente interno, sendo o seu papel rexional menos relevante. Marca un eixe norte - sur no cal se localiza o Polígono de Toedo e xa preto do curso do Ulla organiza un espazo de elevada densidade demográfica.

Atoparémonos tamén con viarios de alta capacidade que atravesan o municipio pero que sen embargo non teñen capacidade de organización interna do termo municipal, senón que participan da relación do municipio co resto da xeografía galega. O máis importante é a N-525 que atravesa o cuadrante nordeste do concello. Esta vía ten un rango rexional comunicando Santiago con Ourense. Na mesma



situación se atopa o trazado da Autoestrada (AP-53) que discorre en paralelo á N-525, así como o acceso á mesma.

A rede de vías internas principais que estruturan o resto do territorio son as PO-213 A Estrada- Ponte Ulla, a PO-214 Baloiira –Pontecesures, a PO-222 Codeseda -Campo Lameiro, a PO-505 Orosa-Orazo, a PO-181 e a PO-182. A PO-213 une a Estrada co vértice nordeste do concello. Transcorre en gran parte paralelo ao curso fluvial do Ulla, atravesando parroquias de elevada densidade humana. A PO-214 organiza o cuadrante noroeste do concello. A PO-222 discorre pola zona sur montañosa do municipio. A PO-505 une a autoestrada A-53 coa nacional N-640.

A rede de vías internas secundarias correspóndese coa densa e numerosa rede de camiños e pistas asfaltadas que serven para comunicar aos núcleos lugares entre si, cos seus campos de cultivo e coas vías e eixes viarios de maior entidade. Destaca neste sentido a importante rede camiñeira de carácter rectilíneo constituída pola rede de vías construídas pola Concentración Parcelaria.

As parroquias polas que discorren os principais eixes comunicativos son:

N-640	Matalobos, A Estrada, Lagartóns, Callobre, Rubín, San Pedro de Ancorados, Agar, Curantes
N-525	Arnois, Oca, Loimil, Orazo
PO-841	A Estrada, Toedo, Baloiira, Santa Cristina de Veá, San Xurxo de Veá, Couso
PO-213	A Estrada, Aguións, Barbude, Paradela, Ribeira, Berres, Arnois
PO-214	Baloiira, San Xurxo de Veá, San Miguel de Barcala, Sta. Mariña de Barcala
PO-222	Codeseda, Souto, Arca
PO-505	Orazo, Agar, Curantes
PO-181	San Xurxo de Veá
PO-182	Baloiira

4.1.2 Sistema ferroviario

Constitúen o Sistema Xeral ferroviario a parte da Liña de alta velocidade do Tramo Ourense-Santiago, pertencente a liña Madrid-Galicia, e a parte da liña de Media distancia Santiago-Ourense-Puebla de Sanabria, ambas discorrendo pola zona noreste do concello.

4.2 Infraestruturas de servizos

Abastecemento de auga

O municipio conta cunha rede municipal que abastece o núcleo urbano e as parroquias limítrofes, o resto do concello dispón de auga potable baseada en pequenas redes veciñais xestionadas polos propios veciños, que se abastecen en mananciais naturais ou minas, aínda que na grande maioría o abastecemento é en pozos artesanais propios, o que reflicte que en gran parte dos núcleos poboacionais da Estrada non están garantidas as condicións de potabilidade de auga e depende en gran parte do control propio dos habitantes.



As características destas redes en xeral son de tres tipos de materiais con diámetros diversos, sendo as principais arterias as seguintes:

- Conducción dende a captación do río Liñares ata o depósito de tratamento sito Penarada, con tubería de fibrocemento de $\varnothing$ 300 mm.
- Distribución dende depósito de tratamento a rede xeral en tubería de fundición con $\varnothing$ 150 e $\varnothing$ 160 mm
- As redes secundarias son de PVC con diámetros que están comprendidos entre 63 e 125 mm. e de polietileno para diámetros inferiores.

O abastecemento do núcleo urbano da Estrada depende dunha banda do nacente nos mananciais naturais na parte alta do lugar de Penerada cunha produción aproximada de 1.308 m³/día o que equivale a uns 15 l/s, a que se une o embalse de Codeseda como reforzo, e tamen por outra banda da captación existente no río Liñares cunha capacidade de 2.592 m³/día o que equivale a uns 30 l/s, suficiente para o abastecemento dunha poboación de 9.600 habitantes.

O total do abastecemento o núcleo urbano da Estrada é de 45 l/s, cunha capacidade de abastecemento a unha poboación de aproximadamente 14.400 habitantes.

Actualmente puxose en funcionamento unha nova ETAP de abastecemento con bombeo dende o río Umia cunha capacidade de 50l/s para a poboación do núcleo urbano da Estrada e as parroquias de Guimarei, Nigoi, Ouzande, Parada, Somoza e Tabeirós, denominada “NOVO ABASTECIMENTO DA ESTRADA” con clave OH.236.600, adxudicado á empresa Proyecon Galicia S.A. e promovido pola Empresa Pública de Obras e Servizos Hidráulicos adscrita á Consellería de Medio Ambiente e Desenvolvemento Sostible da Xunta de Galicia, co que se desenvolverán as seguintes medidas:

- a. Construción dun novo depósito de captación, bombeo e impulsión no Río Umia, cunha produción de 4.320 m³/día.
- b. Construción dunha nova Estación de Tratamento de Auga Potable (ETAP) con proceso físico-químico, con decantación, filtración e desinfección.
- c. Construción dun depósito regulador de 4.500 m³ de capacidade.
- d. Conexión do depósito regulador co depósito existente situado en Penerada.

Esta nova proposta de abastecemento fíxose coa idea de anular a captación do río Liñares, polo que o deseño da nova proposta de abastecemento será como segue:

- Captación de mananciais naturais no lugar de Penarada de 15l/s
- Captación do río Umia de 50l/s

O que fai un total de captación de 65l/s para o núcleo urbano e as parroquias anteriormente descritas o que suporá unha capacidade de abastecemento para unha poboación aproximada de 21.000 habitantes.

Saneamento

O saneamento do núcleo urbano da Estrada e os núcleos limítrofes conflúen nunha depuradora situada en na parroquia de Aguións cunha capacidade de tratamento aproximada de 2.800 m³/día e a rede de saneamento chega a depuradora a través dun emisario de PVC de $\varnothing$ 450mm.

Esta depuradora actualmente ten un tratamento medio de 3.000 m³/día.



Os vertidos do núcleo urbano e núcleos limítrofes onde non é posible a circulación de vertidos por gravidade, se lle confire a cota mediante bombeo.

Sendo as características das redes en formigón de $\varnothing 300$ mm. e PVC de $\varnothing 315$ mm..

Existen na actualidade cinco estacións de bombeo:

- Estación de bombeo de Matalobos, cunha capacidade de bombeo de 20l/s. Este bombeo fai a súa descarga na estación de bombeo situada río abaixo, estación de Figueroa 2.
- Estación de bombeo de Figueroa 2, cunha capacidade de bombeo amplificada recentemente de 38l/s, estación que bombea so emisario que circula polo lugar de Mourente.
- Estación de bombeo de Guimarei, cunha capacidade de bombeo de 30l/s. Esta estación de bombeo posue pouca capacidade debido as escasas dimensións do seu tanque. Esta estación fai o seu bombeo a Avenida de Benito Vigo.
- Estación de bombeo de Lagartóns, cunha capacidade de 30l/s que fai o seu vertido no emisario no lugar de Campénlos.
- Existe unha quinta estación de bombeo na praia fluvial de Lagartóns, cunha capacidade de 30l/s que fai o seu vertido no emisario no lugar de Campénlos.

No resto do municipio existen outras depuradoras menores:

- Edar de Tabeirós
- Edar de Villareal
- Edar de Montillón (Souto)
- Edar de Codeseda
- Edar de Obede
- Edar de Veá
- Edar de Xerlis
- Edar de Sabucedo.
- Edar de Ouzande
- Edar de Guimarei.
- Edar en Somoza

Estas depuradoras dan servizo as súas respectivas parroquias e núcleos limítrofes.

En proxecto ou en fase de execución atópanse as depuradoras de:

- A Torre

En determinadas parroquias e núcleos o nivel de saneamento é de réxime municipal ou veciñal con vertidos a ríos.

O resto dos núcleos rurais dispoñen dun saneamento a base de fosas sépticas ou pozos negros privados.

Distribución de enerxía eléctrica



Existe enerxía eléctrica en tódolos lugares, o subministro realízase pola empresa Unión Fenosa a través dunha liña de alta tensión de 66 kilovoltios que alimente a subestación situada no núcleo urbano da Estrada procedente de Tibo (Caldas de Reis).

O subministro secundario esta realizado mediante redes aéreas e soterradas (nas redes de nova creación) a 15 Kv.

As derivacións de baixa tensión, son maioritariamente aéreas entre postes de madeira.

Telefonía

Existe a posibilidade de conexión a telefonía tradicional en tódolos lugares, o subministro realízase por TELEFÓNICA DE ESPAÑA, S.A.U.

En xeral non existen problemas en canto á rede telefónica tradicional, a cal se distribúe fundamentalmente mediante tendido das liñas aéreas sobre postes de formigón e madeira.

No núcleo urbano da Estrada a distribución de telefonía é soterrada subministrada por Telefónica e nalgúns zonas máis céntricas existe tamén tendido soterrado da compañía R Cable e Telecomunicación de Galicia, S.A.

Oleoduto

Discorre polo concello o oleoduto Coruña – Vigo, xestionado pola Compañía Loxística de Hidrocarburos CLH, cunha sección de 10”.

Gas

En canto a rede de abastecemento está estendida polo núcleo urbano, xestionado por Gas Natural Galicia SDG, S.A. que ten un centro de almacenamento na zona de Guimarei.

Alumeado público

Presenta alumeado público practicamente a totalidade do municipio.

No caso do núcleo urbano, este acompaña os viarios urbanizados dun xeito regular en canto a distancias se refire , mentres que nos núcleos rurais son máis dispersas, aínda que están presentes na maioría dos lugares onde hai edificacións.

4.3 Situación dotacional

Dentro deste apartado consígnanse os correspondentes equipamentos destinados a fins administrativos (AD), docentes (DC), sanitarios (S), deportivos (D), socio – culturais (SC), relixiosos (R), asistenciais (A) e servizos públicos (SP), diferenciados por parroquias e polo seu carácter de Sistema Xeral ou Sistema Local.

SAN MIGUEL DE CASTRO (San Miguel)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
San Miguel	Igrexa parroquial	SL-R-1



	Cemiterio parroquial Campo de festas	SL-C-1 SL-ZV-1
O Seixo	Ermida das Angustias Escolas Local social Parque infantil e Campo de festas Praza pública Campo de fútbol	SL-R-2 SL-DC-1 SL-SC-1 SL-ZV-2 SL-ZV-3 SL-D-1
Castro	Miradoiro	SX-ZV-3
Prado	Terreo comunal	SL-ZV-95

ARNOIS (San Xiao)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
San Xiao	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas	SL-R-3 SL-C-2 SL-ZV-4
Os Golmados	Capela das Neves Escolas Campo de festas Praza pública con palco de música	SL-R-4 SL-DC-2 SL-ZV-5 SL-ZV-6
O Carballal	Local social	SL-SC-2

OCA (Santo Estevo)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Oca de Arriba	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial	SL-R-5 SL-C-3
A Praza	Praza Igrexa	SL-ZV-7 SL-R-6
Castrotión	Tele - Club Escolas Centro de saúde de Oca	SL-SC-3 SL-DC-3 SX-S-2
O Sisto	Pavillón polideportivo Pistas polideportivas Grupo escolar	SX-D-6 SX-D-7 SX-DC-9

LOIMIL (Santa María)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Os Casares	Carballeira	SL-ZV-8



Loimil	Campo de fútbol Escolas Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Capela da Virxe da Saleta Área recreativa "A Saleta" e Campo de festas con palco de música	SL-D-2 SL-DC-4 SL-R-7 SL-C-4 SL-R-8 SL-ZV-9
Loimil do Carballo	Praza pública con fonte	SL-ZV-10

COUSO (Santa María)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Maíndo	Igrexa parroquial con cemiterio	SL-R-9
Sequeiró	Area recreativa Campo de festas Escolas Local social Centro Ictioxénico do Ulla	SX-ZV-8 SL-ZV-11 SL-DC-5 SL-SC-4 SX-SP-8

SAN MIGUEL DE BARCALA (San Miguel)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Escola Tele - Club Igrexa parroquial Cemiterio Campo de festas Parque infantil Praza pública	SL-DC-6 SL-SC-5 SL-R-10 SL-C-5 SL-ZV-12 SL-ZV-13 SL-ZV-14
Bumio	Campo de fútbol	SX-D-15
A Negreira	Capela do Carme	SL-R-11

SAN XURXO DE VEA (San Xurxo)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Outeiro	Pavillón polideportivo Colexio público	SX-D-8 SX-DC-10



O Souto de Vea	Centro de saúde de Vea	SX-S-4
A Valiña	Escolas Area recreativa	SL-DC-7 SX-ZV-9
Piñeiro	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial	SL-R-12 SL-C-6

CORA (San Miguel)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Piñeiro	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Escolas Campo de festas Leira comunal Campo de festas	SL-R-13 SL-C-7 SL-DC-8 SL-ZV-15 SL-ZV-16 SL-ZV-17

SANTA CRISTINA DE VEA (Santa Cristina)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Sorribas	Campo de festas Escolas Local social Pistas polideportivas	SL-ZV-18 SL-DC-9 SL-SC-6 SL-D-3
O Rollo	Campo de fútbol	SX-D-9
O Outeiro	Praza Pública con cruceiro Igrexa Parroquial e Cemiterio	SL-ZV-19 SL-R-14
A Cerqueira	Capela Nosa Señora de Aránzazu	SL-R-15

SANTELES (San Xoán)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Godoi	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Escola	SL-R-16 SL-C-9 SL-DC-10



	Campo de fútbol e vestiario Local social Campo de festas con palco de música	SL-D-4 SL-SC-7 SL-ZV-20
--	--	-------------------------------

PARADELA (San Xoán)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas con palco de música Escola	SL-R-17 SL-C-10 SL-ZV-21 SL-DC-11

RIBEIRA (Santa Mariña)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
O Pazo	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Escola Campo de festas	SL-R-18 SL-C-11 SL-DC-12 SL-ZV-22
San Vicente	Capela Carballeira	SL-R-19 SL-ZV-23
Baltar	Campo de festas	SL-ZV-24

BERRES (San Vincenzo)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Tele - Club Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas con palco de música Campo de fútbol	SL-SC-8 SL-R-20 SL-C-12 SL-ZV-25 SL-D-5
Rocaforte	Capela do Amparo Carballeira	SL-R-21 SL-ZV-26
A Mouteira	Campo de festas con palco de música	SL-ZV-27
Servide	Escolas	SL-DC-13
O Pereiro	Residencia de discapacitados	SX-A-2



--	--	--

RIOBÓ (San Martiño)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
San Martiño	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas con palco de música	SL-R-22 SL-C-13 SL-ZV-28
A Mota	Escola	SL-DC-14

REMESAR (San Cristovo)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Vilasusán	Igrexa parroquial con cemiterio Campo de festas	SL-R-23 SL-ZV-29
A Aldea Grande	Escolas Carballeira	SL-DC-15 SL-ZV-30

ORAZO (San Pedro)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Vendexa	Parcela pública con fonte	SL-ZV-31
A Igrexa	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Tele - Club Escolas Campo de festas / Praza pública	SL-R-72 SL-C-39 SL-SC-9 SL-DC-16 SL-ZV-32
O San Lois	Capela do San Lois Campo de festas e Carballeira	SL-R-25 SL-ZV-34
Orosa	Escola	SL-DC-17
Castrovite	Capela de Santa Mariña Campo de festas Monte da Capela de Santa Mariña	SL-R-24 SL-ZV-33 SX-ZV-15

BARCALA (Santa Mariña)

--	--	--



LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Santa Mariña	Igrexa parroquial con cemiterio Campo de festas Escola	SL-R-26 SL-ZV-35 SL-DC-18
Trasande	Ermida de San Xoan Campo de festas	SL-R-27 SL-ZV-36

FRADES (Santa María)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Subión	Escola	SL-DC-19
Frades	Igrexa parroquial con cemiterio Campo de festas	SL-R-28 SL-ZV-37
Casalpaio	Escola	SL-DC-20
Requián	Santuario dos Milagres Campo de festas Carballeira Santuario dos Milagres	SL-R-29 SL-ZV-38 SX-ZV-16

SANTO ANDRÉ DE VEA (Santo André)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Ramirás	Escola Campo de fútbol	SL-DC-21 SL-D-7
Celeirón	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Local social Campo de festas	SL-R-30 SL-C-14 SL-SC-10 SL-ZV-39

SAN XIAO DE VEA (San Xiao)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Escola Campo de fútbol Local social Campo de festas	SL-R-31 SL-C-15 SL-DC-22 SL-D-8 SL-SC-11 SL-ZV-40
O San Bartolomeu	Capela Carballeira	SL-R-32 SL-ZV-41



--	--	--

BALOIRA (San Salvador)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial	SL-R-33 SL-C-16
Cruces	Campo de festas Escolas	SL-ZV-42 SL-DC-23

TOEDO (San Pedro)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Igrexa parroquial con cemiterio Campo de festas	SL-R-34 SL-ZV-43
O Soutiño	Escola	SL-DC-24
Fronte ao políg. Industrial	Centro de exposición e promoción comarcal	SX-AD-11

AGUIÓNS (Santa María)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Aldea Grande	Local social	SL-SC-12
Raxeira	Campo de fútbol Escolas e vivenda	SL-D-9 SL-DC-25
Os Cebados	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Praza pública – Campo de festas	SL-R-35 SL-C-17 SL-ZV-44
Campenlos	Carballeira	SX-ZV-10

MOREIRA (San Miguel)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA



Sestelo	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas Carballeira	SL-R-36 SL-C-18 SL-ZV-45 SL-ZV-46
Moreira Vella	Escola Campo de fútbol Parque infantil	SL-DC-26 SL-D-10 SL-ZV-47

SAN PEDRO DE ANCORADOS (San Pedro)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
San Pedro	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Centro cultural	SL-R-37 SL-C-19 SL-SC-13
Ribas	Campo de festas con palco de música Escola	SL-ZV-48 SL-DC-27

SAN TOMÉ DE ANCORADOS (San Tomé)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
San Tomé	Igrexa parroquial con cemiterio	SL-R-38
O Castro	Campo de festas Escola	SL-ZV-49 SL-DC-28

AGAR (Santa Mariña)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Sorribas	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Centro cultural Praza pública Campo de festas e fútbol	SL-R-39 SL-C-20 SL-SC-14 SL-ZV-50 SL-ZV-51

MATALOBOS (Santa Baia)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Santa Baia	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Instalacións deportivas Recreo deportivo Tanatorio Campo de festas	SL-R-40 SL-C-21 SL-D-11 SL-D-12 SL-SP-1 SL-ZV-52



	Campo de fútbol Depósitos gas Repsol Casino recreativo cultural Instituto ESO Nosa Sra. de Lourdes	SX-D-17 SL-SP-5 SL-SC-15 SL-DC-29
Matalobos	Nave e parcela	SX-AD-13
A Graña	Escola Campo de fútbol	SX-DC-11 SX-D-18

**A ESTRADA (San Paio)**

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Estrada	Concello	SX-AD-1
	Oficina INEM	SX-AD-2
	Xulgados	SX-AD-3
	Administración de Facenda	SX-AD-4
	Correos e telégrafos	SX-AD-5
	Casa Cuartel da Garda Civil	SX-AD-6
	Policía local	SX-AD-7
	Tesourería Seguridade Social	SX-AD-8
	Fundación de Exposición e Congresos	SX-AD-9
	Arquivo municipal	SX-AD-10
	Academia galega Seguridade	SX-AD-14
	Protección Civil	SX-AD-12
	Colex. preescolar J. Antonio	SX-DC-1
	Colexio público Pérez Viondi	SX-DC-2
	Gardería	SL-DC-31
	Colexio Nosa Sra. Lourdes	SL-DC-30
	Colexio público de Figueroa	SX-DC-3
	Instituto M. García Barros	SX-DC-6
	Instituto Losada Diéguez	SX-DC-7
	Instituto IES Nº1.	SX-DC-8
	Igrexa parroquial	SL-R-41
	Teatro	SX-SC-1
	Museo	SX-SC-2
	Biblioteca e conservatorio	SX-SC-3
	Sala exposicións Caixanova	SL-SC-16
	Centro de Saúde	SX-S-1
	Tanatorio	SL-SP-2
	Estación eléctrica Unión Fenosa	SX-SP-7
	Estación de Autobuses	SX-SP-1
	Central Telefónica	SX-SP-2
	Estadio municipal (Campo de Fútbol)	SX-D-1
	Pavillóns polideportivos	SX-D-2
	Piscinas municipais	SX-D-3
	Pistas de tenis e campo de fútbol	SX-D-4
	Pavillón polideportivo	SX-D-5
	Casa do Maior	SX-A-1
	Mercado abastos	SX-SP-3
	Xardíns do concello	SX-ZV-1
	Praza da Feira	SX-ZV-2
	Praza tras do edificio Policía Local	SX-ZV-4
	Praza da Inmaculada	SX-ZV-5
	Praza Martínez Anido	SX-ZV-6
	Praza Casa do Maior	SX-ZV-7
Figueroa de Arriba	Escola infantil municipal	SX-DC-4
	Escola obradoiro	SX-DC-5
Figueroa de Abaixo	Cemiterio parroquial	SL-C-22
	Praza pública	SL-ZV-53

**LAGARTÓNS (Santo Estevo)**

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Os Bolos	Escola	SL-DC-32
Boáns	Local social Campo de festas	SL-SC-17 SL-ZV-54
Os Tatos	Escola	SL-DC-33
O Viso	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial	SL-R-42 SL-C-23
Fonteiro	Praia fluvial	SX-ZV-11

CALLOBRE (San Martiño)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Riba	Igrexa parroquial Campo de festas con palco de música Campo de fútbol Tele-club Escola Dotación infraestruturas	SL-R-43 SL-ZV-55 SL-D-13 SL-SC-18 SL-DC-34 SL-SP-4

RUBÍN (Santa María)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Bemposta	Praza pública Campo de fútbol Casa de cultura Igrexa parroquial Cemiterio Campo de festas	SL-ZV-56 SL-D-14 SL-SC-19 SL-R-44 SL-C-24 SL-ZV-57
O Foxo	Capela de Santo Antón Pavillón Polideportivo Grupo escolar Escola Carballeira Campo de festas Tele-club	SL-R-45 SX-D-14 SX-DC-14 SL-DC-35 SL-ZV-58 SL-ZV-59 SL-SC-20

**CURANTES (San Miguel)**

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Curantes Novo	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Carballeira Carballeira – campo de festas	SL-R-46 SL-C-25 SL-ZV-60 SL-ZV-61
Curantes Vello	Escola vella Escola	SL-DC-36 SL-DC-37
As Pereiras	Campo de fútbol	SX-D-10
Sinteiro	Carballeira	SL-ZV-62
Pousada	Carballeira	SL-ZV-63

OUZANDE (San Lourenzo)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
O Redondo	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas	SL-R-47 SL-C-26 SL-ZV-64
Penarada	Matadoiro Punto limpo	SX-SP-4 SX-SP-5

GUIMAREI (San Xiao)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
O Cogoludo	Escola Campo de fútbol	SL-DC-38 SL-D-15
San Xiao	Igrexa parroquial Cemiterio Local social Pistas polideportivas Carballeira	SL-R-48 SL-C-27 SL-SC-21 SL-D-16 SL-ZV-65
A Cruz	Campo de festas	SL-ZV-66
A Torre	Recinto ferial de ganado e nave de maquinaria	SX-SP-6

**CEREIXO (San Xurxo)**

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Igrexa parroquial Cemiterio Campo de festas	SL-R-49 SL-C-28 SL-ZV-67
Quintas	Escola Campo de fútbol	SL-DC-39 SL-D-17

LAMAS (San Breixo)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Sobrado	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas Local social	SL-R-50 SL-C-29 SL-ZV-68 SL-SC-22
Riamonde	Capela Virxe de Guadalupe Campo das festas	SL-R-51 SL-ZV-69

OLIVES (Santa María)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Pazos	Igrexa parroquial con cemiterio Campo de festas Escola	SL-R-52 SL-ZV-70 SL-DC-40
A Viladafonso	Carballeira	SL-ZV-71
A Somoza	Praza pública	SL-ZV-72

VINSEIRO (Santa Cristina)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
O Moucho	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas Escola	SL-R-53 SL-C-30 SL-ZV-73 SL-DC-41
Fragoso	Escolas Espazo libre	SL-DC-42 SL-ZV-74

**PARDEMARÍN (Santa Baia)**

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Castrelo de Abaixo	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial	SL-R-54 SL-C-31
O Mesadoiro	Campo de festas Escola Tele -club	SL-ZV-75 SL-DC-43 SL-SC-23

A SOMOZA (Santo André)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Os Sueiros	Local social	SL-SC-24
A Somoza	Igrexa parroquial con cemiterio Escola Campo de festas	SL-R-55 SL-DC-44 SL-ZV-76

TABEIRÓS (Santiago)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Tabeirós	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas	SL-R-56 SL-C-32 SL-ZV-77
A Consolación	Capela Nosa Señora da Consolación Praza da Capela Escola	SL-R-57 SL-ZV-78 SL-DC-45
Sestelo	Campo de fútbol	SX-D-19

PARADA (San Pedro)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Parada	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas Escola	SL-R-58 SL-C-33 SL-ZV-79 SL-DC-46

**RIBELA (Santa Mariña)**

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Pedreira	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas Parcela pública con fonte Local social	SL-R-59 SL-C-34 SL-ZV-80 SL-ZV-81 SL-SC-25
Carracedo	Escolas	SX-DC-12
Entrecastrelo	Carballeira	SL-ZV-82

NIGOI (Santa María)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
O Pazo	Igrexa parroquial con cemiterio Campo de fútbol	SL-R-60 SX-D-11
A Carballeira	Carballeira	SL-ZV-83

ARCA (Santa Miguel)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Penela	Carballeira	SL-ZV-84
O Carballal	Capela da Ascensión Carballeira - Campo de festas	SL-R-61 SL-ZV-85
A Goleta	Carballeira	SL-ZV-86
Outeiriño	Escola (dedicada a centro social)	SL-DC-47
O Cruceiro	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Campo de festas	SL-R-62 SL-C-35 SL-ZV-87

SOUTO (Santo André)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Souto	Igrexa parroquial con cemiterio Campo de festas	SL-R-63 SL-ZV-88



Torrebodero	Escola	SL-DC-48
O Montillón de Arriba	Campo de festas Capela de San Blas Centro sociocultural	SL-ZV-89 SL-R-64 SC-SL-29

BARBUDE (San Martiño)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
San Martiño	Igrexa parroquial Local cultural e recreativo	SL-R-65 SL-SC-26

CODESEDA (San Xurxo)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Devesa	Campo de fútbol Pavillón polideportivo Grupo escolar	SX-D-12 SX-D-13 SX-DC-13
Codeseda	Escola Centro de saúde Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Antiga feira Parcela pública	SL-DC-49 SX-S-3 SL-R-66 SL-C-36 SL-ZV-90 SX-ZV-12
Barro	Carballeira Carballeira – Campo de festas	SL-ZV-91 SL-ZV-92
Monteagudo	Capela de San Brais	SL-R-67
A Agrela	Igrexa	SL-R-68
Abragán	Refuxio de pescadores Carballeira	SX-SC-4 SX-ZV-17

LIRIPIO (San Xoán Bautista)

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
A Igrexa	Igrexa parroquial con cemiterio Local social (Antiga escola)	SL-R-69 SL-SC-27
Cabanelas	Ermida de Santa Lucía Campo de festas Cemiterio Escola Antiga escola	SL-R-70 SL-ZV-93 SL-C-37 SL-DC-50 SL-DC-51

**SABUCEDO (San Lourenzo)**

LUGAR	EQUIPAMENTO	REFERENCIA
Sabucedo	Igrexa parroquial Cemiterio parroquial Escola Tele -club Antigo curro Carballeira Carballeira Albergue xuvenil Novo curro e picadeiro de cabalos	SL-R-71 SL-C-38 SL-DC-52 SL-SC-28 SL-ZV-94 SX-ZV-13 SX-ZV-14 SX-SC-5 SX-D-16



5. DIAGNÓSTICO DA SITUACIÓN URBANÍSTICA ACTUAL

Como consecuencia do recoñecemento do territorio efectuado na Información Urbanística, procédese a formular a valoración do estado no que se atopa este, en relación aos usos xenéricos existentes.

- USOS PRIMARIOS

Agrícolas - forestais. É destacable a existencia de importantes zonas destinadas a estes usos, principalmente ao agrícola. Neste ámbito do documento pártese da consideración como espazos naturais febles os referidos fundamentalmente ás zonas incluídas dentro da declaración provisional das zonas propostas para a súa inclusión na Rede Europea Natura 2.000, como espazos naturais en Réxime de protección xeral, de acordo co contido da Orde de 28 de outubro de 1999.

- USOS RESIDENCIAIS

Distínguense dúas únicas tipoloxías de asentamento de poboación, en función do seu grao de urbanización e vinculación dos seus habitantes, aos sectores primario, secundario ou terciario.

En función destas características, o sistema de núcleos de poboación do Concello, está constituído por :

- Núcleo urbano : residencial e industrial.
- Núcleos rurais.

- O SOLO URBANO

Da información urbanística, despréndese a existencia sobre o territorio da Estrada, dun só núcleo urbano residencial que cumpra os requisitos que ao efecto establece o Art. 11 da Lei 9/2002, do 30 de decembro, de Ordenación Urbanística e Protección do Medio Rural de Galicia con todas as modificacións derivadas desta (en adiante denominada LOUG). Este é o do núcleo da Estrada, cunha clara e manifesta identificación sobre o territorio e no que se sitúan e emprazan as actividades propias dos sectores secundarios e terciarios, a maioría dos equipamentos comunitarios e é o centro das comunicacións, pasando polo seu interior as vías máis importantes, dispón de servizos urbanísticos e é a maior concentración poboacional do municipio, con notable diferenza sobre calquera outra.

Este núcleo tense orixinado no punto de encontro dos camiños que desde tempos inmemoriais, atravesaban os terreos do municipio da Estrada, en sentido norte -sur e leste -oeste, co seu punto de cruce na hoxe chamada Praza de Galicia.

O desenvolvemento urbano da Estrada, realizouse ata o ano 1920, apoiando as edificacións sobre os trazados viarios tradicionais, que converxían en forma de cruz sobre a Praza de Galicia. As edificacións que sobrepasaban, en poucas ocasións o baixo e dúas plantas, eran de pedra con balcóns de fundición e galerías de madeira.



O plano da vila da Estrada, do Arquitecto Sr. Argenti, definía as pautas para o futuro desenvolvemento da vila, modificando a expansión en estrela ou mancha de aceite, cara un plantexamento lonxitudinal, mediante o trazado de vías ortogonais, que unirían os novos asentamentos co trazado primitivo, conformando mazás de forma sensiblemente rectangular.

Este plantexamento ordenador, permitiu o desenvolvemento harmónico da Estrada, en canto a ordenación viaria, ata a aprobación por silencio administrativo dunhas NN.SS. redactadas a finais dos anos 1970.

As NN.SS. elaboradas por MONSA, no ano 1.978 baseáronse nos criterios de desenvolvemento do momento, supoñendo un crecemento da poboación da Estrada, cunha taxa do 6% anual. Esta previsión que o tempo ten demostrado, extremadamente xenerosa, motivou o deseño dunha planificación cunha delimitación de solo urbano da Estrada, sobre unha superficie de 86 Ha., na que de alcanzarse a súa total colmatación, soportaría unha poboación de máis de 50.000 habitantes. Facíanse ademais unhas previsións de solo urbanizable, de 150 Ha. cunha posibilidade de edificación de 2.640.000 m², máis que suficiente para ubicar unha poboación adicional de 70.000 habitantes.

A frialdade destes números, demostra por si soa, que o planeamento que se propuña era manifestamente superior ás necesidades reais e lóxicas do crecemento da vila, toda vez que a base de desenvolvemento sobre o cal se asentaban as hipóteses do crecemento "A industria da madeira e o moble", foi incapaz de propiciar un crecemento tan desmesurado.

Aínda así, este documento foi aprobado, e polo tanto, o desenvolvemento da edificación tense realizado en base ás ordenanzas e trazado viario propostas polo mesmo, durante os últimos 20 anos.

Estas normas, cunhas ordenanzas xenerosísimas en canto a alturas e fondos edificables, non establecían ningún tipo de protección para a construción tradicional e renunciaba, ademais, a calquera tipo de xestión que propiciase a consecución dentro do núcleo urbano, de áreas de equipamentos e solos públicos.

As consecuencias da aplicación desta normativa son que a edificación tradicional, ten sucumbido en gran número dando paso a edificacións de porte desproporcionado para o ancho dos viarios e as necesidades da poboación.

Por outra banda, a xenerosidade de delimitación do solo urbano, ten dado lugar a actuacións edificatorias dispersas, sendo na actualidade a medianeira o feito máis significativo da paisaxe urbana.

As zonas verdes e de espacemento, seguen sendo as mesmas que xa se reflectían no plano do Sr. Argenti, e que se reducen á Praza do Concello, ao Campo da Feira e á Praza de Martínez Anido.

O conxunto do núcleo da Estrada, aparece hoxe cun sistema amorfo, carente de espazos urbanos de interese, con edificacións desproporcionadas, solares vacantes, que se alternan con edificios de gran volume, que aprisionan entre si os poucos exemplos que van quedando da arquitectura tradicional.



Tense roto na maioría dos casos, de maneira irrecuperable, o perfil urbano do núcleo, coa desaparición dos exemplos da arquitectura tradicional, tanto no deseño das edificacións como na tipoloxía de materiais.

- USOS URBANOS INDUSTRIAIS

O Polígono Industrial de Toedo, planificado e executado ao efecto, encóntrase practicamente consolidado. Recóllese neste documento como solo urbano industrial, ao terse desenvolvido toda a urbanización.

- NÚCLEOS RURAIS :

A gran extensión territorial do municipio, e a riqueza das súas terras en canto aos aproveitamentos agrícola, gandeiro e forestal, ten propiciado o asentamento sobre o territorio dun numeroso conxunto de pequenos núcleos de poboación, cunha marcada vinculación ao sector primario.

A estrutura, ordenación e composición destes núcleos, mantén as súas características tradicionais con pequenas excepcións, motivadas por construcións recentes e o uso de materiais e texturas non adecuadas.

Estes núcleos están sufrindo unha perda de poboación, por desarraigo das novas xeracións cara as labores agrícolas, dado o baixo rendemento das terras en función do seu pequeno tamaño e parcelación, aínda que neste Concello se vén facendo un notable esforzo de labores de concentración parcelaria. O despoboamento destes núcleos repercute sobre a totalidade do municipio, o que ten significado que no último censo de poboación recoñecida, de todo o municipio, quede reducida a 22.216 habitantes.

Identifícanse as seguintes parroquias :

- AGAR (Santa Mariña)
- AGUIÓNS (Santa María)
- ARCA (San Miguel)
- ARNOIS (San Xiao)
- BALOIRA (San Salvador)
- BARBUDE (San Martiño)
- BARCALA (Santa Mariña)
- BERRES (San Vincenzo)
- CALLOBRE (San Martiño)
- CEREIXO (San Xurxo)
- CODESEDA (San Xurxo)
- CORA (San Miguel)
- COUSO (Santa María)
- CURANTES (San Miguel)



- A ESTRADA (San Paio)
- FRADES (Santa María)
- GUIMAREI (San Xiao)
- LAGARTÓNS (Santo Estevo)
- LAMAS (San Breixo)
- LIRIPIO (San Xoán Bautista)
- LOIMIL (Santa María)
- MATALOBOS (Santa Baia)
- MOREIRA (San Miguel)
- NIGOI (Santa María)
- OCA (Santo Estevo)
- OLIVES (Santa María)
- ORAZO (San Pedro)
- OUZANDE (San Lourenzo)
- PARADA (San Pedro)
- PARADELA (Santa María)
- PARDEMARÍN (Santa Baia)
- REMESAR (San Cristovo)
- RIBEIRA (Santa Mariña)
- RIBELA (Santa Mariña)
- RIOBÓ (San Martiño)
- RUBÍN (Santa María)
- SABUCEDO (San Lourenzo)
- SAN MIGUEL DE BARCALA (San Miguel)
- SAN MIGUEL DE CASTRO (San Miguel)
- SAN PEDRO DE ANCORADOS (San Pedro)
- SAN TOMÉ DE ANCORADOS (San Tomé)
- SAN XIAO DE VEA (San Xiao)
- SAN XURXO DE VEA (San Xurxo)
- SANTA CRISTINA DE VEA (Santa Cristina)
- SANTELES (San Xoán)
- SANTO ANDRÉ DE VEA (Santo André)
- A SOMOZA (Santo André)
- SOUTO (Santo André)
- TABEIRÓS (Santiago)
- TOEDO (San Pedro)
- VINSEIRO (Santa Cristina)

Carecen en xeral dos servizos urbanísticos fundamentais: auga e rede de sumidoiros, que se resolve a nivel individual, mediante pozos e fosas sépticas, cos problemas derivados de posibles contaminacións.



A súa accesibilidade ten mellorado sensiblemente en función da dotación do firme do viario pavimentado, mellora, que en poucas ocasións, ten sido acompañada das pertinentes rectificacións de anchos e trazados.

O seu crecemento está en xeral conxelado, coa excepción daqueles núcleos próximos ao núcleo capital da Estrada e aos situados na zona norte do municipio, nos que se están asentando vivendas unifamiliares non vinculadas á explotación dos recursos primarios.

- USOS INDUSTRIAIS DISPERSOS.

As localizacións industriais están condicionadas fortemente pola vinculación á súa actividade primaria especialmente agrícola e forestal, así como á actividade madeireira (fabricación de mobles, portas e derivados), repartíndose de forma dispersa polo territorio municipal, situándose con preferencia nas proximidades dos núcleos rurais e na zona norte do Termo Municipal.

- USOS EXTRACTIVOS.

De acordo coa información facilitada pola Consellería de Economía e Industria (Dirección Xeral de Industria, Enerxía e Minas) da Xunta de Galicia, tras ser consultados os arquivos da Sección de Minas dese Departamento Territorial da Consellería de Economía e Industria en Pontevedra, en data 11 de febreiro de 2.010, os dereitos mineiros que poderían estar afectados son:

- "Arpi" nº 3069, Permiso de investigación, para granito ornamental, sita no concello de Silleda, o titular da cal é Alaska B.V.I. S.L. (con domicilio en General Franco, 80 - Silleda, (Pontevedra), de coordenadas:

X=553709.3900 Y=4725943.4400

X=555985.2200 Y=4725961.4700

X=556000.1800 Y=4724110.7000

X=555089.6100 Y=4724103.4000

X=555084.7000 Y=4724720.3300

X*=553718.9600 Y=4724709.6000

- "Orazo" nº 3009, Solicitud do permiso de investigación, para granito ornamental, sita nos concellos de A Estrada y Silleda, o titular da cal é José Santos Couto, (con domicilio en Balboa, Arnoas - A Estrada, (Pontevedra), de coordenadas:

X=551383.1200 Y=4732712.3500

X=552747.2800 Y=4732722.6300

X=552756.7000 Y=4731488.7700

X=553666.3000 Y=4731495.7700

X=553680.6700 Y=4729644.9900

X=552315.9000 Y=4729634.5300



X=552297.2300 Y=4732102.2400

X=551387.7100 Y=4732095.4200

- "Remesar" nº 2640, Solicitud de concesión de explotación derivada do permiso de investigación, para sección C), sita no concello da Estrada, o titular da cal é José Santos Couto (con domicilio en Balboa, Arnoas - A Estrada, (Pontevedra), de coordenadas:

X=550473.6800 Y=4732705.6400

X=551383.1200 Y=4732712.3500

X=551396.8800 Y=4730861.5600

X=550487.2000 Y=4730854.8600

- "El Castillo" nº 1963, Concesión de explotación derivada do permiso de investigación, para Cuarzo Metalúrgico, sita nos concellos da Estrada y Silleda, o titular da cal é ERIMSA (con domicilio en Juana de Vega 2 6a - A Coruña), de coordenadas:

X=552878.8800 Y=4736600.8300

X=552768.6100 Y=4736216.3300

X=549788.7300 Y=4737070.9100

X=549981.7000 Y=4737743.7800

X=550366.2000 Y=4737633.5200

X=550283.5000 Y=4737345.1400

X=551052.5000 Y=4737124.6000

X=551080.0700 Y=4737220.7300

X=551656.8200 Y=4737055.3300

X=551711.9600 Y=4737247.5800

X=552384.8300 Y=4737054.6100

X=552302.1300 Y=4736766.2300

- "Serraba!", Concesión de explotación, depende do Departamento Territorial da Coruña.
- "Riba das Bouzas" nº 2984, Permiso de investigación, para sección C), sita nos concellos de A Estrada e Padrón (A Coruña), o titular da cal é Granitos Xeiteiras, S.L. (con domicilio en Fontenlo 38 Couso - A Estrada, (Pontevedra), de coordenadas:

X=532287.8200 Y=4731979.7900

X=533197.3400 Y=4731984.0900

X=533206.2300 Y=4730133.3200

X=531841.5900 Y=4730126.9000



X=531835.9000 Y=4731360.7500

X=532290.7000 Y=4731362.8600

- "Leguiñas" nº 2691, Concesión de explotación derivada do permiso de investigación, para granito ornamental, sita no concello da Estrada, o titular da cal é Granitos Picans, S.L. (con domicilio en Xerlis-Guimarey 24 - A Estrada, (Pontevedra), de coordenadas:

X=533679.1230 Y=4726433.9780

X=534134.2250 Y=4726436.2360

X=534140.3300 Y=4725202.3650

X=533&85.1250 Y=4725200.1360

- "Trabadela" nº 2793, Permiso de investigación, para sección C), sita no concello da Estrada, o titular da cal é Maceiras Filloy, S.L. (con domicilio en Penarada- Ouzande -A Estrada, (Pontevedra), de coordenadas:

X=546004.3300 Y=4720952.4000 Z=0.0000

X=547826.2900 Y=4720964.7300 Z=0.0000

X=547839.0500 Y=4719113.9800 Z=0.0000

X=546927.8300 Y=4719107.7600 Z=0.0000

X=546923.6600 Y=4719724.6700 Z=0.0000

X=546012.5100 Y=4719718.5700 Z=0.0000

- "Trabadela" nº 2793, Solicitud de concesión de explotación derivada do permiso de investigación, para sección C), sita no concello da Estrada, o titular da cal é Maceiras Filloy, S.L. (con domicilio en Penarada- Ouzande - A Estrada, (Pontevedra), de coordenadas:

X=546459.8200 Y=4720955.4200

X=547370.8000 Y=4720961.5900

X=547379.2300 Y=4719727.7500

X=546012.5100 Y=4719718.5500

X=546008.4200 Y=4720335.4700

X=546463.9500 Y=4720338.5100

- "Painceiros" nº 2578.1, Concesión de explotación derivada do permiso de investigación, para granito ornamental, sita nos concellos da Estrada, Campo Lameiro e Cerdedo, o titular da cal é Maceiras Filloy, S.L. (con domicilio en Penarada- Ouzande - A Estrada, (Pontevedra), de coordenadas:

X=542401.8430 Y=4714143.6130

X=543769.6480 Y=4714152.0940

X=543777.4180 Y=4712918.2740

X=542865.3860 Y=4712912.5910



X=542861.5S20 Y=4713529.5000

X=542405.6070 Y=4713526.7030

- "Caldelas Norte" nº 3117, Permiso de exploración, de coordenadas:

X=524578.8400 Y=4725778.7600

X=547792.2400 Y=4725900.0700

X=548034.2200 Y=4690736.4800

X=524703.2900 Y=4690615.2800

- USOS LÚDICOS, TURÍSTICOS E RECREATIVOS.

Esta é unha actividade pouco desenvolvida no municipio, que se poderá propiciar e potenciar, mediante a adecuada promoción dos seus recursos naturais, paisaxísticos e arquitectónicos, entre os que cabe destacar o conxunto do Pazo de Oca, o Camiño de Santiago (Vía da Prata), e o Turismo Rural, ás marxes do río Ulla, ás marxes do río Umia, etc...



6. PLANS , PROGRAMAS E ESTRATEXIAS VIXENTES QUE AFECTAN AO PLANEAMENTO E LEXISLACIÓN SECTORIAL DE APLICACIÓN

6.1 Plans, programas e estratexias vixentes

Plans e programas autonómicos que inflúen no PXOM:

- Directrices de Ordenación do Territorio (DOT)
- Trazado do AVE Santiago-Ourense (Ministerio do Fomento)
- Trazado a Autovía AG-59 A Ramallosa – A Estrada (Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas. Dirección Xeral de Infraestruturas)
- Rectificación do Trazado da N-640, Tramo Pena do Foxo-Callobre (Ministerio de Fomento)
- Variante da N-640 ao seu paso polo Concello da Estrada (Ministerio de Fomento)
- Plan Director do Aeroporto de Santiago (Ministerio de Fomento). Servidumes aeronáuticas.
- Proxecto Sectorial da Cidade do Mobile, Plan Sectorial de Ordenación de áreas empresariais da Comunidade Autónoma de Galicia (Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas. Instituto Galego de vivenda e solo)
- Plan de Resíduos (Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas. Secretaría Xeral de Calidade e Avaliación Ambiental)
- Plan Hidrolóxico de Galicia - Costa (Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas. Augas de Galicia)

Tramos de interese hidroeléctrico dos Ríos Ulla e Umia e Aproveitamento hidroeléctrico lo río Liñares coa Minicentral eléctrica “Salto da Devesa”.

- Plan de Saneamento (Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas. Augas de Galicia)
- Programa de Desenvolvemento Rural (Consellería do Medio Rural)
- Plan Sectorial eólico de Galicia (Consellería de Economía e Industria. Instituto enerxético de Galicia)

Áreas de Desenvolvemento Eólico (ADE) denominadas Cabanelas, Monte Arca, Monte Xesteiros, Couto de San Sebastian e Touriñán 3.

Ademais dos plans e programas indicados no cadro superior, hai outros plans e programas que se atopan actualmente nun estado moi inicial de tramitación. As súas posteriores aprobacións poderán provocar modificacións no planeamento. Nesta situación se atopan:

- Plan Move
- Programa marco galego fronte ao cambio climático
- Plan sectorial do solo con destino a vivenda protexida
- Plan galego de ordenación dos recursos piscícolas e ecosistemas acuáticos continentais
- Plan enerxético de Galicia



- Plan do sector vento en Galicia

6.2 Lexislación sectorial de aplicación

Ademais da lexislación urbanística é preciso ter en conta a lexislación sectorial que no caso do Concello da Estrada afectaría aos ámbitos seguintes:

- Estradas
- Augas
- Liñas eléctricas de alta tensión
- Enerxía Eólica
- Instalacións de telecomunicacións
- Montes
- Ferrocarrís
- Oleoductos
- Instalacións Aeronáuticas

Estradas:

Nas estradas de titularidade estatal será de aplicación o disposto na Lei 25/1988 de 29 de xullo de Estradas.

Nas estradas de titularidade autonómica será de aplicación o disposto na Lei de Estradas de Galicia (Lei 4/94 de 14 de setembro).

Nas estradas provinciais será de aplicación a ordenanza 4/94, reguladora do uso e defensa das estradas provinciais (BOP 16/1/1996).

Augas:

É de aplicación aos cursos de auga e regatos do concello o disposto sobre o réxime de augas de superficie na vixente Lei de Augas (Lei 29/1985 de 2 de agosto) e a Lei de ribeiras de Ríos e Regatos (Lei de 18 de outubro de 1991).

Instalacións eléctricas de alta e media tensión:

É de aplicación ás liñas de alta e media tensión que discorren polo Concello o R:D: 1995/2000 do 27 de decembro (B.O.E. 27/12/2000 arts.157 a 162).

Enerxía eólica:

É de aplicación aos parques eólicos en explotación a Lei 8/2009, do 22 de decembro, pola que se regula o aproveitamento eólico en Galicia e se crean o canon eólico e o Fondo de Compensación Ambiental.

Instalacións de Telecomunicacións:



É de aplicación nas antenas de telefonía móbil instaladas no Concello, a Lei 32/2003, de 3 de novembro da Xefatura do Estado Xeral de Telecomunicacións (B.O.E.04/11/2003).

Montes:

Regulados pola Lei 43/2003 de Xefatura do Estado de Montes de 21 de novembro (B.O.E. 21/11/2003).

Ferrocarrís:

É de aplicación ás liñas ferroviarias que discorren polo Concello o Real Decreto 2387/2004 de 30 de decembro de Regulamento do Sector Ferroviario.

Oleoductos:

É de aplicación na liñas de oleoducto que discorren polo Concello o Real Decreto 1523/1999, de 1 de outubro, por el que se modifica el Reglamento de instalaciones petrolíferas, aprobado por Real Decreto 2085/1994, de 20 de octubre, y las instrucciones técnicas complementarias MI-IP03, aprobada por el Real Decreto 1427/1997, de 15 de septiembre, y MI-IP04, aprobada por el Real Decreto 2201/1995, de 28 de diciembre.

Servidumes Aeronáuticas:

É de aplicación para as areas afectadas polas servidumes aeronáuticas definidas no Plan Director do Aeroporto de Santiago de Compostela aprobado por Orde do Ministerio da Presidencia do 5 de setembro de 2001 (BOE nº 220, do 13 de setembro) o Decreto 584/72 do 24 de febreiro (BOE nº 69, do 21 de marzo) de servidumes aeronáuticas, modificado por Decreto 2490/74, do 9 de agosto (BOE nº 218, do 11 de setembro) e por Real Decreto 1541/2003, do 5 de decembro (BOE nº 303, do 19 de decembro).



7. ANALISE DO PLANEAMENTO OBXECTO DE CORRECCIÓN

7.1 Antecedentes

No ano 2.002 adxudicase a empresa ADIU, S.L. a redacción do Plan Xeral de Ordenación Municipal cos seguintes pasos:

Este Plan Xeral de Ordenación Municipal da Estrada foi obxecto de APROBACIÓN INICIAL polo Concello da Estrada, o día 16 de Agosto do 2004, e sometido a INFORMACIÓN PÚBLICA segundo anuncios publicados no D.O.G. de 8 de Setembro do 2004 e en dous diarios de ampla difusión (Voz de Galicia e Faro de Vigo), e sometido a información pública. Posteriormente acordouse -acordo municipal de 2 de Xuño do 2005- sometelo novamente a información pública.

A aprobación PROVISIONAL do PXOM tivo lugar polo Pleno do Concello da Estrada en data 30 de Xaneiro do 2006, e remitido á Consellería de Política Territorial para a súa aprobación definitiva, co resultado antes indicado.

En data 5 de Maio do 2006 se dita a ORDE DA CONSELLERÍA DE POLÍTICA TERRITORIAL E OBRAS PÚBLICAS E TRANSPORTES, pola que resolve, de acordo co punto 5.b) do artigo 85 da Lei 9/2002 de 30 de Decembro, de Ordenación Urbanística e Protección do Medio Rural de Galicia, NON OUTORGAR A APROBACIÓN DEFINITIVA do PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DO CONCELLO DÁ ESTRADA. O Concello deberá introducir no proxecto as modificacións previstas para subsanar as deficiencias expresadas no apartado II.1 anterior, para logo de aprobadas e tralos trámites oportunos, remitir novamente o plan para a súa aprobación definitiva.

Exponse a continuación un **resumo do documento obxecto da citada orde**, presentado pola empresa ADIU, e que será a base para a elaboración do planeamento que se está a redactar.

7.2 Ordenación proposta polo Planeamento obxecto de corrección

As propostas do Plan Xeral de Ordenación Municipal obxecto de revisión parten do obxectivo xeral, que se podería establecer como a busca de solucións aos problemas, desde a base. A nova situación urbanística na que se pretende inserir este documento, deberá configurar un modelo alternativo que non se basee en exclusiva no obxectivo da expansión indefinida, senón ao contrario, nunha política de completamento do núcleo urbano que parta do obxectivo de salvagarda activa dos factores esenciais da vida urbana.

Partindo do estudio da situación do Municipio, fórmulanse as propostas recollidas no presente documento.

- a) Pártese dun criterio de fortalecemento do actual sistema de núcleos, optando por un modelo de desenvolvemento dos núcleos fronte á dispersión. Trátase de fortalecer este sistema de núcleos como alternativa máis racional en canto a lograr un menor custe de urbanización e a posibilitar un nivel de equipamentos óptimo para o conxunto da poboación, localizando este en cada un dos seus núcleos.



Na capitalidade do Concello da Estrada, de preferencia o crecemento producirase nos bordes do solo urbano existente, así como na súa completación a través dalgúha operación ligada en cada caso á reestruturación do mesmo, e ao acabado formal dos seus bordes, que someten a un proceso de execución integral áreas de solo non consolidado, primando a densidade urbana e uniformando a edificación en altura.

Por último e co obxecto de desvincular os solos con vocación urbana residencial daqueles outros necesarios para a localización de infraestruturas industriais, establécese os correspondentes solos urbanizables industriais.

b) Como criterio xeral, enténdese que non é o “crecemento” o aspecto principal do Plan Xeral senón a completación da estrutura urbana e territorial do municipio. Se ben isto non implica acoutar calquera posible crecemento, deberá tamén dificultar a forma especulativa do mesmo, e potenciar a idea de reestruturación e mellora do tecido, que axude a contemplar a trama urbana desde unha óptima urbanística.

Desde este punto de vista, un obxectivo claro a nivel do municipio, é a reestruturación viaria e a total conexión de todos os núcleos rurais existentes entre si. As formas do viario, como estrutura capital, e a urbanización do campo en base ao viario como elemento potenciador desa relación campo - núcleo permanente en todo o territorio municipal, son os obxectivos prioritarios.

A definición da estrutura do sistema viario realiza diferenciando:

- O viario, a nivel supramunicipal.
- A estrada, que articula os núcleos principais entre si.
- As vías de relación, que garanten a accesibilidade aos núcleos, ás aldeas e ás zonas de influencia nos mesmos.

A defensa das características xerais da paisaxe, dos elementos singulares inventariados que son :

- As igrexas parroquiais, monacais e mosteiros.
- O pazos.
- Capelas.
- Casas reitorais.
- Pontes.
- Cruceiros.
- Minas de metais preciosos e de interese industrial.
- Castros e xacementos arqueolóxicos.
- Dolmens.
- En xeral calquera outros edificios, conxuntos e elementos de interese histórico, artístico, arquitectónico e/ou ambiental.

Constitúen obxectivos prioritarios do Plan, freando o proceso de degradación especulativo dos mesmos e a perda da identidade, que ten sabido manterse vixente ao longo da súa historia.



d) Preservar do crecemento urbano as áreas forestais, o sistema hidrográfico, as restantes zonas de maior interese natural, ambiental e paisaxístico, e sobre todo a defensa das áreas primarias ligadas á agricultura; establecendo as medidas de protección urbanística do territorio.

e) A política de potenciación dos núcleos implica que o principal asuma a cobertura do déficit de equipamento público e dotacións que, no posible, se relacionan cos aspectos públicos da forma urbana.

f) Facer posible a compatibilidade entre as actuacións tendentes ao desenvolvemento da concentración parcelaria nalgúns parroquias (concretamente Codeseda e Arca) e o desenvolvemento destes núcleos, mediante a definición e delimitación de ditos núcleos rurais tradicionais no presente documento, cun criterio estritamente conservador, co fin de, unha vez concluída a concentración parcelaria dos ditos núcleos, posibilitar o seu crecemento e desenvolvemento mediante a definición dos correspondentes solos de núcleo rural tradicional e áreas de expansión se isto fose posible.

g) Conseguir unha imaxe urbana en base á identidade da forma do núcleo da Estrada mediante actuacións de completación da súa estrutura.

h) Resolver a carencia de servizos urbanos con criterios realistas pero contundentes, buscando respostas coherentes aos núcleos do Termo Municipal.

Concretamente faixe necesaria a mellora das infraestruturas nos seguintes ámbitos :

- Avenida de Santiago. Mezclanse as augas pluviais e as fecais, polo que se fai necesaria a modificación de ambas redes levando o saneamento polo centro da rúa.
- Travesía Fernando Conde ata Leicures. Faise necesaria a renovación de a rede de saneamento como continuación da realizada na Avenida de Pontearreas.
- Rúa do Molino. Mezclanse as augas pluviais e as fecais, polo que se fai necesaria a modificación de ambas redes levando a metade da rúa cara a rúa do Molino, xa que a outra metade que vai cara a rúa Leicures non ten problemas.

A tal efecto a aplicación dos mecanismos de xestión, desenvolvemento técnico e de financiación de ditos servizos deficitarios instrumentalizaranse de xeito diferente segundo afecten a solos en razón da súa clasificación urbanística :

- Para os solos urbanizables delimitados e non delimitados, os elementos de infraestruturas de servizos, de necesaria creación, ou reforzo incorporaranse á xestión dos plans parciais ou plans de sectorización correspondentes, materializándose simultaneamente con dita xestión.
- Para os solos urbanos non consolidados, a dotación das infraestruturas de servizos inclúense no propio desenvolvemento dos seus polígonos mediante a



xestión dos correspondentes Plans Especiais de Reforma Interior, materializándose a súa execución simultaneamente con dita xestión.

- Para o solo urbano consolidado, así delimitado por dispoñer dun grado de urbanización efectiva, as insuficiencias futuras ou as renovacións das redes de servizos urbanísticos, levaranse a efecto mediante proxectos de urbanización e de obras que, de acordo ao plan municipal de renovacións urbanísticas e/ou de obras orzamentaríanse en exercicios futuros e sucesivos segundo a valoración que consta en el documento de Estudio Económico Financeiro do presente Plan Xeral.

7.3 Clasificación do solo proposta polo planeamento obxecto de corrección

No Plan Xeral de Ordenación Municipal obxecto de revisión no presente documento clasifícase o territorio municipal nas seguintes tipoloxías de solo :

- Urbano consolidado e non consolidado
- De núcleo rural.
- Urbanizable delimitado e non delimitado.
- Rústicos.

SOLO URBANO

Clasifica como solo urbano, incluíndoo na delimitación que para tal efecto se establece, os terreos integrados na malla urbana existente, por reunir os requisitos a tal fin establecidos no art. 11 da 11 da Lei 9/2002, do 30 de decembro, de Ordenación Urbanística e Protección do Medio Rural de Galicia e a súa modificación pola Lei 15/2004, do 29 de decembro.

Así mesmo dentro do solo urbano diferéncianse as categorías de urbano consolidado e urbano non consolidado, conforme ás particularidades que se constatan para cada un dos dous solos, en concordancia co establecido nos apartados a e b do Art. 12 da Lei 9/2002, de 30 de decembro, de Ordenación Urbanística e Protección do Medio Rural de Galicia, respectivamente.

Unha das cuestións de relevante importancia na delimitación do solo urbano e dentro de este do solo urbano consolidado é o concepto de malla urbana.

Tanto a Lei 9/2002, de 30 de decembro, de ordenación urbanística e protección do medio rural de Galicia como a Lei 15/2004, non definen de acordo a parámetros técnicos tanxibles dito concepto de malla urbana. Sen embargo o Art. 11 da mesma establece que os Plans Xerais de Ordenación Municipal deberán clasificar o territorio municipal como solo urbano, incluíndoos na delimitación que para tal efecto se establezan, cando os terreos estean integrados na malla urbana existente e reúnan algún dos seguintes requisitos :

- Que contén con acceso rodado público e cos servizos de abastecemento de auga, evacuación de augas residuais e subministración de enerxía eléctrica, proporcionados mediante as correspondentes redes públicas con características adecuadas para servir á edificación existente e á permitida polo planeamento.



Para estes efectos, ou servizos construídos para a conexión dun sector de solo urbanizable, as vías perimetrais dos núcleos urbanos, as vías de comunicación entre núcleos, as estradas e as vías da concentración parcelaria non servirán de soporte para a clasificación como urbanos dos terreos adxacentes, agás cando estean integrados na malla urbana.

- Que, aínda carecendo dalgúns dos servizos citados no apartado anterior, estean comprendidos en áreas ocupadas pola edificación, como mínimo nas dúas terceiras partes dos espazos aptos para ela, segundo a ordenación que o plan xeral estableza.
- Para os efectos antes indicados, considéranse incluídos na malla urbana os terreos dos núcleos de poboación que dispoñan dunha urbanización básica constituída por unhas vías perimetrais e unhas redes de servizos das que poidan servirse os terreos e que estes, pola súa situación, non estean desligados do urdido urbanístico xa existente.

É posible que a lei non definise o concepto de malla urbana por expresar a sustancia dunha situación fáctica e evidente de urbe e arriscado é para o equipo planificador levar a cabo unha definición que o lexislador eludiu.

Por elo parece que, a xulgar pola compresión dos requisitos técnicos que sustentan a delimitación do solo urbano e pola tamén compresión de aquelas situacións que aínda tendo ditos elementos non son susceptibles de clasificarse con tal categoría, o sentido que posúe a malla urbana podería definirse como :

- 1.- A dun conxunto harmónico, predeseñado urbanisticamente ou consolidado historicamente, de rúas ou viarios abigarrados entre sí que dispoñen dun acceso rodado e os servizos de abastecemento de auga, evacuación de augas residuais, subministro de electricidade e alumeado e outras redes como as de telecomunicacións e enerxías coas características de capacidade e instalacións que permitan servir á trama edificatoria que se asenta en colindancia con ditos viarios.
- 2.- Que a trama edificatoria estea consolidada pola edificación en termos que ocupe unha determinada parte dos espazos aptos a tal fin e que a Lei sinala en dúas terceiras partes.
- 3.- Que dita trama edificatoria aínda mellor si comprende edificios históricos, elementos catalogados, edificios de servizos públicos e dotacións.
- 4.- Que dita trama dispoña de espazos libres e comúns para a convivencia, zonas verdes para a expansión e o recreo, elementos do mobiliario urbano, tales que favorezan as relacións humanas.
- 5.- Que dea asento a unha colectividade de individuos e que por si mesma dispoña da maior inercia urbana tal que os habitantes teñan un elevado nivel de autonomía en canto a satisfacción que lle ofrecen os servizos e dotacións que na mesma se asentan.



A tal efecto delimitáanse como solo urbano consolidado nos correspondentes planos de ordenación os seguintes :

- Solo urbano correspondente á vila da Estrada.
- Solo urbano industrial de Toedo.
- Solo urbano correspondente ás parcelas de equipamento situadas no ángulo noroeste da Vila.
- Solo urbano de María Martínez Otero.

O solo urbano consolidado delimitase adaptándose fundamentalmente ás previsións de delimitación que se establecían no Documento anterior de Normas de Ordenación Subsidiarias de Planeamento, si ben nalgúns casos con incorporacións puntuais de ámbitos físicos que se clasificaban como áreas aptas para urbanizar en dito documento, en base a :

- Consolidar e ampliar o solo destinado a sistemas xerais de equipamentos públicos, de colindancia directa con estes, sen que requiran actuacións singulares para a dotación de infraestruturas de servizos, toda vez que, como tales ampliacións, quedan soportadas polas infraestruturas preexistentes que serven a ditos equipamento público de sistema xeral.

E delimitáanse como solo urbano non consolidado nos correspondentes planos de ordenación os seguintes :

- S.U.NC -1
- S.U.NC -2
- S.U.NC -3
- S.U.NC -4
- S.U.NC -5
- S.U.NC -6
- S.U.NC -7
- S.U.NC -8
- S.U.NC -9
- S.U.NC -10
- S.U.NC -11
- S.U.NC -12

De entre os subliñados solos urbanos non consolidados figuran dous deles, o S.U.NC-5 e o S.U.NC-9 que posúen dita categoría modificando a previsión que para os mesmos establecía o documento anterior de Normas de Ordenación Subsidiarias de Planeamento, elo en base a que en ditas áreas delimitadas fanse necesarias, para o primeiro deles as actuacións de apertura e urbanización dun viario e para o outro de obtención dunha dotación urbanística con destino a zona verde da carballeira existente, demandando en ambos casos a distribución equitativa de beneficios e cargas derivadas do Planeamento, que se logran mediante a xestión e desenvolvemento da figura do Plan Especial de Reforma Interior.

SOLO URBANIZABLE

Inclúe como solo urbanizable aqueles susceptibles de ser obxecto de transformación urbanística, no contexto definido polo Art. 14 da Lei 9/2002, de 30 de decembro, de Ordenación Urbanística e



Protección do Medio Rural de Galicia, e a súa modificación pola Lei 15/2004, do 29 de decembro, diferenciando as dúas categorías posibles, é dicir por unha banda solo urbanizable delimitado ou inmediato que se comprende nos correspondentes sectores delimitados para os que se establecen os prazos de execución que figuran no estudo económico financeiro do presente documento. Estes son:

- S.UR.D.I-1
- S.UR.D.I-2
- S.UR.D.I-3
- S.UR.D.I-4
- S.UR.D.I-5
- S.UR.D.R-1
- S.UR.D.R-2
- S.UR.D.R-3
- S.UR.D.R-4
- S.UR.D.R-5
- S.UR.D.R-6
- S.UR.D.R-7
- S.UR.D.R-8
- S.UR.D.R-9
- S.UR.D.R-10
- S.UR.D.R-11
- S.UR.D.R-12
- S.UR.D.R-13
- S.UR.D.R-14
- S.UR.D.R-15
- S.UR.D.R-16
- S.UR.D.R-17
- S.UR.D.R-18
- S.UR.D.R-19
- S.UR.D.R-20
- S.UR.D.R-21
- S.UR.D.R-22
- S.UR.D.R-23
- S.UR.D.R-24

Así mesmo, a delimitación do solo urbanizable, máis alá da súa capacidade de transformación urbanística, efectúase porque os ámbitos definidos segundo a anterior relación non están integrados na malla urbana existente e non reúnen os requisitos que se establecen no Art. 11 da LOUG para a súa consideración como solo urbano.

Por outra parte tampouco se trata de sectores que deban ser preservados dos procesos de desenvolvemento urbanístico e en todo caso se encontren entre os seguintes :

- Terreos sometidos a un réxime específico de protección incompatible coa súa urbanización, de conformidade coa lexislación de ordenación do territorio ou coa normativa reguladora do dominio público, o medio ambiente, o patrimonio cultural, as infraestruturas e doutros sectores que xustifiquen a necesidade de protección.
- Terreos que, sen estar incluídos entre os anteriores, presenten relevantes valores naturais, ambientais, paisaxísticos, produtivos, históricos, arqueolóxicos, culturais,



científicos, educativos, recreativos ou outros que os fagan merecedores de protección ou cun aproveitamento que deba someterse a limitacións específicas.

- Terreos que, habendo sufrido unha degradación dos valores indicados no parágrafo anterior, deban protexerse a fin de facilitar eventuais actuacións de recuperación de ditos valores.
- Terreos ameazados por riscos naturais ou tecnolóxicos, incompatibles coa súa urbanización, tales como inundación, erosión, afundimento, incendio, contaminación, ou calquera outro tipo de catástrofe, ou que simplemente perturben o medio ambiente ou a seguridade e saúde.
- Terreos que no presente Plan fosen considerados inadecuados para o desenvolvemento urbanístico en consideración aos principios de utilización racional dos recursos naturais ou do desenvolvemento sostible.

Para estes solos se sinala a xustificación da súa delimitación e outras razóns que poden determinar un sobredimensionamento dos solos urbanizables delimitados tanto de carácter residencial coma industrial.

- Pola súa proximidade e vinculación ao solo urbano da Estrada delimitáronse :

- S.UR.D.I-1
- S.UR.D.I-2
- S.UR.D.R-1
- S.UR.D.R-2
- S.UR.D.R-3
- S.UR.D.R-4
- S.UR.D.R-5
- S.UR.D.R-6
- S.UR.D.R-7
- S.UR.D.R-8
- S.UR.D.R-9
- S.UR.D.R-10
- S.UR.D.R-11
- S.UR.D.R-12
- S.UR.D.R-13
- S.UR.D.R-14
- S.UR.D.R-15
- S.UR.D.R-16
- S.UR.D.R-17
- S.UR.D.R-18
- S.UR.D.R-19
- S.UR.D.R-20
- S.UR.D.R-21
- S.UR.D.R-22
- S.UR.D.R-23
- S.UR.D.R-24

- Pola súa proximidade e vinculación ao solo urbano industrial de Toedo delimitáronse :



- S.UR.D.I-3
- S.UR.D.I-4
- S.UR.D.I-5

Así mesmo na súa delimitación respectouse o criterio de extensión superficial mínima de 20.000 m². que se establece no Art. 49.2 da Lei 9/2002, coa excepción do S.UR.D.I-1 que dispón dunha superficie de 14.794 m². en razón de que se ben é inmediato ao solo urbano industrial, alberga unha central eléctrica (subestación eléctrica), razón pola que non poderían incorporarse ditos terreos nin ao solo urbano de María Martínez Otero porque discorre entre os dous un viario de sistema xeral, nin ao solo urbanizable delimitado nº 15, por ser este de carácter residencial. En todo caso a delimitación e as características deste solo urbanizable delimitado industrial é viable técnica e economicamente o seu desenvolvemento por ser posible o cumprimento dos estándares urbanísticos requiridos.

Os demais terreos clasificados polo Plan como solo urbanizable conceptuaranse como non delimitados, resultando os seguintes :

- S.UR.ND.I-1
- S.UR.ND.I-2
- S.UR.ND.I-3
- S.UR.ND.I-4
- S.UR.ND.I-5
- S.UR.ND.I-6
- S.UR.ND.I-7
- S.UR.ND.I-8
- S.UR.ND.I-9
- S.UR.ND.I-10
- S.UR.ND.I-11
- S.UR.ND.I-12
- S.UR.ND.I-13
- S.UR.ND.I-14
- S.UR.ND.I-15
- S.UR.ND.I-16
- S.UR.ND.R-1
- S.UR.ND.R-2
- S.UR.ND.R-3

A delimitación de ditos solos urbanizables non delimitados ou diferidos, efectúase de acordo coas mesmas previsións do Plan Xeral de Ordenación Municipal e tamén en razón de que en practicamente todos os de carácter industrial existen na actualidade edificacións e instalacións industriais para as que ditas previsións do Plan Xeral de Ordenación Municipal pretenden normalizar e consolidar a súa situación, coa singularidade de que para un deles existiu un emprazamento industrial con destino a fábrica de mobles, producíndose recentemente un incendio.

Para estes solos se sinala a seguinte xustificación, tanto para os de carácter residencial coma industrial.

- Pola demanda dos titulares de industrias existentes, cuxo asentamento desfavorecía o réxime dimanado pola Lei 9/2002, de acordo á necesidade da súa regularización e legalización :

- S.UR.ND.I-3



- S.UR.ND.I-4
- S.UR.ND.I-6
- S.UR.ND.I-8
- S.UR.ND.I-9

- Pola estimación por parte da Comisión de Urbanismo das alegacións ao Instrumento de Plan Xeral de Ordenación Municipal no período de exposición pública :

- S.UR.ND.I-1
- S.UR.ND.I-2
- S.UR.ND.I-12
- S.UR.ND.I-13
- S.UR.ND.I-14
- S.UR.ND.I-15
- S.UR.ND.I-16
- S.UR.ND.R-1
- S.UR.ND.R-2
- S.UR.ND.R-3

- Pola adopción de criterios de crecemento futuro e posible incremento poboacional do Termo Municipal da Estrada ou pola previsión do seu desenvolvemento industrial por atracción de actividades e inversións industriais concretas en dito municipio:

- S.UR.ND.I-5
- S.UR.ND.I-10
- S.UR.ND.I-11

- Pola existencia de actuacións públicas programadas (XESTUR) e inversións industriais concretas en dito municipio:

- S.UR.ND.I-7

Todos os ámbitos previstos de solo urbanizable non delimitado materializáronse, porque ademais de comprender en case todas as edificacións e instalacións industriais, como queda dito, estas teñen en todos os casos unha superficie de parcela igual ou superior aos 20.000 m². En todos os solos urbanizables non delimitados constatouse unha presión de particulares industriais, titulares da maioría dos terreos e instalacións comprendidas nestes, para o seu inmediato desenvolvemento. Por iso se fixa unha orde de prioridades uniforme que se establecen no presente documento en catro anos contados a partir da aprobación definitiva do presente Plan Xeral de Ordenación Municipal para a aprobación dos instrumentos de planeamento de desenvolvemento e dous anos máis para a conclusión das correspondentes urbanizacións.

SOLO DE NÚCLEO RURAL

Constitúen solo de núcleo rural os terreos que serven de soporte aos asentamentos de poboación singularizados en función das súas características morfolóxicas, tipoloxía tradicional das edificacións, vinculación coa explotación dos recursos naturais e que ademais figuran diferenciados administrativamente no padrón oficial. De acordo aos condicionantes que se establecen no art. 13 da Lei 9/2002, o presente documento delimita os seguintes núcleos rurais :



NÚCLEOS RURAIS	
1	Adoufe.
2	San Miguel.
3	Costenla.
4	Castro.
5	Prado.
6	O Seixo, A Silva.
7	Ponte.
8	Lagos.
9	A Cova.
10	A Carballeira.
11	A Alberguería.
12	O Cercido.
13	A Veiga.
14	A Calzada, A Burata
15	Os Bieites.
16	A Quenlla, A Costa, O Regueiro
17	A Granxa.
18	A Reigada
19	A Carballeira.
20	A Cacharela
21	San Xiao.
22	O Carballal.
23	Os Tiguillois.
24	O Bruñado.
25	Moimenta.
26	Os Golmados, Valvoa Rendo
27	Riamonde.
28	Ribadulla.
29	O Pedrado.
30	Castrotión.
31	A Valiña
32	O Sisto.
33	Oca de Arriba.
34	Vista Alegre.
35	O Outeiro.
36	A Praza.
37	Abelao.
38	Pardellas
39	As Carballas.



40	Os Casares.
41	A Sobreira.
42	Loimil do Carballo.
43	Chenlos
44	Loimil.
45	Riomaio.
46	O Castro, A Veiga.
47	Couso.
48	Barco.
49	Maíndo.
50	Sequeiró.
51	Fontenlo.
52	Vilacriste.
53	Cora.
54	Sieiro.
55	Piñeiro.
56	Barro.
57	As Quintas.
58	A Negreira.
59	Cimadevila.
60	Bumio.
61	Paraño.
62	A Igrexa.
63	Casa do Frade.
64	Souto.
65	A Retorta.
66	Trascastro
67	Azoreiros.
68	O Souto de Veá.
69	O Casal.
70	Loureiro de Arriba.
71	Loureiro de Abaixo.
72	A Valiña.
73	Outeiro, A Riba.
74	Piñeiro.
75	Bouzamar.
76	Fonteboa.
77	Guntín.
78	O Rosallo.
79	Carbia.
80	Tracesto.



81	O Castro
82	A Torrevedra.
83	Riba de Veá.
84	A Cerqueira.
85	A Panadería
86	Torre do Vilar.
87	Sorribas
88	O Outeiro.
89	Barazás
90	Nogueira.
91	O Rollo.
92	A Costa.
93	Tarrío.
94	Vista Alegre.
95	Santeles de Abaixo.
96	Sar de Abaixo.
97	Arxóns.
98	Sar de Arriba, O Pazo.
99	A Ribeira.
100	Pearo.
101	Godoi.
102	Carricova.
103	Fondevila.
104	Renda.
105	Traspedra.
106	Vilanova.
107	Ribeiradona.
108	As Covas.
109	A Igrexa.
110	A Aldea Grande.
111	A Ponte.
112	A Ribeira.
113	O Piñeiro.
114	Vilar.
115	Baltar.
116	O Pazo.
117	Vilaboa.
118	Costenla, San Vicente.
119	Barbude.
120	Marque.
121	A Ribeira.



122	Servide.
123	Celeiróns.
124	Pazos, Rabuñado.
125	Vilancosta.
126	A Igrexa.
127	Vilasusán.
128	A Mouteira, A Pedriña.
129	Rocaforte.
130	Berres.
131	Mato.
132	Ulla.
133	O Pereiro.
134	Os Besteiros.
135	As Cancelas.
136	O Río.
137	A Mota.
138	Barcia.
139	A Castiñeira.
140	San Martiño.
141	Portecelo.
142	O Alderido.
143	A Pena.
144	O Rego.
145	O Outeiro, A Rabeta, A Devesa, A Aldea Grande.
146	A Vilasusán, A Lagoa.
147	A Fonte Soutelo.
148	Vilanova.
149	Besteiros.
150	Castrovite.
151	Barro.
152	Vendexa.
153	Baldarís.
154	A Igrexa.
155	Vilanova.
156	Currelo.
157	Pazos.
158	O San Lois
159	Orosa.
160	Trasande.
161	Santa Mariña.
162	Subión.



163	Frades.
164	Chaín.
165	Casalpaio.
166	O Vilar.
167	Requián.
168	Vilariño.
169	Gondarei.
170	Cardelle.
171	Vera.
172	Trazarís.
173	Costenla
174	Murxide.
175	Ramiráns.
176	Celeirón.
177	O Pazo.
178	Calvelo.
179	A Ribeira.
180	Paramá.
181	Reguengo.
182	Vilanova.
183	O Pouso.
184	Rabiáns dos Cabaleiros.
185	A Igrexa.
186	O San Bartolomeu
187	Dorelle.
188	Vixín.
189	Sandelle.
190	Gondomar de Abaixo.
191	Gondomar de Arriba.
192	Cruces.
193	A Igrexa.
194	O Cerdeiral
195	Monteiro.
196	O Talló
197	A Carballa.
198	A Igrexa.
199	O Soutiño.
200	Toedo.
201	San Martiño.
202	Trasmonte.
203	Vilagude.



204	A Pica.
205	Sestelo.
206	O Outeiro.
207	Vilafruxil.
208	Moreira Vella.
209	Moreira Nova.
210	A Pía.
211	A Devesa.
212	Campo Redondo, Porto.
213	San Tomé.
214	Gontén.
215	O Castro.
216	O Nabal
217	O Barro.
218	Mamoela.
219	Ribas.
220	San Pedro.
221	Ventosela.
222	Brei de Riba, Brei.
223	Pousadela.
224	Gonxar.
225	Valiñas
228	A Pedreira, Pepe.
229	Sorribas, O Souto.
230	O Outeiro.
231	Panalobeira.
232	Gueifas.
233	Santa Baia.
234	Matalobos.
235	A Graña
236	Río dos Sapos.
237	O Pedregal.
238-1	Figueroa de Abaixo.
238-2	Figueroa de Arriba.
239	Vilar.
240	A Frieira.
241	O Outeiro.
242	A Aldea Grande.
243	O Codeso.
244	Raxeira.
245	Campenlos.



246	Os Cebados.
247	Pousada.
248	Friamonde.
249	Os Loureiros, Figueira.
250	Ponteliñares.
251	A Riba.
252	Nogueira.
253	Cimadevila.
254	A Aldea Grande, O Outeiro.
255	O Vilar.
256	O Foxo.
257	A Pena de Arriba, O Bede, A Pena do Foxo, A Pena Barreira
258	Os Vilas, O Sol
259	A Pena de Abaixo.
260	A Bemposta.
261	Amarelle
262	A Igrexa.
263	A Veiga da Braña.
264	Berbigueira, O Barro, Pazos.
265	Os Balseiros, Sequeiros.
266	Cortes.
267	A Nogueira.
268	O Porto.
269	Curantes Novo.
270	Curantes Vello.
271	As Pereiras.
272	Pousada.
273	Esmorís.
274	Sinteiro.
275	San Martiño.
276	O Fieitoso.
277	Penarada.
278	O Castro.
279	As Cachopas, O Redondo.
280	Alemparte.
281	O Formigueiro.
282	Os Chapurros
283	Boáns, Os Bolos.
281	Ouzamerxe.
285	O Monte, O Outeiro, Os Tatos, O Viso.
286	O Mollarrabo.



287	A Costa, O Francés.
288	A Painceira.
290	A Torre.
291	A Devesa.
292	A Cardavella.
293	Campos, A Cruz, San Xiao, Gudín, Portacartas.
294	Rial.
295	A Torrevella.
296	O Cogoludo, A Portela.
297	Xerlís.
298	Pernaviva.
299	Vilapouca.
300	A Igrexa
301	Señoráns.
302	Costenla.
303	Os Piornos.
304	Viso de Abaixo.
305	Viso de Arriba.
306	Quintas.
307	Fontecova.
308	O Carballal.
309	A Abelleira, Lamas.
310	Sobrado.
311	Salouzáns.
312	Riamonde.
313	A Viladefonso.
314	Pazos.
315	A Somoza.
316	Fraíz.
317	Freán.
318	Correáns.
319	O Moucho.
320	Frende.
321	Vis de Correa.
322	Vinseiro.
323	Godoi.
324	San Martiño.
325	Vis de Baixetes.
326	Fragoso.
327	A Pena.
328	Parada.



329	O Mesadoiro.
330	Castrelo de Abaixo.
331	Castrelo de Arriba.
332	Piñeiro.
333	A Brea.
334	Golfariz.
335	A Somoza, Os Sureiros.
336	Alberiñas, Bargo, A Carballeira, Chan da Aldea, Vila de Abaixo.
337	Cernadela.
338	Castro Ramiro.
339	Sandán.
340	Piñoi.
341	Cimáns.
342	Tabeirós.
343	O Outeiriño.
344	Tosar
345	As Quintas, Cepetelo.
346	Sestelo.
347	A Consolación.
348	As Carballas.
349	O Outeiro.
350	Vilarreal.
351	Sar.
352	As Vilas.
353	Picáns.
354	Fermil.
355	Parada.
356	Sobre da Cova.
357	Vilademeus.
358	Paredes.
359	Os Muros.
360	Eiriz.
361	Costenla.
362	A Silva.
363	A Carballeira, O Pazo.
364	Escarís.
365	Bustelo, Parafita.
366	Vilar.
367	Entrecastrelo.
368	Sesto, Fondo da Vila.
369	Carracedo.



370	A Pedreira.
371	A Aldea Grande.
372	Trabadela.
373	Guitón.
374	Pumares.
375	A Abeleira.
376	A Amarelle.
377	Outeiriño.
378	A Penela.
379	O Carballal.
380	Xustín.
381	O Cruceiro.
382	Nodar.
383	Arcapedriña.
384	A Goleta.
385	Marcenlos.
386	A Ponte.
387	Filgueiras.
388	O Outeiro.
389	Abragán.
390	Fontenlo.
391	Codeseda, A Sagrada, O Codesal.
392	Os Currelos.
393	A Devesa.
394	Fragoso.
395	Barro.
396	A Agrela.
397	Bugalleira.
399	O Coto.
400	Campos.
401	Xubrei.
402	As Quintas.
403	Monteagudo.
404	Insuela.
405	A Portela.
406	Vilaboa.
407	A Canda, A Igrexa, Quinteiro de Arca.
408	Carballo, Xestás.
409	Cabanelas.
410	Torreboaredo.
411	Souto.



412	A Somoza.
413	A Toxeira.
414	O Montillón de Abaixo, O Montillón de Arriba.
415	San Torcado, Enviande.
416	Cortegada.
417	Sabucedo.
418	Valcarceles.
419	A Brea.
420	Guendos.
421	A Grala de Cabanelas.

Ditos núcleos foron delimitados incorporando a consolidación que se constata polas edificacións tradicionais existentes, entendendo por tales as que responden a unha tipoloxía arquitectónica tradicional, co uso de materiais tradicionais e propios da zona, que ademais, posúan as características de antigüidade, efectuándose de acordo, sempre que foi posible, cos parcelarios e as pegadas físicas existentes ou estruturantes.

Así mesmo a delimitación das áreas de expansión en cada un deles efectuouse tendo en conta a situación xeográfica do núcleo e os aspectos determinantes da súa condición regresiva ou dinámica, acoutando para os primeiros unhas áreas de tolerancia menores que para os segundos. En todo caso respéctase a delimitación das áreas de expansión mediante unha liña poligonal paralela á de circunscrición dos núcleos existentes e sempre menor a 200 metros liñais destas, sen afección, en ningún caso, ao solo rústico especialmente protexido.

Excepcional e puntualmente e para situacións moi concretas superáronse lixeiramente os 50 m. e os 200 m. establecidos na Lei para ditas delimitacións, a fin de alcanzar os viarios existentes ou límites parcelarios.

Do anterior resulta que a superficie correspondente ao conxunto dos núcleos rurais tradicionais é de 11.278.937 m²., mentres que á das áreas de expansión é de 13.791.840 m².

Na delimitación das áreas de expansión excluíronse expresamente os terreos afectados pola presenza de liñas eléctricas de alta ou media tensión e non se recolleron nas mesmas os terreos colindantes con infraestrutura viaria de carácter supramunicipal, a non ser que tiveran un acceso a través dunha vía doutro tipo.

SOLO RÚSTICO

Todos aqueles solos obxecto de conservación e preservación dos procesos de desenvolvemento urbanístico e clasifícaos como rústicos, diferenciándoos en categorías tanto de protección ordinaria, como de especial protección de acordo coa clasificación en categorías que se establecen no art. 32 da LOUG, e que se reflicten nos correspondentes planos de ordenación a escala 1/5.000.



7.4 Análise da ordenación territorial proposta no planeamento obxecto de corrección seguindo a orde do 05.05.06 da COTOP

Proxeccións poboacionais futuras

Segundo a Orde da Consellería, o PXOM non cumpre dous principios básicos da LOUG relativa ao planeamento xeral:

- Determinar cales son as necesidades poboacionais reais que o plan ha de atender, téndose en conta o prazo de desenvolvemento e execución do plan polo mesmo previsto.
- Establecer unha planificación urbanística congruente e proporcional das citadas necesidades.

Para solventar estas deficiencias apuntadas pola Consellería, sería conveniente, na memoria do propio plan e estudos poboacionais a incorporar, incidir na análise máis detallada das seguintes cuestións:

- a) Realizar un informe completo de cales foron as tendencias demográficas e de crecemento poboacional do Municipio dá Estrada. Analizar e expoñer a información que se poida obter das administracións públicas competentes (Instituto Nacional de Estatística, censos oficiais, etc.) respecto de como evolucionou nos últimos 10-15 anos a poboación da Estrada, e que previsións reais de crecemento poboacional ha de atender o PLAN en tramitación. Ata se habería de suscitar a introdución dun estudio sociolóxico debidamente motivado respecto diso.
- b) Analizar e ter en consideración que as previsións de crecemento en canto a número de vivendas previsto no Plan, non só ha de atender necesariamente a un crecemento cuantitativo poboacional -crecemento vexetativo-, senón tamén a novas tendencias sociolóxicos en materia de vivenda (vivendas unipersoais, segundas residencias, etc.).
- c) Aclarar debidamente cal é a proposta de ordenación do territorio do Concello dá Estrada que se contempla no PLAN en tramitación, cunha adecuada vertebración territorial -estrutura territorial racional-, de modo que potenciando no que resulte dos apartados anteriores o núcleo urbano principal sobradamente identificado na realidade e no planeamento, se vertebren debidamente as infraestruturas viarias, de servizos, e as previsións de crecemento do conxunto dos núcleos rurais xa existentes, polígonos industriais, comerciais, etc.
- d) Concretar debidamente a capacidade residencial que se deriva do Plan en tramitación, no seu caso reducindo moderadamente as previsións de solo edificable ?tanto en solo urbano, como urbanizable, como núcleos rurais e a súa zona de expansión-, por entenderse por parte da Consellería que as previsións de crecemento demográfico contidas no plan e solo edificable resultante do plan, resultan de xeito evidente desmedidas. Levarase a cabo unha análise máis detallada e motivado sobre tales aspectos, fundamentais nun Plan Xeral de Ordenación Municipal, e de gran relevancia á hora de obter ou non a aprobación definitiva por parte da Consellería.
- e) Especial incidencia ten a análise e motivación dos asentamentos industriais previstos no Plan, pois se parte dunha realidade de diversos asentamentos industriais diseminados por todo o Municipio dá Estrada, que fai precisa unha resposta por parte do Plan en tramitación, que coordine unha estrutura racional do planeamento en materia de delimitación duns adecuados polígonos industriais, dotados



dos servizos e infraestruturas necesarios, coa preexistencia desa diseminación de naves industriais, sobre a base de que o criterio da Consellería parece apuntar á súa negativa a aceptar a clasificación sen máis como solo industrial daquelas parcelas nas que hoxe existen naves con actividade industrial, sen ter en conta a legalidade ou non das actividades e construcións existentes, a súa ubicación territorial, servizos existentes, etc.

Mecanismos de Xestión do Plan

Apúntase, tamén, a que o PLAN adoece dunha adecuada explicación e motivación dos mecanismos que fagan viable a execución dos plans de infraestruturas no mesmo previstos. O Plan non só debe contemplar as infraestruturas, dotacións e servizos públicos a executar, mellorar e desenvolver durante a súa vixencia, senón tamén as canles para o seu financiamento que as fagan viables. E respecto diso apúntase pola Consellería que tal análise detallada non se recolle no Plan. Debese de facer un especial énfase en tales cuestións, completando os estudos económicos que respecto diso contemple o plan ata o momento elaborado.

Nun plan Xeral son esenciais, nos seus máis diversos aspectos, os estudos e análises económicas que garantan a viabilidade da execución do plan, no que un capítulo esencial son as infraestruturas, dotacións e servizos públicos.

Hanse de analizar e suscitar posibles convenios con outras Administracións -C.A. de Galicia - Xunta-, administración central, deputación, axudas da U.E.-, que poidan aportar recursos para ese financiamento. E a tal fin se incorporan xa ao plan convenios debidamente asinados con esas Administracións, a viabilidade económica estará máis garantida.

Estrutura xeral e orgánica do territorio e dotacións urbanísticas

En relación co exposto no apartado precedente, a Orde fai tamén unha mención moi especial, ás seguintes cuestións en materia de infraestruturas:

- Inexistencia dun estudio informativo específico e de análise do estado actual das redes de servizos urbanos: sería preciso que por parte do equipo redactor ou de técnicos especificamente contratados ao efecto, como complemento dos traballos de elaboración do planeamento, fágase un estudio completo, con planos específicos de todo o municipio por cada un dos servizos ou infraestruturas básicas (viario, redes de forneo de auga, rede de saneamento -pluviais e residuais-, forneo eléctrico, redes de gas, telecomunicacións, etc.), no que se faga constar cales son os servizos e redes hoxe existentes, o seu grado de suficiencia en cada zona e núcleo poboacional, en función das súas necesidades actuais e das previsións demográficas e de crecemento previstas no plan para cada zona, as necesidades de mellora e/ou reforzo contempladas, e as fontes de financiamento de todas estas actuacións e prazos ou fases da súa execución.

Recórdase respecto diso o contido do art. 47 da LOUG:

9. O planeamento urbanístico determinará o trazado e as características das redes básicas de distribución de enerxía eléctrica, abastecemento de auga, evacuación e saneamento de augas residuais, telefonía e outras redes, galerías ou canalizacións de servizos necesarios.

Para as novas redes de ámbito supramunicipal non previstas no planeamento urbanístico, será necesario aprobar previamente o correspondente proxecto sectorial ao amparo da Lei 10/1995, de ordenación do territorio de Galicia.



Equipamentos públicos

Segundo o artigo 47.1.b. o sistema xeral de equipamento comunitario de titularidade pública, debe ser en proporción non inferior a 5 metros cadrados por cada 100 metros cadrados edificables de uso residencial.

A orde da consellería recorda que debido ao carácter supramunicipal do equipamento 11A Academia Galega de Seguridade e da súa gran superficie que supón o 40% do total do sistema xeral de equipamentos, esta non pode ser considerada como integrante do mesmo e xa que logo as reservas estimadas existentes e previstas resultan insuficientes, polo que debería aumentarse a superficie dedicada a estas dotacións polo menos na proporción establecida.

Respecto diso facemos os seguintes cálculos, unha vez examinado o Plan Xeral proposto a aprobación definitiva:

Equipamento necesario: 383.707,55 m².

Equipamento proxectado: 116.798,98 m²

Equipamento existente: 383.725,98 m² ?

Equipamento 11A: 154.206,97 m² = 346.317,99 m², o que supón o 4,5% do 5% necesario.

Hase de complementar para alcanzar os mínimos legalmente estipulados.

Sistemas xerais

No que se expón por parte da Orde da Consellería, e n o plan remitido existen ámbitos de solo urbano non consolidado e solo urbanizable que non teñen definidos nin xustificadas os seus sistemas xerais e ao respecto o artigo 53.1.e da LOUG de ordenación do territorio ordena que a estrutura xeral e orgánica do territorio integrada polos sistemas xerais determinantes do desenvolvemento urbano, estea contida nos plans xerais.

Ata se ha de incluír para todos e cada un dos seus elementos non existentes os seus criterios de deseño e execución e o sistema de obtención dos terreos.

Especificamente faise referencia no artigo 112.2 da mesma LOUG que sexan incluídos nas áreas de reparto, excepto cando a súa propia magnitude determine a improcedencia de que sexan obtidos a través dos sistemas de reparto de cargas e beneficios (por canto faría inviable o desenvolvemento e execución das áreas de reparto respectivas).

Debería de ser, xa que logo, obxecto de explicación tanto na memoria xustificativa como nos planos de ordenación do solo urbano e urbanizable a definición de cada un dos elementos que compoñen os sistemas xerais de zonas verdes e espazos libres, de equipamentos, de comunicacións, infraestruturas e as súas respectivas zonas de protección, así como os medios para poder obter todo iso.



En tal sentido, aínda que algo se contempla no Plan elaborado, é mellorable a análise pormenorizado de todos os sistemas xerais e a súa correcta adscrición ás áreas de reparto, explicando a súa viabilidade económica en cada caso.

7.5 Análise de clasificación do solo proposta no planeamento obxecto de corrección seguindo a orde do 05.05.06 da COTOP

7.5.1 Solo urbano

A resolución da CPTOPT advirte, respecto da delimitación como solo urbano de certos ámbitos, que estes non cumpren as características do artigo 11 da LOUG, no que se limita a clasificación do solo urbano a terreos incluídos na malla urbana que contén con acceso rodado público e cos servizos públicos de abastecemento de auga, evacuación de augas residuais e fornezo de enerxía eléctrica ó a terreos cunha consolidación de polo menos dúas terceiras partes dos espazos aptos para ela.

Habería que facer unha análise máis pormenorizado do estado actual desas áreas delimitadas que segundo a Orde identifícanse como non suficientemente xustificadas -as súas clasificacións como solo urbano, isto é, o SUNC-1, SUNC-7, SUNC-8, zona de equipamento 3I e ámbitos con ordenanza 4, para cumprir os requisitos deste artigo.

Neste informe non entramos en consideracións concretas achega de se é ou non acertada a clasificación prevista no Plan, ou se ten razón a Orde da Consellería ao poñer en cuestión esta clasificación.

O que si que apuntamos é que desde o momento mesmo no que a citada Orde suscita dúbidas sobre esta clasificación, é non xa conveniente, senón necesario, o explicar e xustificar debidamente os criterios específicos seguidos con respecto a eses ámbitos para a súa clasificación como solo urbano. Noutro caso é máis que previsible que a Consellería denegará a aprobación do PGOM no que a eses ámbitos refírese (o que se traduciría nun aprobación parcial do PGOM).

Recórdase ademais a necesidade de cumprir o artigo 12, onde se diferencian os solos urbanos consolidados e os non consolidados.

A este respecto refírese a orde cando fai referencia á necesidade de clasificar como solo urbano non consolidado os que se vinculan ao viario que limita o solo urbanizable delimitado residencial SUD-R-10 clasificados como urbano consolidado e urbanizable delimitado, por darse a necesidade, como di o artigo 12 dun proceso de urbanización, reforma interior ou renovación urbana.

A Consellería é especialmente rigorosa á hora de analizar os criterios de clasificación do solo, especialmente no caso do solo urbano nas súas dúas categorías de consolidado e non consolidado, polo que se recomenda unha máis completa explicación en todos os casos, e especialmente neses ámbitos nos que xa a Consellería apuntou as súas dúbidas.

Áreas de reparto

O artigo 112 da LOUG, refírese á especial consideración que se terá á hora de realizar a delimitación das áreas de reparto para que se produza o equilibrio de beneficios e cargas entre as distintas áreas



así como a proporcionalidade entre a edificabilidade resultante e as cargas e dotacións previstas (criterios básicos da actual lexislación urbanística).

A resolución considera inxustificable o reparto de cargas e beneficios nas diferentes áreas de reparto xa que só algunhas delas inclúen sistemas xerais, polo que habería que estudar unha nova forma de tratar todos estes ámbitos para lograr un reparto equitativo.

Existen deficiencias na redacción do documento á hora de definir cales son os sistemas xerais que se adscriben a cada unha das áreas de reparto pois só consta a súa superficie e falta a especificación da que sistema xeral refírese.

A orde fai referencia á necesidade de detallar o cálculo do aproveitamento tipo das áreas de reparto segundo o artigo 113 da LOUG polo que haberá que incluír nas fichas as superficies correspondentes ao aproveitamento lucrativo total, incluído o dotacional privado, do uso e tipoloxía edificatoria característicos e a superficie do área excluindo os terreos con dotacións públicas de carácter xeral ou local existentes e realizar os cálculos para xustificar os aproveitamentos tipo determinados.

A orde considera necesario revisar as determinacións establecidas para algunhas áreas de reparto pois considera que algunhas delas poden resultar inviables ao ter desproporcionadas os seus reservas de superficie dotacional local e xeral, viario e prazas de aparcamento, e edificabilidade, segundo as ordenanzas e condicións de edificación fixadas polo propio planeamento, polo que habería que estudar a solución máis adecuada a cada unha delas para que poidan ser desenvolvidas con garantía de viabilidade económica.

Vivenda de protección

O cálculo da reserva de solo para vivenda de protección pública ha de realizarse tendo en conta a superficie e a edificabilidade de cada ámbito e isto debe vir referenciado nas fichas de solo urbano non consolidado.

Deberá considerarse a superficie reservada tamén para o cálculo do aproveitamento tipo e debería actualizarse o artigo 55.3 da LOUG de ordenación urbanística que recorda que o plan xeral haberá de contemplar as reservas de solo necesarias para atender as demandas de vivenda suxeita a algún réxime de protección pública e que estas reservas non poderán ser inferiores ao 20% da edificabilidade residencial do concello; aínda que se debe considerar xa que conforme coa modificación da LOUG pola lei 8/2012, amplíase esta reserva ata o 30% da edificabilidade residencial prevista polo planeamento.

Normativa

Menciónase que certos aspectos da ordenanza 1 de edificación en bloque pechado, referidos a evitar a aparición de paredes medianeiras nas zonas en contacto con outras tipoloxías ou cualificacións, deben corrixiarse. Concretamente os aspectos referidos na páxina 263, debendo tomarse as precaucións necesarias en dita ordenanza para evitar a aparición de planos medianeiros. Deberíanse de ter en conta as especificacións do artigo 104 da LOUG relativo ás características que deben de ter as construcións para adaptarse ao ambiente.



Aproveitamos esta consideración para aconsellar unha revisión, con ocasión da introdución das modificacións requiridas pola Consellería, de toda a normativa contemplada nas ordenanzas do documento, para unha maior corrección e clarificación da mesma.

7.5.2 Solo urbanizable

Cuestións xerais

O solo urbanizable ha de ser obxecto dunha profunda análise. En primeiro lugar, a orde da consellería solicita unha xustificación da clasificación de solo urbanizable proposta, que se adecúe aos artigos 14, 15 e 32 da LOUG.

Deste xeito constituirán o solo urbanizable os terreos que non teñan a condición de solo urbano, de núcleo rural, nin rústico e poidan ser obxecto de transformación urbanística nos termos establecidos nesta Lei.

Segundo o artigo 15, constituirán o solo rústico os terreos que haxan de ser preservados dos procesos de desenvolvemento urbanístico e, en todo caso, os seguintes:

- a) Os terreos sometidos a un réxime específico de protección incompatible coa súa urbanización, de conformidade coa lexislación de ordenación do territorio ou coa normativa reguladora do dominio público, as costas, o medio ambiente, o patrimonio cultural, as infraestruturas e doutros sectores que xustifiquen a necesidade de protección.
- b) Os terreos que, sen estar incluídos entre os anteriores, presenten relevantes valores naturais, ambientais, paisaxísticos, produtivos, históricos, arqueolóxicos, culturais, científicos, educativos, recreativos ou outros que os fagan merecedores de protección ou cuxo aproveitamento deba someterse a limitacións específicas.
- c) Os terreos que, habendo sufrido unha degradación dos valores enunciados no apartado anterior, deban protexerse a fin de facilitar eventuais actuacións de recuperación de devanditos valores.
- d) Os terreos ameazados por riscos naturais ou tecnolóxicos, incompatibles coa súa urbanización, tales como inundación, erosión, afundimento, incendio, contaminación ou calquera outro tipo de catástrofes, ou que simplemente perturban o medio ambiente ou a seguridade e saúde.
- e) Os terreos que o plan xeral ou os instrumentos de ordenación do territorio estimen inadecuados para o desenvolvemento urbanístico en consideración aos principios de utilización racional dos recursos naturais ou de desenvolvemento sostible.

Solo urbanizable industrial

Os solos urbanizables industriais han de ser obxecto tamén dun estudio xustificado xa que, segundo a orde da Consellería, existen ámbitos illados, de reducidas dimensións, en difíciles condicións de acceso e funcionalidade e sen conexión entre si. Polo que haberá de estudarse a situación, dimensión e idoneidade da ubicación de cada unha das áreas propostas e non xustificar a creación dun solo urbanizable polo feito de existir unha construción industrial, sobre todo cando é ilegal.



Infraestruturas

A xustificación debe incluír a análise das infraestruturas, coa exposición do estado e a capacidade das redes existentes e o enlace e as obras de ampliación e reforzo das redes propostas, considerando as demandas e previsións segundo a ordenación do plan xeral e o enlace coas instalacións.

Edificabilidade

Segundo a orde da Consellería deben ser xustificados os parámetros adoptados en solos urbanizables que outorgan unha edificabilidade de 0,85 m²/m² en todos os sectores de uso residencial xa que segundo o artigo 47 da LOUG, trátase dun valor máximo que depende de características tipolóxicas e de densidade do entramado existente e do modo de crecemento previsto, para que se cumpran os requisitos dos artigos 112.1, 48 e 104 da LOUG.

No artigo 112.1 a delimitación de áreas de reparto efectuarase tendo en conta o equilibrio de beneficios e cargas entre as distintas áreas así como a proporcionalidade entre a edificabilidade resultante e as cargas e dotacións previstas.

No artigo 48, sen prexuízo de cumprimento do resto de puntos, punto 3 di que o planeamento urbanístico procurará unha razoable e equilibrada articulación de usos, actividades e tipoloxías edificatorias compatíbles, evitando tamén a repetición de solucións urbanísticas e tipoloxías edificatorias idénticas.

No artigo 104, de adaptación ao ambiente, as construcións e instalacións haberán de adaptarse ao ambiente en que estivesen emprazadas, e para ese efecto:

- a) As construcións en lugares inmediatos ou que formen parte dun grupo de edificios de carácter artístico, histórico, típico ou tradicional deberán harmonizar co mesmo. Igualmente cando, sen existir un conxunto de edificios, houbese algún de gran importancia ou calidade dos caracteres indicados.
- b) Nos lugares de paisaxe aberta ou natural, sexa rural ou marítimo, ou nas perspectivas que ofrezan os conxuntos urbanos de características histórico - artísticas, típicos ou tradicionais e nas inmediacións das estradas ou camiños de traxecto pintoresco, non se permitirá que a ubicación, masa ou altura das construcións, muros e pechaduras, ou a instalación doutros elementos, limiten o campo visual para contemplar as beleza naturais, rompan a harmonía da paisaxe, desfiguren a perspectiva propia do mesmo ou limiten ou impidan a contemplación do conxunto.
- c) A tipoloxía das construcións haberá de ser congruente coas características da contorna e os materiais empregados para a renovación e acabado de fachadas e cubertas das edificacións e as pechaduras de parcelas haberán de harmonizar coa paisaxe en que vaian a emprazarse.
- d) Queda prohibida a publicidade estática que polas súas dimensións, emprazamento ou colorido non cumpra as anteriores prescricións.
- e) As construcións deberán presentar todos as súas parámetros exteriores e cubertas totalmente terminados, con emprego nos mesmos das formas e materiais que menor impacto produzan así como



das cores tradicionais na zona ou, en todo caso, os que favorezan en mellor medida a integración na contorna inmediata e na paisaxe.

f) Nas áreas ameazadas por graves riscos naturais ou tecnolóxicos como inundación, afundimento, incendio, contaminación, explosión ou outros análogos, non se permitirá ningunha construción, instalación ou calquera outro uso do solo que sexa susceptible de padecer estes riscos».

Sistemas xerais

Débase especificar se os datos aportados nas fichas de solos urbanizables de dotacións públicas son xerais ou locais.

Se son xerais hanse de cumprir os puntos referidos no artigo 53.1, en especial o apartado e, no que se especifica que os plans xerais de ordenación municipal conterán a estrutura xeral e orgánica do territorio integrada polos sistemas xerais determinantes do desenvolvemento urbano e, en particular, polos sistemas xerais de comunicacións e as súas zonas de protección, de espazos libres e zonas verdes públicas, de equipamento comunitario público e de servizos urbanos.

En calquera caso, indicárase para cada un dos seus elementos non existentes os seus criterios de deseño e execución e o sistema de obtención dos terreos.

Ademais en mesmo artigo apartado i dise que o plan xeral ha de conter o carácter público ou privado das dotacións.

Se son dotacións locais existe unha contradición que habería que solventar pois na memoria xustificativa menciónase que unha parte dos sistemas xerais corresponden a solos urbanizables, o cal non sería certo. Ademais, tendo en conta que o artigo 112.2 da LOUG di que serán incluídos nas áreas de reparto os terreos destinados a sistemas xerais, salvo cando a súa propia magnitude determine a improcedencia de que sexan obtidos a través dos sistemas de reparto de cargas e beneficios, os sectores de solo urbanizable deberían contribuír á obtención dos sistemas xerais de dotacións públicas polo menos na proporción establecida no artigo 47.1 da LOUG, que é de 15 m² por 100m² de edificabilidade residencial para espazos libres e zonas verdes públicas e de 5m² por 100 m² de edificabilidade residencial para equipamentos públicos, o cal non se estaría considerando.

Aproveitamento tipo

Hase de detallar o cálculo do aproveitamento tipo en solo urbanizable, realizado segundo o artigo 114 da LOUG e no que se di que en solo urbanizable o aproveitamento tipo de cada área de reparto determinárase dividindo o aproveitamento lucrativo total, expresado en metros cadrados edificables do uso característico, pola superficie total do área, incluíndo os sistemas xerais pertencentes á mesma, con exclusión dos terreos afectos a dotacións públicas de carácter xeral ou local existentes no momento de aprobación do plan xeral que se manteñan.

Ademais o plan debe cumprir o estipulado no artigo 46.6.b relativo a como calcular superficies edificables. Para iso, o índice de edificabilidade aplicárase sobre a superficie total do ámbito, computando os terreos destinados a novos sistemas xerais incluídos no mesmo, e con exclusión, en



todo caso, dos terreos reservados para dotacións públicas existentes que o plan manteña, e dos destinados a sistemas xerais adscritos a efectos de xestión que se ubiquen fóra do ámbito.

Execución do planeamento en solo urbanizable

Sería preciso que constase no planeamento unha orde de prioridades para os solos urbanizables, de modo que primeiro fosen desenvolvidos os solos urbanizables delimitados e posteriormente fosen delimitados os solos urbanizables non delimitados, segundo establécese no artigo 58 da LOUG, - en solo urbanizable non delimitado, o plan xeral establecerá os criterios para delimitar os correspondentes sectores, tales como os relativos a magnitude, usos, intensidade de uso, dotacións, equipamentos, sistemas xerais que deban executarse e conexións cos mesmos, así como prioridades para garantir un desenvolvemento urbano racional. En particular, poderá condicionarse a delimitación de novos sectores ao desenvolvemento dos xa delimitados no plan xeral.

Medioambiente

A consellería tamén fai notar a necesidade de incluír na normativa de solo urbanizable, as medidas correctoras necesarias segundo o estudo de sostenibilidade ambiental, impacto territorial e paisaxístico ou no seu caso o informe de sostenibilidade ambiental.

7.5.3 Solo de núcleo rural

É un aspecto esencial do Plan en tramitación, dada a extensión territorial do municipio da Estrada, e a existencia de moi numerosos núcleos rurais tradicionais.

A orde da consellería fai referencia á necesidade de incluír nas fichas de ordenación de núcleos rurais, o grado de consolidación do asentamento tradicional en función da ordenación proposta, para cumprir co artigo 13.3. Precepto no que se indica que o ámbito delimitado debe presentar unha consolidación pola edificación de polo menos o 50% de acordo coa ordenación proposta, e trazando unha liña perimetral que encerre as edificacións tradicionais do asentamento seguindo o parcelario e as pegadas físicas existentes, e como máximo a 50 metros de ditas edificacións tradicionais. Polo que haberá que realizar os estudos necesarios para obter as xustificacións precisas para determinar o grado de consolidación.

Hai algunhas referencias nas memorias, que é necesario corrixir en relación á previsión de bolsas de solo de núcleo rural, xa que contradice a LOUG ao prever vivenda illada en solo rústico só vinculada a unha explotación.

Non se considera xustificado incluír áreas de expansión nos 400 núcleos rurais, non é congruente coa memoria xustificativa do plan, en cuxo diagnóstico conclúese que a maioría dos núcleos son regresivos ou fortemente regresivos, nin co artigo 13.3 da LOUG no que se di que dita área se delimitará de acordo cos criterios de crecemento que o planeamento urbanístico contemple.

Detectáronse tamén delimitacións de áreas de expansión de núcleo rural que deberían ser clasificadas como solo rústico de protección dalgunha das categorías que establece o artigo 32.2 da LOUG.



A orde non considera un uso admisible en área de expansión de núcleo rural o de gasoleira polo que habería que corrixir tal clasificación en planos e no artigo 74 da normativa.

Debido á nova adaptación da lei de ordenación urbanística, no disposto na LOUG que sobre todo afecta aos Nucleos Rurais.

O Plan Xeral desenvolve para os solos de núcleo rural as seguintes determinacións:

- Delimitación dos ámbitos de núcleo rural Histórico -Tradicional, Común e Complexo.
- Trazado da rede viaria pública e aliñacións oficiais, e sinalamento dos solos dotacionais e dos espazos públicos.
- Regulación urbanística dos usos e da edificación.

Analizada esta cuestión cos técnicos municipais, parece moi acertado o procedemento que actualmente estase seguindo, para clarificar a clasificación dos núcleos rurais, consistente na realización dunha análise individualizado, por cada núcleo rural, por parte de técnicos idóneos ao efecto (enxeñeiros técnicos agrícolas), do seu tipoloxía, identificación sobre planos, medicións, análises de infraestruturas, denominacións tradicionais, carácter tradicional dos seus edificacións, etc., de modo que unha vez remítase á Consellería o texto rectificado para instar a súa aprobación definitiva, vaia acompañado dun estudio moito máis detallado e motivado dos núcleos rurais tradicionais cuxa clasificación propóñase como tal.

Igualmente parécenos moi acertado o *modus operandi* elixido, consistente non só en realizar un estudio poboacional do crecemento real experimentado por eses núcleos nos últimos anos, senón tamén a enquisa que se vén realizando indagando dos propietarios reais de parcelas que poidan incluírse, achega de cal é a súa intención e ata compromiso de proceder ao seu edificación para vivenda -necesidades reais previstas de vivendas- en cada núcleo, enquisa que permitirá que o deseño dos núcleos correspóndanse con necesidades reais así manifestadas polos propietarios individuais dos terreos.

Deste xeito non se propoñerán meras hipóteses teóricas, senón propostas de delimitación de núcleos baseadas en necesidades a curto ou medio prazo xa suscitadas polos seus propietarios.

Todo iso sen prexuízo da análise técnica que ao resultado de tales enquisas e estudos haxa de aplicarse.

7.5.4 Solo rústico

Segundo a orde da Consellería, o PXOM debe completar proteccións de solo rústico que marca a lei 9/2002 no seu apartado de solo rústico, artigo 32. Categorías, e que actualmente atópanse incompletas ou carentes delas na clasificación de tipos de solo, e para iso:

1.- Deberase establecer a clasificación de solo rústico de protección de augas nos terreos situados fóra dos núcleos rurais e do solo urbano, definidos na lexislación reguladora das augas continentais como canles naturais, ribeiras e marxes das correntes de auga e como leito ou fondo das lagoas e embalses, terreos inundados e zonas húmidas e as súas zonas de servidume.



Así mesmo, incluíranse nesta categoría as zonas de protección que para ese efecto delimiten os instrumentos de planeamento urbanístico e de ordenación do territorio, que se estenderán, como mínimo, á zona de policía definida pola lexislación de augas, salvo que o plan xustifique suficientemente a redución. Igualmente terán dita consideración os terreos situados fóra dos núcleos rurais e do solo urbano con risco de inundación, e aqueles baixo os cales existan augas subterráneas que deban ser protexidas.

Non en tanto o anterior, as correntes de auga de escasa entidade que discorran dentro do ámbito dun sector de solo urbanizable quedarán debidamente integradas no sistema de espazos libres públicos, con subxección ao réxime de solo urbanizable.

No caso de que se producise algunha redución respecto de a dimensión mínima legal, débese axuntar na memoria a correspondente xustificación desta redución.

2.- Deberase establecer a clasificación de solo rústico de protección de infraestruturas nos terreos afectados pola nova rede ferroviaria prevista (sendo clasificados actualmente estes terreos no PXOM como sistemas xerais ferroviarios), así como os terreos afectados polas limitacións derivadas das liñas eléctricas de alta tensión.

3.- Deberanse incluír na categoría de solo rústico de protección forestal os terreos dos ámbitos nos que existen concesións de dereitos mineiros que sen xustificación algunha se clasificaron de solo rústico de protección ordinaria, para así facer congruente o tratamento urbanístico neste aspecto xa que as actividades extractiva e mineiras son usos autorizables.

Segundo o artigo 32, no solo rústico distinguíranse as seguintes categorías:

1. Solo rústico de protección ordinaria,
2. Solo rústico especialmente protexido, dentro do cal distínguense as seguintes categorías:
 - a. Solo rústico de protección agropecuaria.
 - b. Solo rústico de protección forestal
 - c. Solo rústico de protección de infraestruturas.
 - d. Solo rústico de protección das augas. e. Solo rústico de protección das costas.
 - f. Solo rústico de protección dos espazos naturais.
 - g. Solo rústico de protección paisaxística.
 - h. Solo rústico especialmente protexido para zonas con interese patrimonial, artístico e histórico.
 - i. las demais que se determinen regulamentariamente.

Haberán de cumprirse o resto de apartados contidos nos artigos precedentes para solventar completamente as esixencias da consellería.

En segundo lugar, non considera aceptable a capacidade residencial proposta xa que os datos proporcionados na memoria xustificativa para o solo urbano consolidado e non consolidado serían suficientes para cubrir a demanda de crecemento do concello. Por iso débese realizar un estudio poboacional xunto ao dos núcleos rurais para coñecer as expectativas de crecemento e determinar a necesidade e extensión do solo urbanizable.



Unha vez definidos estes parámetros habería que comprobar que a totalidade de solos urbanizables resultantes non incumpren o resto das condicións da orde da Consellería. É dicir, que cumpren con aspectos especialmente importantes á hora de delimitar un solo urbanizable, como son non desvincular o solo urbanizable do solo urbano; non crear un solo urbanizable no medio dun solo rústico, ou colindante a un solo de núcleo rural, non xustificar o solo urbanizable como un área de crecemento dun núcleo rural porque para iso xa están as áreas de expansión de núcleos rurais.

7.6 Análise da viabilidade económica do plan proposta no planeamento obxecto de corrección seguindo a orde do 05.05.06 da COTOP

A LOUG , no seu artigo 60 - Estratexia de actuación e estudio económico-, establece que:

1. Os plans xerais de ordenación municipal conterán a estratexia para o desenvolvemento coherente do plan e, en particular, determinarán a execución dos sistemas xerais que haxan de crearse necesariamente para o desenvolvemento das áreas de solo urbano non consolidado e dos sectores de solo urbanizable delimitado.
2. Así mesmo, determinarán os ámbitos de actuación preferente en solo urbano non consolidado e en solo urbanizable delimitado, para os que haberán de fixarse os prazos e condicións en que teñan que ser executadas as actuacións públicas programadas ou privadas concertadas cos particulares, así como as determinacións da ordenación detallada sen necesidade de remisión ao planeamento de desenvolvemento.
3. O plan xeral de ordenación municipal conterá unha avaliación do custo de execución dos sistemas xerais e das actuacións previstas, con indicación do carácter público ou privado da iniciativa de financiamento, xustificando as previsións que haxan de realizarse con recursos propios do concello.

No caso de que se atribúa o financiamento a administracións ou entidades públicas distintas do municipio, deberá acreditarse a conformidade das mesmas.

Na Orde do 5 de Maio de 2006, sobre Aprobación Definitiva do P.X.O.M do Concello da Estrada (Pontevedra), no seu apartado H - Estratexia de actuación e estudio económico-, establece os seguintes puntos:

1. A estratexia de actuación non é completa nin realista, polo seguinte:

- Non recolle ningún tipo de referencia ás actuacións de execución dous sistemas xerais que deben crearse necesariamente para o desenvolvemento do só urbano non consolidado e só urbanizable delimitado.

É importante, con ocasión das modificacións a introducir no PXOM, subsanar esta deficiencia, complementando os estudos individuais dos sistemas xerais contemplados no PXOM, explicando, a criterio do equipo redactor, os recursos e canles de execución previstos para cada sistema xeral. Noutro caso, non poderán desenvolverse os ámbitos de solo urbano non consolidado nin de solo urbanizable, ao non contemplarse debidamente no PXOM as canles de execución dos sistemas xerais cuxa realización aparece como necesaria para o desenvolvemento dos citados ámbitos.



- O número de actuacións prioritarias en só urbano non consolidado e urbanizable delimitado, xunto cos prazos que establece para o seu desenvolvemento, carecen de ningún tipo de xustificación coa que acreditar a súa efectiva viabilidade, atendendo tanto á dinámica recente de desenvolvemento urbanístico non Concello, como á estimación da súa evolución futura e aos medios dispoñibles para afrontala.

Reiterando que non é obxecto deste informe, someter a unha crítica o documento remitido á Consellería, nin proceder á súa rectificación, si que apuntamos que a conveniencia de que non só se especifiquen os prazos temporais para o desenvolvemento duns e outros ámbitos, senón tamén o que se explique o por que de devanditos prazos e do por que se priorizan no tempo uns sobre outros.

-Aínda que as actuacións en só urbano non consolidado e só urbanizable delimitado se atopan ordenadas por medio dun número de referencia, non establécese ningún tipo de estratexia relativa, coa que racionalizar o desenvolvemento dunhas actuacións en relación coas outras.

Dáse por reiterado o exposto no apartado anterior.

2. Sen entrar non método e criterios de valoración efectuados para determinar importes de expropiación das actuacións puntuais en solo urbano especificadas non estudio económico, cómpre evidenciar ou seguinte:

- Nas áreas de reparto en só urbano non consolidado e solo urbanizable prevense valores máximos de edificabilidade permitidos pola lexislación.

- Os sistemas xerais incluídos ou adscritos nas devanditas áreas de reparto, sen prexuízo de certas indeterminacións que se comentaron anteriormente e a falta dun estudio xustificativo non plan, non semellan constituír cargas elevadas atendendo ás edificabilidades permitidas.

- Sen embargo, boa parte dous sistemas xerais de nova creación responden a actuacións de expropiación por parte do Concello.

Ou anterior sen que non estudio económico se achegue unha xustificación suficiente da viabilidade das previsións de investimento con cargo a fondos propios do Concello, polas seguintes razóns:

- Non poden considerarse xustificadas nin suficientes vos recursos derivados da valoración económica do aproveitamento urbanístico correspondente ao Concello, pois como se apuntou anteriormente, as previsións de crecemento que recolle o PXOM non son proporcionais á dinámica realmente esperable.

- Ademais vos bens do patrimonio municipal de solo (non que debe integrarse ou aproveitamento municipal) quedan suxeitos ás finalidades que establece o artigo 177 da LOUG; sen que se atope suficientemente xustificada a simple afirmación de que non existe demanda de vivendas suxeitas a protección pública.

- Importes atribuídos á nova fiscalidade que se aplicará nos núcleos rurais están condicionados polo que se ten indicado ao respecto da clasificación do solo de núcleo rural.



A CRÍTICA que realiza a Consellería nos puntos anteriores, é ben clara: todo apunta a que nos estudos económicos que integran o PGOM, non se fai recaer suficientemente nos propietarios particulares dos solos urbanos non consolidados e dos solos urbanizables, as cargas de contribuír ao desenvolvemento dos sistemas xerais previstos no Plan. Este é un aspecto importante, pois sen entrar en se é acertada ou non tal apreciación, o PLAN si que ha de expoñer de forma minuciosa os estudos económicos de cada ámbito e área de reparto, e seguir uns criterios de valoración de beneficios e cargas que sexa aceptado pola Consellería. Noutro caso, tal e como expón a Orde da Consellería, todo apuntará a que numerosos sistemas xerais previstos no Plan quedarán sen previsión de financiamento, resultarán inexecutables, e a viabilidade global prevista no PGOM quedará en dúbida.

3. Para vos efectos de acreditar a conformidade da Deputación Provincial de Pontevedra para ou financiamento da execución das circunvalacións norte e sur, cómpre completar ou convenio subscrito, do que non expediente só se achega unha copia parcial.

Ten relación co exposto en apartados precedentes: ao Plan hanse de incorporar os convenios subscritos con outras administracións públicas para financiar actuacións concretas dos sistemas xerais, etc.-. Estes convenios hanse de incorporar completos en todo o seu contido e debidamente asinados.

4. Na estratexia de actuación e non estudio económico débense detallar as actuacións e vos investimentos precisos para a execución das novas dotacións previstas, non só para a obtención do solo, como se fai coas zonas verdes ZV-126, ZV-127 e ZV-128, por exemplo.

Novamente garda relación co anterior: para garantir a viabilidade económica do Plan e dos sistemas xerais e novas dotacións, non só se pode contemplar o custo de adquisición do solo, senón contemplar os custos da execución material das novas dotacións.

Entendemos que será oportuno recabar a máxima información posible do Concello, para coñecer os seus dispoñibilidades de recursos económicos ?tesourería prevista- para polo menos os primeiros anos de vixencia do Plan -senón para todos os anos de vixencia previstos-, e con base nesas previsións explicar as canles de financiamento e execución dos sistemas xerais e dotacións que haxa de asumir o Concello total ou parcialmente.

De todos os xeitos, si que se recolle no Plan Xeral de Ordenación Municipal da Estrada presentado por Aprobación Definitiva á Consellería de Política Territorial, Obras Públicas e Transportes, un estudio económico bastante completo que figura como Tomo XV - Estratexia de Actuación e Estudio Económico.

A Estrada, Xullo 2013

Fdº Juan Angel Visier Gil
Arquitecto redactor